

Ontwikkeling van een intergetijdengebied in Hedwige- en Prosperpolder: MER Nederland Passende beoordeling

Opdrachthouders

Voorstudies uitgevoerd in het kader van :

This project has received European Regional Development Funding through the INTERREG III B Community Initiative

INTERREG III B

Documentcontroleblad

Document Identificatie

Titel:	Ontwikkeling van een intergetijdengebied in Hedwige- en Prosperpolder: MER Nederland – Passende beoordeling
Project:	Passende beoordeling
Opdrachtgever	VNSC
Referentienummer:	Oranjewoud/225938

Revisies

Versie	Datum	Auteur	Omschrijving
1.0	11/12/2008	Soresma	Conceptversie
2.0	6/2/2009	Soresma	Concept-eindversie
3.0	20/4/2009	Soresma	Eindversie
4.0	18/11/2009	Soresma	Actualisatie t.b.v. van vrijgave voor inspraak
5.0	25/11/2009	Soresma	Actualisatie t.b.v. van vrijgave voor inspraak
6.0	27/11/2009	Soresma	Actualisatie t.b.v. van vrijgave voor inspraak
7.0	12/06/2013	Oranjewoud	Actualisatie t.b.v. MER

Inhoud

Inhoud	3
1 Inleiding	5
1.1 Doel project	5
1.2 Doel en aanleiding document	5
1.3 Aanpak effectrapport in Nederland en Vlaanderen	7
2 Algemeen kader	9
2.1 Inventarisatie en verzamelen basisinformatie	9
2.2 Beleidskader (VL en NL)	9
2.3 Wettelijk kader; EU- Vogel- en Habitatrictlijn	12
2.3.1 Habitatrictlijn in relatie tot Natuurherstel Schelde -estuarium	13
2.3.2 Habitatrictlijn in relatie tot de Natuurbeschermingswet (NL)	14
2.4 Gebiedsspecifieke Natura 2000-doelstellingen	15
2.4.1 Vogelrichtlijn - Vlaanderen (VL)	15
2.4.2 Habitatrictlijn - Vlaanderen (VL)	16
2.4.3 Natura 2000 - Nederland (NL)	17
2.4.4 Instandhoudingsdoelen Westerschelde en Saeftinghe (NL)	18
2.5 Beoordelings- en toetsingskader	21
2.5.1 Vlaamse Achtergrondnota Natuur (VL)	21
2.5.2 Passende beoordeling (VL)	25
2.5.3 Passende Beoordeling (NL)	28
3 Aanwezige habitats en soorten	31
3.1 Vlaamse deel (VL)	31
3.1.1 SBZ-V op niveau Vlaanderen (VL)	31
3.1.2 SBZ-H op niveau Vlaanderen (VL)	35
3.2 Nederlandse deel (NL)	37
3.2.1 Voorkomen 'kwalificerende' broedvogels (NL)	37
3.2.2 Voorkomen 'kwalificerende' niet-broedvogels (NL)	39
3.2.3 Voorkomen 'kwalificerende' habitats (NL)	42
3.2.4 Voorkomen overige 'kwalificerende' soorten (NL)	43
4 Effectbeoordeling	45
4.1 Vlaamse deel (VL)	45
4.1.1 Effecten op SBZ-V op niveau Vlaanderen (VL)	45
4.1.2 Effecten op SBZ-H op niveau Vlaanderen (VL)	49
4.2 Nederlandse deel (NL)	52
4.2.1 'Kwalificerende' Broedvogels (NL)	52
4.2.2 'Kwalificerende' niet-broedvogels (NL)	53
4.2.3 Kwalificerende habitats (NL)	56
4.2.4 Overige 'kwalificerende' waarden (NL)	57
5 Duiding van cumulatieve effecten op de Speciale Beschermingszones (NL en VL)	61
6 Mitigerende maatregelen (NL en VL)	65
7 Eindbeoordeling Vogel- en Habitatrictlijn	67
7.1 Vogelrichtlijnbeoordeling Vlaanderen (VL)	67

7.2	Habitatrichtlijnbeoordeling Vlaanderen (VL)	67
7.3	Natura 2000-beoordeling Nederland (NL)	67
8	Meest Milieuvriendelijk Alternatief (MMA)	69
9	Aanvulling MMA - Verstevigingswerken Leidingendam	71
10	Aanvulling voorkeursalternatief - recreatie	75
11	Inventarisaties, bronnen en informatie	77

1 Inleiding

Dit rapport is opgebouwd uit tien hoofdstukken, inclusief dit inleidende hoofdstuk. In het document is onderscheid gemaakt tussen het Nederlandse als Vlaamse projectdeel. Voor de relevante projectdelen is een duidelijk onderscheid gemaakt in Vlaamse (VL) en Nederlandse (NL) paragrafen. Hieronder wordt kort de inhoud per hoofdstuk besproken.

- **Hoofdstuk 2** beschrijft het algemene kader van deze effectbeoordeling. Zowel het wettelijk kader, het beleidskader als het gebiedsspecifieke kader wordt besproken.
- In **hoofdstuk 3** worden de aanwezige soorten alsmede de aanwezige habitats binnen het Natura 2000-gebied besproken.
- **Hoofdstuk 4 en 5** omschrijven respectievelijk de effecten en de cumulatieve effecten op de Natura 2000-gebieden.
- In **hoofdstuk 6** worden de mitigerende maatregelen voorgesteld.
- In **hoofdstuk 7** zullen de effecten op Natura 2000-gebieden worden beoordeeld alvorens in **hoofdstuk 8 en 9** het Meest Milieuvriendelijk Alternatief wordt besproken.
- In **hoofdstuk 10** worden de effecten van de recreatiemogelijkheden besproken.
- In **hoofdstuk 11** wordt afgesloten met een overzicht van de geraadpleegde bronnen.

Voorliggend rapport vormt een bijlage bij het MER. Naast deze Passende Beoordeling bij het MER wordt een Passende Beoordeling bij het Inrichtingsplan opgesteld, die de basis vormt voor de vergunningaanvraag in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998.

1.1 Doel project

De algemene doelstelling van het project is de volgende:

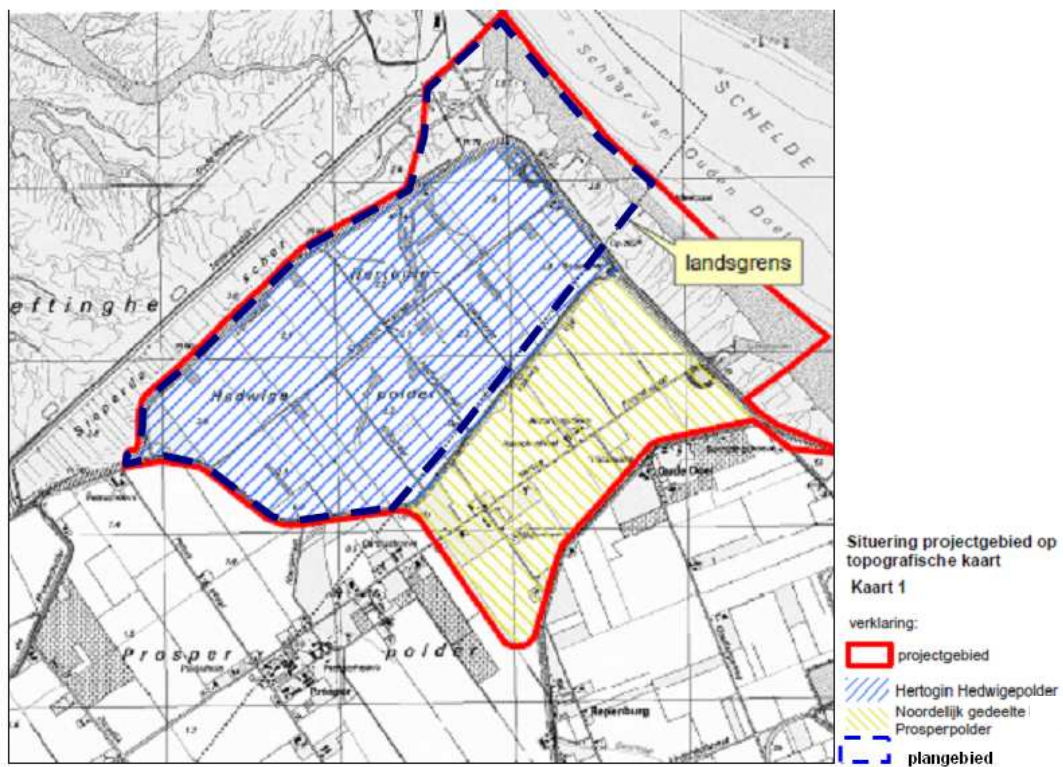
Er wordt, ter hoogte van de Hedwigepolder en de Prosperpolder, gestreefd naar een zo groot mogelijk, duurzaam slik- en schorgebied met een maximale kans op ontwikkeling van een dynamische sedimentatie/erosie-situatie door middel van een éénmalige ingreep waarna het systeem de vrijheid krijgt zichzelf te ontwikkelen binnen een aantal randvoorwaarden (Van den Bergh & Mertens, 2005).

Opmerking: voor een beschrijving van de precieze voorgenomen activiteit kan worden verwezen naar hoofdstuk 3 van het MER.

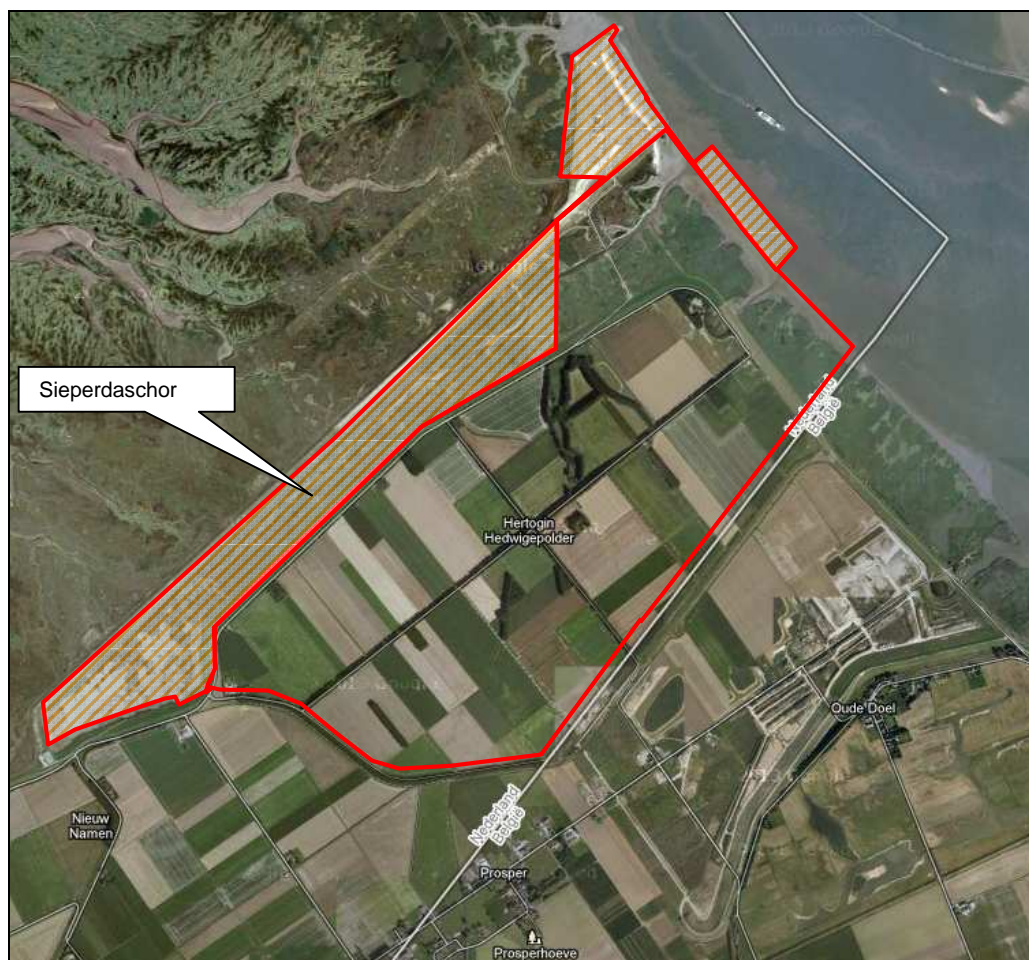
1.2 Doel en aanleiding document

Het projectgebied van de Prosper- en Hedwigepolder is op niveau Vlaanderen beschermd gebied in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn, en op niveau Nederland gedeeltelijk beschermd gebied in kader van Natura 2000 (alleen de slikken en schorren aan de rivierzijde van de Scheldedijk en ter hoogte van Sieperdaschor zijn Natura 2000-gebied; de Hedwigepolder zelf is geen Natura 2000-gebied). Voor de beeldvorming worden hieronder eerst enkele begrippen nader toegelicht alvorens in te gaan op rol die de effectbeoordeling speelt in het beoordelingskader.

Het **projectgebied** is te omschrijven als de zone waar als gevolg van de uit te voeren werkzaamheden op termijn een eb- en vloedregime zal optreden, vermeerderd met de zone waar diverse infrastructuur-, graaf- en aanlegwerkzaamheden in functie van het intergetijdengebied nodig zijn. Het **plangebied** betreft het Nederlandse gedeelte (zie figuur 1.1). Het plangebied zoals dat vastgelegd wordt in het inpassingsplan is ten opzichte van het plangebied zoals beschouwd in het MER vergroot (zie hoofdstuk 15 van het MER). Het Sieperdaschor, evenals het gebied op de kop van het Sieperdaschor maken nu onderdeel uit van het inpassingsplan. In figuur 1.2 is dit weergegeven met rode arcering.

Figuur 1.1 Situering project- en plangebied (excl. latere uitbreiding, zie daarvoor figuur 1.2)

Figuur 1.2 Vergroting plangebied Nederlandse zijde

Indien niet verder gespecificeerd wordt met het **Natura 2000-gebied** bedoeld het gebied 'Westerschelde & Saeftinghe' en/of de Vlaamse SBZ-V 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde' en/of de Vlaamse SBZ-H 'Scheldeen Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent'. De precieze ligging van deze gebieden wordt weergegeven in de paragrafen § 3.1.1. en § 3.1.2.

Het Natura 2000-gedeelte van het projectgebied is het deel van het projectgebied dat als Habitatrichtlijngebied, Vogelrichtlijngebied of als Natura 2000-gebied is aangeduid. Deze zone komt min of meer overeen met het projectgebied, excl. het Nederlandse deel van de Hedwigepolder. Dit is de rood gearceerde zone in figuur 1.3.

*Figuur 1.3
Deel van het projectgebied
dat Natura 2000-gebied is*

In zowel Nederland als Vlaanderen dient getoetst te worden aan de relevante bepalingen uit artikel 6 van de Habitatrichtlijn, welke voor bestaande Natura 2000-gebieden reeds zijn neergelegd in nationale (Nederland) c.q. regionale (Vlaanderen) wetgeving.

In het kader van deze toetsing is het opstellen van een effectbeoordeling of habitattoets nodig indien er (significant) negatieve effecten op de natuur van een beschermd gebied verwacht worden, die door het uitvoeren van de geplande activiteit in en nabij (externe werking) het beschermde gebied veroorzaakt kunnen worden. Deze effectbeoordeling maakt deel uit van het MER 'Ontwikkeling van een intergetijdengebied in Hedwige- en Prosperpolder'.

Deze effectbeoordeling heeft de volgende, tweeledige, doelstelling:

- Het toetsen van de uitvoering van de intergetijdenwerkzaamheden op mogelijke effecten op de in het kader van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn aangewezen/aangemelde natuurwaarden; in het bijzonder de natuurwaarden van:
 - o Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe' (op niveau Nederland) in de vorm van een Passende Beoordeling;
 - o SBZ-V 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde' (op niveau Vlaanderen) en;
 - o SBZ-H 'Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent' (op niveau Vlaanderen) in de vorm van een **Passende beoordeling**
- waar nodig het aangeven van aanpassingen in de wijze van uitvoering van geplande ingrepen, om mogelijke effecten op beschermde natuurwaarden te beperken;

Dit effectrapport is dienend ter ondersteuning van de Nederlandse besluitvorming, echter aangezien het een integrale grensoverschrijdend project betreft zijn de delen uit de Vlaamse Passende beoordeling ook in deze effectbeoordeling terug te vinden. Voor het Vlaamse deel van het project bestaat sinds 20-07-2007 een goedgekeurd MER inclusief Passende beoordeling op basis waarvan reeds vergunningen zijn verleend.

Voor het Nederlandse deel wordt tevens een Passende Beoordeling bij het Inrichtingsplan opgesteld die de basis vormt voor de vergunningaanvraag in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998.

1.3 Aanpak effectrapport in Nederland en Vlaanderen

In dit rapport worden de noodzakelijke werkzaamheden voor het ontwikkelen van het intergetijdengebied afgewogen tegen:

- de beheersvoorschriften, meerbepaald aan de bepalingen van artikel 6 van de EU-habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG)
- artikel 19 d en verder van de Natuurbeschermingswet 1998 (artikel 6 lid 3 Habitatrichtlijn), waarin de bepalingen van de Vogel- en Habitatrichtlijn zijn geïmplementeerd ten aanzien van de Nederlandse situatie, of aan artikel 36ter van het Natuurdecreet van 2003 ten aanzien van de Vlaamse situatie

Bij de opbouw van dit rapport is zowel rekening gehouden met de Nederlandse als met de Vlaamse manier van rapporteren en beoordelen. Dit zal hieronder kort worden toegelicht door middel van een zevental aandachtspunten.

- Het Vlaamse MER-richtlijnenboek 'Fauna en Flora' schrijft dat de passende beoordeling integraal deel uitmaakt van het effectenhoofdstuk van het MER. In de Nederlandse Wet milieubeheer is onder artikel 7.2a aangegeven wanneer een passende beoordeling onderdeel moet uitmaken van een MER. Voor de Nederlandse situatie zal het bestaan van een dergelijke verplichting in het onderhavige geval, hieronder nader worden toegelicht.
Bij de inrichting van de HHP moet worden uitgegaan van de kwalificatie 'project met mogelijk significante effecten', waarvoor een Nbwet-vergunningprocedure op basis van een passende beoordeling gevolgd moet worden. Het project mag niet worden gezien als een project dat direct verband houdt met -of nodig is voor- het beheer van het Natura 2000-gebied. Hiervan is geen sprake hoewel het project, dat voor een deel wordt uitgevoerd buiten de begrenzing van Natura 2000, toch met name een pakket passende maatregelen betreft als bedoeld in artikel 6 lid 2 Habitatrichtlijn. Gezien de aard van de geplande werkzaamheden in de Hedwigepolder kan worden geconcludeerd dat in het voorliggende geval toch sprake is van een project in de zin van artikel 19d Nbw 1998 (artikel 6 lid 3 HRL). Een rol hierbij speelt ook dat er nog geen beheerplan is vastgesteld.
- Een significant negatief effect op een tweetal habitattypen als gevolg van de werkzaamheden in de aanlegfase is op voorhand niet uit te sluiten.
- Voorts is het in Vlaanderen gebruikelijk de paragraaf passende beoordeling stapsgewijs te doorlopen in het MER, en wanneer blijkt dat geen significant effect optreedt wordt het hoofdstuk Passende beoordeling beëindigd met vermelding van niet-significantie, maar een dergelijk hoofdstuk dient wel aanwezig te zijn in het MER.
- De hoofdstukken die in een Vlaamse passende beoordeling aan bod komen overlappen niet steeds met de hoofdstukken die in een Nederlandse Passende Beoordeling gevraagd worden.
- In zowel de Vlaamse als de Nederlandse passende beoordeling wordt gefocust op de significantie van de effecten.
- Voor de Natuurbeschermingswetvergunning is in feite alleen van belang wat de effecten zijn op de instandhoudingsdoelen van de Natura 2000-gebieden; de effecten in de niet-Natura 2000 zones zijn in dit kader van geen belang. De gebiedsbescherming verloopt in die gevallen via de kaders van de ruimtelijke ordening. In Vlaanderen wordt dit onderscheid meestal niet toegepast.
- Omwille van de verschillen in beleidskader, wettelijk kader en instandhoudingsdoelstellingen tussen Vlaanderen en Nederland is er, in gezamenlijk overleg, voor geopteerd om binnen de effectbeoordeling duidelijk onderscheidende **Vlaamse (VL)** en **Nederlandse (NL)** hoofdstukken uit te schrijven; op die manier kunnen conclusies ook eenduidig worden geformuleerd.

2 Algemeen kader

2.1 Inventarisatie en verzamelen basisinformatie

Aan de hand van een analyse van bestaande documenten, veldinventarisaties en regelgeving is nagegaan of er in of in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied rode lijstsoorten voorkomen, of dat er (zeldzame) dieren en planten voorkomen die een bepaalde beschermingsstatuut genieten.

Wat beleid en wetgeving betreft worden de Natura 2000-aanwijzingsbesluiten als bronnenmateriaal meegenomen.

De beschrijving van het biotisch patroon gebeurt op basis van een gedetailleerde terreininventarisatie, uitgevoerd door Soresma n.v. in het voorjaar en in de zomer van 2006, en op basis van gegevens uit de (Vlaamse) Biologische Waarderingskaart (BWK). Ten behoeve van de uitvoeringsbesluiten zijn deze beschrijvingen d.m.v. terreininventarisaties voorjaar 2010 geactualiseerd. Vervolgens is in het voorjaar van 2013 opnieuw geïnventariseerd. Met deze informatie werd door de Antea Group een nieuwe, gedetailleerde en geactualiseerde Biologische Waarderingskaart opgesteld (voor zowel het Belgische als het Nederlandse grondgebied) (zie kaartbijlage 10 bij het MER). Het BWK wordt gezien als een wetenschappelijk instrument en is een zinvol beleidsadviserend instrument.

De ecologische evaluatie gebeurt door de integratie van vier criteria, zijnde zeldzaamheid, natuurlijkheid, (bio)diversiteit en biologische potentie. Door deze criteria op een correcte en logische wijze naast elkaar te plaatsen, kan men tot zeven verschillende waarderingsklassen komen. Meer informatie hierover is te vinden in § 5.4.3. van het MER. Deze biologische waardering heeft een meerwaarde bij het uitvoeren van de passende beoordeling.

Naast deze veldinventarisatie en zgn. biologische waardering werden gegevens opgevraagd bij een aantal organisaties en administraties. De volgende bestaande natuurinformatie werd gebruikt bij de opmaak van de effectbeoordeling en bij de opmaak van de natuurhoofdstukken van het MER, te weten:

- 1) diverse RIKZ- en RWS-rapporten,
 - 2) Met het tij mee,
 - 3) Monitoring van de effecten van de verruiming 48'/43' MOVE Eindrapport 2006,
 - 4) Watervogels en zeezoogdieren in de Zoute Delta 2005/2006 en 2003/2004,
 - 5) Broedsucces van kustbroedvogels in het Deltagebied in 2005
 - 6) Kansen in de Delta; Globale indicatie van kansen voor gebruikers van de Delta bij het herstel van estuariene dynamiek (dec 2006)
- losse Steltkluut-info (kopies uit diverse studies)
 - algemene informatie op www.steltkluut.nl
 - dagwaarnemingen voor Saeftinghe, Sieperdaschor en Schelde op www.saeftinghe.be
 - dagwaarnemingen voor Prosperpolder, Schor Ouden Doel op www.scheldeschorren.be
 - 'Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied': resultaten van het eerste, tweede, derde en vierde jaar, via www.inbo.be

In 2013 zijn voor het Nederlands deel de genoemde data aangevuld met waarnemingen zoals geregistreerd in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) en een veldinventarisatie. Meer informatie is ook te vinden in § 6.2.5. van het MER. De hier beschreven basisdocumenten zijn openbare documenten, eenvoudig raadpleegbaar (bv. via internet) en beschikbaar in het kader van de formele procedure.

2.2 Beleidskader (VL en NL)

Voorafgaand aan de uitwerking van voorliggende 'Voorgenomen activiteit' zijn er een heel aantal studies en visies ontwikkeld in functie van de verdere ontwikkeling van het Schelde-estuarium. In deze rapporten komen aspecten aan bod die Natura 2000-gerelateerd zijn. Om deze reden wensen worden ze hieronder kort benoemd. Het gaat om:

- Langetermijnvisie Schelde-estuarium: streefbeeld natuurlijkheid
- Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium:
- NOPSE:
- IHD Schelde-estuarium
- Achtergrondnota Natuur

De vier eerste worden hieronder kort toegelicht. Aangezien de Achtergrondnota Natuur in een nauwe juridische relatie staat tot de Vlaamse soort- en habitataanmeldingen, en aangezien het een formele status heeft richting Europa, komt dit item aan bod, parallel aan het Nederlandse Aanwijzingsbesluit (in § 2.5.1 resp. § 2.5.3).

Langetermijnvisie Schelde-estuarium: streefbeeld natuurlijkheid

Binnen het estuarium wordt in 2030 een grote diversiteit aan habitats aangetroffen, met name gekarakteriseerd door slikken, schorren, ondiepwatergebieden en platen in zoet, brak en zout water. Daarbij behorende levensgemeenschappen komen in het estuarium duurzaam voor en zijn waar mogelijk versterkt. Een belangrijke basis daarvoor is gelegd door de ruimte die gecreëerd is voor natuurlijke dynamische fysische, chemische en biologische processen, aangevuld door het feit dat de waterkwaliteit geen limiterende factor meer is. Daarbij behoren twee ecosysteemdoelstellingen met specifieke uitwerking.

1. Ruimte voor natuurlijke dynamische fysische, chemische en biologische processen.

- Het beheer van het Schelde-estuarium is mede afgestemd op de relatie die het heeft met de Noordzee en het stroombekken. Zowel de export van belastende stoffen naar de Noordzee, als de habitatfuncties van het estuarium zijn daarbij van belang.
- Maatregelen om de kwaliteit van de water- en slibtoevoer naar het Schelde-estuarium te verbeteren zijn genomen met als consequentie dat het enige overgebleven zorgpunt de nalevering van belastende stoffen van het sediment is. De watertoevoer van de Schelde naar de Noordzee is van voldoende kwaliteit.
- Het beheer van de Westerschelde is er tenminste op gericht om de getijdenwerking in verschillende eb- enloedgeulen te behouden.
- Door ruimte te laten aan de processen van opbouw en afbraak worden de kansen voor uitbreiding van het areaal getijdengebieden (vooral laagdynamische slikken en jonge schorren) benut. Dit kan zowel in gebieden die al buitendijks liggen als in gebieden die aan het estuarium worden toegevoegd.
- Het meanderend karakter van de rivier is in de Zeeschelde behouden. Dit betekent dat bochtafsnijdingen worden vermeden. Voor de bij dit systeem behorende oevers wordt zoveel mogelijk ruimte geboden.
- Bij het beheer van de Schelde wordt voldoende zoet water afgevoerd naar het estuarium om de unieke ecotopen die horen bij zoet-watergetijde en de zoet-zoutovergang in stand te houden. Daarbij wordt rekening gehouden met het zonodig compenseren van nadelige gevolgen van een verruiming van het estuarium.
- Een gezamenlijk Vlaams-Nederlands monitoring- en evaluatieprogramma van de ecologische processen in het Schelde-estuarium is in werking en heeft inmiddels een schat aan informatie opgeleverd over de gevolgen van het overeengekomen beheer van het estuarium.

2. Behoud of versterking van het estuariene ecosysteem met alle typische habitats en levensgemeenschappen langs de volledige zoet-zoutgradiënt.

Het beheer van het estuarium richt zich op het instandhouden en ontwikkelen van een zo compleet mogelijk representatief voedselweb in alle zones (zoet, brak, zout). Daardoor is de biodiversiteit van het Schelde-estuarium gewaarborgd. Voorbeelden kunnen zijn:

- De bestaande natuurlijke gebieden zijn zoveel mogelijk behouden of versterkt.
- De brakwaterecotopen krijgen extra ruimte door het creëren van ruimte voor de rivier.
- De verbindingen van het estuarium met de aangrenzende natuurlijke systemen zijn in voldoende mate aanwezig.
- Het mondingsgebied blijft als eenheid behouden; er vindt geen versnippering van het gebied plaats door nieuwe gebruiksfuncties.
- De natuurwaarden en dynamiek van de Vlakte van de Raan worden beschermd.
- In het gehele estuarium wordt gestreefd naar zoveel mogelijk natuurvriendelijke oevers, die passen bij het ter plaatse aanwezige natuurlijke systeem.
- De fysieke en milieutechnische belemmeringen voor terugkeer van trekvis zijn opgeheven.

Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium:

Door verschillende oorzaken, waaronder de vele menselijke ingrepen, zijn er grote veranderingen opgetreden in het ecosysteem van het Schelde-estuarium. De natuur van het Schelde-estuarium mist momenteel de 'robuustheid' om voldoende weerstand te kunnen bieden aan ingrepen op die natuur, ook als die op zichzelf beperkt van aard zijn. Met andere woorden: de huidige staat van instandhouding van het estuarium, in de zin van de Habitatrichtlijn, is niet

gunstig, waardoor behoud van de huidige toestand dus geen optie is en herstel noodzaak wordt. Daarom werd in de Langetermijnvisie het volgende streefbeeld /doel geformuleerd: *het estuarien ecosysteem is gezond en dynamisch*.

Ecologisch onderzoek wijst uit dat daartoe vooral meer ruimte aanwezig moet zijn voor morfologische, chemische en biologische processen. Het natuurherstel moet zowel in de Westerschelde als in de Zeeschelde plaatsvinden.

NOPSE:

Dit is een studierapport natuurontwikkelingsmaatregelen ten behoeve van de Ontwikkelingsschets 2010 voor het Schelde-estuarium, op basis van een ecosysteemanalyse en verkenning van mogelijke maatregelen om het streefbeeld Natuurlijkheid van de Lange Termijn Visie te bereiken. Dit rapport presenteert twee alternatieven voor een pakket natuurontwikkelingsmaatregelen (planalternatieven genoemd) die volgens de auteurs de beste mogelijkheden bieden om het LTV-streefbeeld voor natuurlijkheid te realiseren.

De belangrijkste ecologische doelen die uit de hiervoor genoemde analyses konden worden afgeleid, zijn de volgende.

- Fysische processen: vermindering van de plaatselijk te grote getij-energie, buffering van de zoetwaterafvoer.
- Chemische processen: verbetering van de zuurstofhuishouding, vermindering van de belasting met Koolstof, Stikstof en Fosfor. Optimalisatie van productie van opgelost Silicium.
- Habitats: matig slibrijk laagdynamisch intergetijdengebied, jonge schorren en ondiep water. Herstel van chemische processen krijgt meer aandacht dan in het LTV-streefbeeld omdat de studie signaleert dat de waterkwaliteit ook in de toekomst zal achterblijven en natuurontwikkelingsmaatregelen een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan vermindering van deze problematiek.

Onderstaande maatregelen dragen het meest bij aan de realisatie van de geformuleerde doelen.

- Uitbreiding van het estuarium door de dijken landwaarts te verplaatsen of opgehoogde buitendijkse gebieden af te graven draagt telkens op één of andere wijze bij aan alle geformuleerde doelstellingen.
- Uitbreiding van het estuarium door buitendijkse ingrepen: indien het creëren van voldoende habitat niet mogelijk is door landwaartse uitbreiding van het estuarium kan dit in tweede instantie opgevangen worden door buitendijks maatregelen te treffen zoals de aanleg van kribben, geul verdiepen of verondiepen,
- Doorlaatmiddelen zijn in het hele estuarium belangrijk om het contact met de vallei te herstellen, het voorzien van luwtegebieden voor pelagiale gemeenschappen en als paai- en opgroeigebied voor vissen.
- Het inrichten van binnendijkse wetlands is belangrijk omdat ze de vrachten van nutriënten, organische koolstof, erosieslib en piekdebieten bufferen of gedeeltelijk ophouden door interne verwerking en opname in het voedselweb. Ook beheerslandbouw (bijvoorbeeld via extensivering en aangepast grondwaterbeheer) kan de input verminderen daar waar natuurontwikkeling maatschappelijk gezien niet aanvaardbaar is.

IHD Schelde-estuarium (VL)

Hieronder worden de Instandhoudingsdoelstellingen voor het Schelde-estuarium (op Vlaams grondgebied) opgesomd. Er wordt een opdeling gemaakt in systeem-, habitat- en soortenbenadering. Alleen de IHD'en welke aan het projectgebied potentieel een bijdrage zouden kunnen leveren worden aangehaald.

Systeembenadering

- Een bijkomend areaal van minstens 500 ha slik t.o.v. de huidige situatie is langs de Zeeschelde nodig om een goede draagkracht van benthos voor vogels en vis te garanderen. Dit is gebaseerd op de te verwachten primaire productie in het estuarium.
- Maatregelen om de hydrodynamiek van het estuarium te temperen zijn nodig. Ontpoldering is hiertoe een goede maatregel. Ontpoldering heeft op dat vlak het meest effect in locaties stroomafwaarts van de zone met het maximum van de tidale energie. Doelstelling is het verminderen van de toename van de hoogwaterstanden, verminderen van de daling van de laagwaterstanden, het tegengaan van de asymmetrie van het getij, het vergroten van de looptijd van het getij. De trends in deze parameters moeten worden gestopt.

Habitatbenadering

- Oppervlakte en vorm van slik en schorgebieden moeten zodanig zijn dat een goede topografische heterogeniteit, en een goede kreekverwevenheid duurzaam ontwikkelen. Dit verzekert een grote diversiteit van kwaliteitsvolle habitat- en vegetatietypen en verhindert dat alle habitats naar hetzelfde type, nl. de climaxvegetatie evolueren en onderhoudt een zekere turn-over in de vegetaties. Het aandeel laagdynamische intergetijdengebieden mag niet afnemen en de isolatiegraad mag niet vergroten.

Soortbenadering

- Er moet naar gestreefd worden om een zo volledig mogelijke vleermuisfauna te bereiken, met de aanwezigheid van alle te verwachten soorten in gunstige aantallen.
- Het studiegebied van het Schelde-estuarium dient voldoende ruimte en geschikt habitat te omvatten binnen strikt beschermde natuurgebieden om:
 - voor momenteel niet aanwezige aandachtsoorten, potentiële leefgebieden voor minimaal 1 leefbare populatie te garanderen;
 - voor een aantal aandachtsoorten met grote areaal behoeften en kleine potentiële populaties: potentiële aanwezigheid van 1 of meerdere broedparen (grauwe kiekendief, visarend, wespandief, zeearend, zwarte wouw);
 - voor momenteel aanwezige aandachtsoorten, minimum 1 leefbare kernpopulatie te onderhouden;
 - voor soorten die in grotere aantallen aanwezig zijn dan de vereisten voor 1 kernpopulatie minimum, het huidige populatieniveau te handhaven
- Het studiegebied van het Schelde-estuarium dient afdoende connectiviteit te kennen om de verschillende deelleefgebieden van de hierboven opgesomde soorten functioneel met mekaar te verbinden. Dispersieknelpunten dienen vermeden/opgeheven te worden.
- Binnen het studiegebied van het Schelde-estuarium dienen voldoende potentiële leefgebieden voorzien te worden voor de vestiging van minimaal 1 leefbare kernpopulatie (min. 40 broedparen) van de kwartelkoning, verspreid over minimaal 2-3 deelgebieden. Gezien de mobiliteit van deze soort zal connectiviteit tussen deelgebieden hier minder cruciaal zijn.
- Het studiegebied van het Schelde-estuarium dient een afdoende waterkwaliteit en voldoende structurele kwaliteit te kennen om minimaal potentiële leefbare kernpopulaties van volgen vissoorten te herbergen: bittervoorn, elft, Europese meerval, fint, grote modderkruiper, kleine modderkruiper, paling, rivierdonderpad, rivierprik, spiering, zeeforel.
- Het uitvoeren van gepaste maatregelen moet op termijn leiden tot een gediversifieerd visbestand dat de toets zoals opgelegd door KRW kan doorstaan. Dat wil zeggen dat de samenstelling van het Zeeschelde visbestand in 2015 vergelijkbaar moet zijn met dat van een referentievisbestand voor een brak- en zoetwatergetijdenezone en aan de beoordeling 'goed' op basis van de estuariene visindex moet voldoen. Het instandhouden en ondersteunen van de seizoenale dynamiek is een prioritaire doelstelling voor het visbeleid in de Beneden-Zeeschelde.
- De Beneden Zeeschelde draagt door haar goede kinderkamerfunctie significant bij tot de rekrutering van jonge vis tot de volwassen commerciële visstocks van haring, tong, Zeebaars, wijting, schar en schor op de Noordzee.
- Brakwatergrondel, dikkopje, puitaal, kleine zeenaald en slakdolf vinden in de Beneden Zeeschelde voldoende foerageerhabitat om duurzame populaties te ontwikkelen.
- Het voorkomen van 0-groep (individuen die nog geen winter hebben doorgemaakt) katadrome en anadrome vissen in het zoetwatergetijdengebied van de Zeeschelde wijst op de volledige functie-invulling van het Scheldebekken als habitat voor diadrome soorten.
- Het Scheldebekken heeft op korte termijn (2010) zichzelf instandhoudende populaties van rivierprik, fint, spiering en op middellange termijn (2020) van zee-prik, elft en houting.
- Eurytope vissoorten (blankvoorn, brasem, pos, baars, alver, karper, kolblei en snoekbaars) houden duurzame populaties in stand in het zoetwatergetijdengebied. Vanuit de zijrivieren, polderwateren en kanalen kunnen rheofiele en limnofiele vissen komen foerageren in het zoetwatergetijdengebied.

2.3 **Wettelijk kader; EU- Vogel- en Habitatrichtlijn**

De EU-Vogelrichtlijn en de EU-Habitatrichtlijn maken deel uit van Europese regelgeving en zijn van kracht in alle Europese lidstaten. Beide kennen een gebiedsbeschermings- en een soortenbeschermingscomponent. Om de gebiedsbescherming van de Vogelrichtlijn en de

Habitatrichtlijn in de nationale wetgeving te verankeren, is in Vlaanderen en in Nederland de landelijke/regionale natuurwetgeving aangepast.

Het aspect soortenbescherming van de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn is in de Nederlandse Flora- en faunawet opgenomen. Door een wijziging van de Wet in 2005 is de Natuurbeschermingswet 1998 in overeenstemming gebracht met de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn en is de gebiedsbescherming die voortvloeit uit de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn verankerd in nationale wetgeving.

De Vogelrichtlijn (1979) heeft als doel alle in het wild levende vogelsoorten en hun leefgebied binnen het grondgebied van de Europese Unie te beschermen. In dit kader zijn in Vlaanderen en Nederland gebieden *aangewezen* als Speciale Beschermingszones (Vogelrichtlijngebieden). Het doel van de Habitatrichtlijn (1992) is het behoud van de totale biologische diversiteit van natuurlijke en halfnatuurlijke habitats en wilde flora en fauna (behalve vogels) op het grondgebied van de Europese Unie. In dit kader zijn in Vlaanderen in 2001 en in Nederland in 2003 aan de Europese Commissie gebieden *aangemeld* als Speciale Beschermingszones (Habitatrichtlijngebieden). Deze aangemelde gebieden genieten intussen in Vlaanderen de status alsof zij zijn aangewezen als Speciale Beschermingszones. In Nederland zijn de gebieden inmiddels aangewezen als Natura 2000-gebied.

Uit hoofde van de Europese regelgeving dienen ingrepen in of nabij een Speciale Beschermingszone getoetst te worden op hun effecten op soorten en habitats op grond waarvan de beschermingszone is aangewezen. Voor het verlenen van toestemming/vergunning voor de uitvoering van ingrepen is het al dan niet optreden van *significant negatieve effecten* op aangemelde soorten en habitats van groot belang.

Inzake de gebiedsbescherming heeft de Europese Commissie een afwegingskader geformuleerd waaraan voorgenomen activiteiten dienen te worden getoetst. Dit afwegingskader (uit de Habitatrichtlijn) is ook van toepassing op Vogelrichtlijngebieden. Het voorkómen van kwaliteitsverslechtering/verstoring met significante effecten geldt ook voor activiteiten buiten een SBZ: de natuurwaarden in een SBZ kunnen immers ook door activiteiten daarbuiten (in Nederland spreekt men van de 'externe werking') aangetast worden.

De Natuurbeschermingswet 1998 vormt in Nederland het toetsingskader voor gebieden die binnen het bereik van de richtlijnen vallen. In de Natuurbeschermingswet 1998, artikel 19d, is beschreven wanneer een vergunningplicht voor een project of handeling bestaat; *"Het is verboden zonder vergunning, of in strijd met aan die vergunning verbonden voorschriften of beperkingen, van gedeputeerde staten of, ten aanzien van projecten of andere handelingen als bedoeld in het vierde lid, van Onze Minister, projecten of andere handelingen te realiseren onderscheidenlijk te verrichten die gelet op de instandhoudingsdoelstelling de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied kunnen verslechteren of een significant verstoring effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Zodanige projecten of andere handelingen zijn in ieder geval projecten of handelingen die de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied kunnen aantasten"*

Op Vlaams niveau zijn alle principes uit de Vogel- en Habitatrichtlijn geïntegreerd in art. 36ter van het Natuurdecreet. Zowel de gebieds- als de soortencomponent zit in dit Natuurdecreet vevat.

2.3.1 Habitatrichtlijn in relatie tot Natuurherstel Schelde - estuarium

Art. 6, lid 1 van de Habitatrichtlijn voorziet in positieve maatregelen voor alle habitattypes en soorten binnen de aangeduide Habitatrichtlijngebieden. Het houdt een duidelijke verplichting in om een resultaat te behalen, nl. de instandhouding, het herstel én de ontwikkeling van de habitats en van de soorten in de aangeduide gebieden. De beoordeling van de staat van instandhouding gebeurt zowel op het niveau van het netwerk als op het niveau van elk gebied. Er dienen beheersplannen uitgewerkt te worden (in Nederland binnen 3 jaar na vaststellen van het aanwijzingsbesluit), waarin maatregelen worden genoemd om de instandhoudingsdoelen te bereiken. Het nemen van 'passende wettelijke, bestuursrechtelijke of op een overeenkomst berustende maatregelen' is verplicht. In de schorrand van het projectgebied worden maatregelen getroffen om de waarde van de aanwezige habitats door uitbreiding te kunnen

garanderen om zo op termijn de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen te halen. Op termijn zal het huidige Scheldeschor steeds verder opslibben tot hoog schor en ruigte, wat een verschuiving van de natuurwaarden impliceert. Het omvormen van het achterliggende polderlandschap tot een dynamisch geheel van slikken en schorren (van vele 100' en ha groot), en het creëren van een aantal (smalle of brede) doorsteken doorheen de huidige Scheldeschorren hebben duidelijk tot doel om op korte en lange termijn de biologische diversiteit te garanderen, en de huidige schorren- en slikkenoppervlakte langs de Schelde aanzienlijk te vergroten.

Art. 6, lid 2 hecht bijzonder belang aan het tegengaan van 'verslechtering' en van 'significante verstoring'. Dit lid verlangt van de lidstaten een proactieve, anticiperende houding om elke verslechtering van de aanwezige habitats of verstoring van de soorten te voorkomen. Dit houdt in dat lidstaten o.a. voor opzettelijke handelingen de nodige voorzorgsmaatregelen moeten nemen. Belangrijk hierbij is het feit dat zeker maatregelen dienen genomen te worden voor de habitats en soorten binnen het SBZ, maar dat die ook buiten het SBZ kunnen opgelegd worden. Het aanleggen van dit intergetijdengebied getuigt zonder meer van de proactieve houding die wordt gevraagd.

In voorgaande hoofdstukken / disciplines in dit rapport werd reeds beargumenteerd dat er de volgende behoeften bestaan:

- de oppervlakte schorren en slikken op Vlaams grondgebied dienen te worden uitgebreid;
- het verwijderen en/of inrichten van schorren- en slikkenzones welke ingrepen positieve gevolgen hebben op de natuurwaarden van de andere delen van het Schelde-estuarium (cfr. Valkenisse, Paardenschor);
- uitgaande van de instandhoudingsdoelstellingen voor de desbetreffende gebieden, bestaat er zowel op Vlaams als Nederlands grondgebied behoefte aan dynamische, erosie-sedimentatie, schor-slikzones ('estuariene natuur');
- de doelen uit het Aanwijzingsbesluit, de Instandhoudingsdoelen voor de Westerschelde en de doelstellingen uit de Achtergrondnota Natuur zullen op termijn worden gerealiseerd.

2.3.2 *Habitatrichtlijn in relatie tot de Natuurbeschermingswet (NL)*

Hiervoor is kort het algemene beheersaspect van artikel 6 Habitatrichtlijn geschetst. Hieronder wordt een toelichting gegeven op de specifieke situatie van de Hedwigepolder.

Het project heeft als doel een **grote bijdrage te leveren aan het in een gunstige staat van instandhouding brengen van het Schelde-estuarium, door ruimte te creëren voor natuurlijke processen die leiden tot herstel en behoud van de natuurkwaliteiten van het estuarium**. Door dit project zal een nieuw dynamisch slikken- en schorregebied ontstaan, welke een ecologische eenheid vormt met het estuarium en als een essentieel en kenmerkend onderdeel van een intergetijdengebied kan worden beschouwd.

De werkzaamheden van dit project houden in dat een deel van de bestaande Nederlandse en Vlaamse Scheldeschorren op korte termijn zal verdwijnen. Dit gebeurt met als doel zo veel mogelijk dynamiek te genereren, zodat op lange termijn een groter areaal waardevol slikken- en schorregebied ontstaat.

Ofschoon op lange termijn een groter areaal aan waardevol slikken- en schorregebied zal ontstaan, zal deze ontwikkeling aan Nederlandse zijde vooral plaatsvinden buiten het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saefinghe welk gebied per 23 december 2009 formeel is aangewezen als Natura 2000-gebied. De uitvoering van het project zal direct ingrijpen in het Natura 2000-gebied door middel van graafwerkzaamheden in het huidige buitendijkse deel van het projectgebied en extra beschermende maatregelen bij de Gasdam.

Het beheer en de instandhouding dienen plaats te vinden op de voor het Natura 2000-gebied minst bezwarende wijze. Voorts dienen de maatregelen per saldo de grootste bijdrage te leveren aan de verwezenlijking van de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied. Voor het in kaart brengen van de eventuele gevolgen voor het Natura 2000-gebied moet worden voldaan aan het gestelde in artikel 19 d van de Natuurbeschermingswet. D.w.z. dat een Passende

Beoordeling moet worden opgesteld.. Artikel 19d, lid 1 van de Natuurbeschermingswet bepaalt dat er vergunningplicht bestaat voor projecten als bedoeld in de artikelen 19d.(art 6 lid 3 HRL)

De Hedwigepolder is nu nog geen onderdeel van het Natura 2000-gebied, maar zodra het gebied ecologisch geschikt is (en dat is het geval op het moment dat de dijken verwijderd zijn en het Scheldewater het gebied binnenstroomt) wordt dit gebied binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied gebracht.

2.4 Gebiedsspecifieke Natura 2000-doelstellingen

Zowel door Vlaanderen als door Nederland zijn reeds een aantal studies uitgevoerd of beleidsdocumenten opgesteld waarin staat aangegeven wat de doelstellingen zijn en wat in de verschillende Natura 2000-gebieden de gunstige staat van instandhouding van habitats en soorten is (bv. Natura 2000-doelendocument (Min. van LNV, 2006)). O.a. op basis van deze studies werden de te beschermen habitats en soorten aangemeld bij Europa.

Op basis van deze bovengenoemde studies kunnen de volgende relevante Natura 2000-doelen en -kernopgaven voor het projectgebied en zijn omgeving worden geformuleerd:

- voor alle grote wateren geldt dat behoud of herstel van de ruimtelijke samenhang tussen geulen, ondieptes, platen en schorren en de bijbehorende sedimentatie- en erosieprocessen van groot belang zijn.
- voor vogels geldt dat voldoende rust en ruimte om te foerageren en voldoende hoogwatervluchtplaatsen van groot belang zijn.
- voor broedvogels geldt vooral behoud van de huidige toestand.
- voor open wateren geldt het behoud van de kwaliteit van het leefgebied voor zeezoogdieren en het behoud van de foerageerfunctie voor visetende soorten.
- voor zoet-zout-overgangen geldt o.a. verbetering van estuarium-kwaliteit en herstel van de zoet-zout-overgangen.
- voor de meeste SBZ-H-soorten geldt een behoud van de bestaande biotopen en de erin aanwezige soorten. Alleen voor de Gewone zeehond wordt als doel een verbetering van de kwaliteit van het leefgebied vooropgesteld.
- *algemeen*: de doelstellingen zijn overwegend geformuleerd in termen van behoud leefgebied in functie van behoud van de populatie, voor enkele habitats geldt een andere doelstelling (bv. uitbreiding H1130).

Voorliggend project heeft als doel invulling te geven aan de kerndoelstelling/opgave die er ligt vanuit de beleidskaders.

De hoofddoelstelling is neergeschreven in de beschrijving van de voorgenomen activiteit, en is de volgende: 'er wordt gestreefd naar een zo groot mogelijk, duurzaam slik- en schorgebied met een maximale kans op ontwikkeling van een dynamische sedimentatie/erosie-situatie door middel van een éénmalige ingreep waarna het systeem de vrijheid krijgt zichzelf te ontwikkelen binnen een aantal randvoorwaarden.' (Van den Bergh & Mertens, 2005).

2.4.1 Vogelrichtlijn - Vlaanderen (VL)

De eigenlijke afbakening (van oorspronkelijk 23, en momenteel 24 SBZ-V's) in Vlaanderen gebeurde in een wetenschappelijk advies van het Instituut voor Natuurbehoud (*van Vessem & Kuijken, 1986*). Het Vlaamse deel van het projectgebied is gelegen in SBZ-V 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde'. Dit Vlaamse Vogelrichtlijngebied bedekt het volledige, Vlaamse deel van het projectgebied, incl. de reeds aanwezige schorren en slikken langs de Schelde. De vogelsoorten waarvoor dit SBZ-V werd aangemeld zijn weergegeven in Tabel 2-1.

Tabel 2-1: Vogelsoorten waarvoor de SBZ-V werd aangemeld.

Broedvogels	
Roerdomp	Steltkluut
Lepelaar	Strandplevier
Bruine kiekendief*	Zwartkopmeeuw*
Slechtvalk	Visdief*

Porseleinhoen	Ijsvogel
Kluut*	Blauwborst
Niet-broedvogels	
Kluut	Wilde zwaan
Goudplevier*	Kuifduiker
Kemphaan	Parelduiker
Kleine zwaan	Roodkeelduiker
Habitats	
<i>Van het genoemde Vlaamse Vogelrichtlijngebied zijn – althans volgens de Vlaamse visie op de aanmelding – niet alle habitats beschermd, nl. alleen slikken- en brakwaterschorren, bepaalde landdijken, en polderkreken en hun oevervegetaties. Voor de Europese Commissie is echter de volledige SBZ-V-zone integraal beschermd.</i>	

2.4.2 Habitatrictlijn - Vlaanderen (VL)

Uitgangspunt voor de Habitatrictlijnbeoordeling voor Vlaanderen is de aanmelding van het Vlaamse Habitatrictlijngebied 'Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent' met de bijbehorende onderbouwing. Dit SBZ-H is aangemeld bij de EU vanwege het voorkomen van enkele specifieke habitattypen en soorten. Het gaat om de volgende aangemelde soorten en habitats, weergegeven in Tabel 2-2.

Tabel 2-2 Diersoorten waarvoor de SBZ-H werd aangemeld.

N°	Habitat
1130	Estuaria*
1140	Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
1310	Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met <i>Salicornia</i> -soorten en andere zoutminnende planten*
1320	Schorren met slijkgrasvegetaties (<i>Spartinion</i>)*
1330	Atlantische schorren (<i>Glauco-Puccinellietalia maritimae</i>)*
2310	Psammofiele heide met <i>Calluna</i> - en <i>Genistasoorten</i> :
2330	Open grasland met <i>Corynephorus</i> - en <i>Agrostis</i> -soorten op landduinen
3150	Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type <i>Magnopotamium</i> of <i>Hydrocharition</i>
4030	Droge heide (alle subtypen):
6410	Grasland met <i>Molinia</i> op kalkhoudende bodem en kleibodem (Eu- <i>Molinion</i>)
6430	Voedselrijke ruigten
6510	Laaggelegen, schraal hooiland (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>):
9160	Eikenbossen van het type <i>Stellario-Carpinetum</i>
91 ^{E0}	Alluviale bossen met <i>Alnion glutinosa</i> en <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>):
N°	Soort
1149	Kleine modderkruiper
1099	Rivierprik*
1166	Kamsalamander

Bijlage 4-soorten

Dit zijn soorten die strikt beschermd dienen te worden, dus zowel binnen als buiten het voorliggende Natura 2000-gebied (zie verder).

2.4.3 Natura 2000 - Nederland (NL)

Uitgangspunt voor de Natura 2000 beoordeling vormen, in Nederland, de instandhoudingsdoelen zoals geformuleerd in het Aanwijzingsbesluit van Natura 2000-gebied n°122 'Westerschelde en Saeftinghe', met de bijbehorende onderbouwing (LNV 2009).

Het terrein waarbinnen de werkzaamheden plaatsvinden grenst in Nederland aan het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe', en ligt ter hoogte van de Sieperda-monding en het Nederlands Scheldeschor deels in dit Natura 2000-gebied. Dit Nederlandse Natura 2000-gebied is een bundeling van het voormalige Habitatrichtlijngebied resp. Vogelrichtlijngebied. In hoofdlijnen omvat het aangewezen gebied het estuarium en mondingsgebied van de Westerschelde vanaf de rijksgrens tot de lijn Westkapelle-Cadzand. Daarnaast maken ook een aantal binnendijkse gebieden, die veelal een ecologische relatie hebben met het estuarium, deel uit van het aangewezen gebied. Het Nederlandse Natura 2000-gebied wordt begrensd door de waterkerende Scheldedijk.

Volgende habitats en (vogel)soorten werden bij Europa aangemeld (Tabel 2-3). (NB: de actuele instandhoudingsdoelstellingen volgens het Aanwijzingsbesluit van 23 december 2009 en doorgevoerde wijzigingen daarop, worden besproken in par.2.4.4)

Tabel 2-3 Aangemelde habitats en (vogel)soorten

N°	Habitat		
1110	Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken (subtype B).		
1130	Estuaria*		
1310	Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met zeekraal en andere zoutminnende soorten*		
1320	Schorren met slijkgrasvegetatie*		
1330	Atlantische schorren*		
2110	Embryonale wandelende duinen		
2120	Wandelende duinen op de strandwal met helm		
2160	Duinen met duindoornstruwelen		
2190	Vochtige duinvalleien		
N°	Soort		
1014	Nauwe korfslak	1103	Fint
1095	Zeeprik	1365	Gewone zeehond
1099	Rivierprik*	1903	Groenknolorchis
N°	Broedvogels		
A081	Bruine kiekendief*	A191	Grote stern
A132	Kluut*	A193	Visdief*
A137	Bontbekplevier	A195	Dwergstern
A138	Strandplevier	A272	Blauwborst
A176	Zwartkopmeeuw*		
N°	Niet-broedvogels		
A005	Fuut	A132	Kluut
A026	Kleine zilverreiger	A137	Bontbekplevier
A034	Lepelaar	A138	Strandplevier
A041	Kolgans	A140	Goudplevier*
A043	Grauwe gans	A141	Zilverplevier
A048	Bergeend	A142	Kievit
A050	Smient	A143	Kanoetstrandloper
A051	Krakeend	A144	Drieteenstrandloper
A052	Wintertaling	A149	Bonte strandloper
A053	Wilde eend	A157	Rosse grutto
A054	Pijlstaart	A160	Wulp
A056	Slobeend	A161	Zwarte ruiter
A069	Middelste zaagbek	A162	Tureluur

A075	Zeearend	A164	Groenpootruiter
A103	Slechtvalk	A169	Steenloper
A130	Scholekster		

Bijlage 4-soorten

Dit zijn soorten die strikt beschermd dienen te worden, dus zowel binnen als buiten het voorliggende Natura 2000-gebied, en zijn opgenomen in de Nederlandse Flora- en Faunawet. We verwijzen voor deze soorten naar de § 7.5.2. van het Vlaamse MER.

Opmerking: Zoals men hierboven kan vaststellen zit er wat verschil in aangemelde soorten tussen Nederland en Vlaanderen (en voor Vlaanderen geldt dan ook nog dat de Achtergrondnota Natuur mee speelt). Het verschil qua aangemelde habitats is minder uitgesproken. Met asterisk aangegeven habitats en soorten komen zowel in de Vlaamse als de Nederlandse aanmelding voor.

2.4.4 Instandhoudingsdoelen Westerschelde en Saeftinghe (NL)

Het gebied 'Westerschelde & Saeftinghe' behoort tot het Natura 2000-landschap 'Noordzee, Waddenzee en Delta'. In juni 2005 heeft het toenmalige ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) de Natura 2000-Contourennotitie uitgebracht waarin de kaders voor de Natura 2000-doelen zijn aangegeven.

In deze notitie worden voor de doelen een aantal hoofdlijnen geformuleerd zoals:

- Behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie.
- Behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van het Natura 2000-netwerk zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.
- Behoud en waar nodig herstel van de ruimtelijke samenhang met de omgeving ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitats en soorten.
- Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.
- Behoud of herstel van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.

Deze doelen zijn verder uitgewerkt in het doelendocument van juni 2006 en het ontwerp-aanwijzingsbesluit Westerschelde & Saeftinghe dat door de toenmalige Nederlandse minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in januari 2007 ter inzage is gelegd.

Voor alle grote wateren geldt dat behoud of herstel van de ruimtelijke samenhang tussen geulen, ondieptes, platen en kwelders (of schorren) en de bijbehorende sedimentatie- en erosieprocessen van groot belang zijn. Voor 'Westerschelde & Saeftinghe' zijn in het doelendocument de volgende kernopgaven geformuleerd:

- Verbetering kwaliteit estuarium Westerschelde (ruimte, verhouding tussen deelsystemen/laagproductieve en hoogproductieve onderdelen). Voor deze kernopgave is een 'sense of urgency' met betrekking tot watercondities geformuleerd. Een sense of urgency is toegekend als binnen nu en 10 jaar mogelijk een onherstelbare situatie ontstaat. Dit betekent dat binnen een periode van 10 jaar de ecologische vereiste van deze opgave door middel van adequate maatregelen op orde moet gebracht zijn. Deze maatregelen kunnen een wijziging in het huidige beleid noodzakelijk maken.
- Behoud van verbinding met Schelde ten behoeve van paaifunctie voor fint in België.
- Behoud ongestoorde rustplaatsen en optimaal voortplantingshabitat (waaronder embryonale duinen) voor bontbekplevier, strandplevier, kluut, grote en dwergstern, visdief en grijze zeehond.
- Herstel van schorren en zilte graslanden (buitendijks) met alle successiestadia, zoet-zout overgangen, verscheidenheid in substraat en getijregime en mede als hoogwatervluchtplaats.

- Behoud en ontwikkeling kwaliteit binnendijkse brakke gebieden voor noordse woelmuis, broedvogels (kluut, sterns), overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden), brakke variant van ruigten en zomen (harig wilgenroosje), schorren en zilte graslanden (binnendijks) en als hoogwatervluchtplaats.

In het doelendocument is een herstelopgave voor het estuarium van de Westerschelde aangegeven d.m.v. een uitbreiding van het estuariene gebied met 600 ha. De maatregel op het Nederlandse deel van de Hedwigepolder voorziet in ongeveer de helft van de omvang van die totale herstelopgave. In het doelendocument worden geen concrete uitspraken gedaan over de termijn van het al dan niet als Natura 2000-gebied aanduiden van de zone tussen Sieperdaschor en de Belgische grens. De realisatie van een intergetijdengebied tussen Saeftinghe en Prosperpolder zal er voor zorgen dat er een groter aaneengesloten slikken- en schorrensysteem ontstaat. Dit heeft positieve gevolgen op het vlak van vestiging en handhaving van brakwater- en eb- en vloedgebonden fauna en flora.

De kernopgaven zijn in het Aanwijzingsbesluit 'Westerschelde & Saeftinghe' nader vertaald in instandhoudingsdoelen. In het Aanwijzingsbesluit van december 2009 zijn voor de Westerschelde & Saeftinghe de volgende doelen voor habitattypen en -soorten opgenomen (zie tabellen Tabel 2-4 en Tabel 2-5):

Tabel 2-4: Kwalificerende habitattypen, habitatsoorten en instandhoudingsdoelen waarvoor het Natura 2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe is aangewezen in het kader van de habitatrichtlijn.

Habitat	Instandhoudingsdoel
H1110 Permanent overstromde zandbanken	Behoud oppervlakte en kwaliteit permanent overstromde zandbanken, <i>Noordzee-kustzone</i> (subtype B)
H1130 Estuaria	Uitbreiding oppervlakte en verbetering van kwaliteit.
H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met <i>Salicornia</i> spp. en andere zoutminnende planten	Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit zilte pionierbegroeiingen, <i>zeekraal</i> (subtype A) en behoud van oppervlakte en kwaliteit zilte pionierbegroeiingen, <i>zeevetmuur</i> (subtype B).
H1320 Schorren met slijkgrasvegetatie	Behoud oppervlakte en kwaliteit.
H1330 Atlantische schorren	Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit schorren en zilte graslanden, <i>buitendijks</i> (subtype A), en behoud oppervlakte en kwaliteit schorren en zilte graslanden, <i>binnendijks</i> (subtype B).
H2110 Embryonale wandelende duinen	Behoud oppervlakte en kwaliteit.
H2110 Wandelen duinen op de strandwal met <i>Ammophila arenaria</i> ('witte duinen')	Behoud oppervlakte en kwaliteit.
H2160 Duinen met <i>Hippophaë rhamnoides</i>	Behoud oppervlakte en kwaliteit.
H2190 Vochtige duinvalleien:	Behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige duinvalleien, <i>kalkrijk</i> (subtype B).

Habitatrichtlijnsoorten	Instandhoudingsdoel
H1014 Nauwe korfslak:	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
H1095 Zeeprik	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
H1099 Rivierprik	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
H1103 Fint	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
H1365 Gewone zeehond	Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie ten behoeve van een regionale populatie van ten minste 200 exemplaren in het Deltagebied.
H1903 Groenknolorchis	Behoud omvang en kwaliteit biotoop voor behoud populatie.

Tabel 2-5: Soorten en concept instandhoudingsdoelen waarvoor het Natura 2000-gebied Westerschelde en Saeftinghe is aangewezen in het kader van de Vogelrichtlijn.

Broedvogels (in paren)					
Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste;		Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste			
A081 Bruine kiekendief	20 p.	A132 Kluut	2.000 p.	A176 Zwartkopmeeuw	400 p.
A272 Blauwborst	450 p.	A137 Bontbekplevier	100 p.	A193 Visdief	6.500 p.

		A138 Strandplevier	220 p.	A195 Dwergstern	300 p.
		A191 Grote stern ¹	4.000 p.		
Niet-broedvogels (seizoensgemiddelde)					
A005 Fuut	100	A056 Slobeend	70	A142 Kievit	4.100
A026 Kleine zilverreiger	40	A069 Middelste zaag.	30	A143 Kanoet	600
A034 Lepelaar	30	A075 Zeearend	2	A144 Drieteenstrandl.	1.000
A041 Kolgans	380	A103 Slechtvalk	8	A149 Bonte strandl.	15.100
A043 Grauwe gans	16.600	A130 Scholekster	7.500	A157 Rosse grutto	1.200
A048 Bergeend	4.500	A132 Kluut	540	A160 Wulp	2.500
A050 Smient	16.600	A137 Bontbekplevier	430	A161 Zwarte ruiter	270
A051 Krakeend	40	A138 Strandplevier	80	A162 Tureluur	1.100
A052 Wintertaling	1.100	A140 Goudplevier	1600	A164 Groenpootruiter	90
A053 Wilde eend	11.700	A141 Zilverplevier	1.500	A169 Steenloper	230
A054 Pijlstaart	1.400				

Het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe omvat drie beschermde natuurmonument(en), te weten;

- Schor van Waarde;
- Verdrongen land van Saeftinghe;
- Verdrongen Zwarte Polder.

Ingevolge artikel 15a, derde lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 heeft het instandhoudingsdoel voor dit deel van het gebied, dat zijn status als beschermd natuurmonument heeft verloren, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in het van rechtswege vervallen besluit (verder: de 'oude doelen').

Voor zover deze doelstellingen Natura 2000-waarden betreffen, zijn deze begrepen in de in de voorgaande paragrafen opgenomen instandhoudingsdoelstellingen. In een aantal gevallen is het onmogelijk om zowel de oude doelen als de Natura 2000-doelen te bereiken, bijvoorbeeld omdat die doelen tegenstrijdig beheer vragen. In deze gevallen gaan de Natura 2000-doelen vóór om de Europeesrechtelijke verplichtingen na te komen. In het beheerplan zullen de oude doelen net als de overige instandhoudingsdoelen worden uitgewerkt in ruimte en tijd. Dan wordt ook uitgewerkt waar achteruitgang van het natuurschoon en de natuurwetenschappelijke betekenis met betrekking tot oude doelen is toegestaan ten gunste van Natura 2000-doelen.

De oude doelen gelden binnen het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe voor de deelgebieden 'Verdrongen Zwarte Polder', 'Schor van Waarde' en het 'Verdrongen land van Saeftinghe'. Deze doelen betreffen in het Verdrongen Land van Saeftinghe:

- Behoud van de natuurwetenschappelijke betekenis (dankzij geografische ligging, uitgestrektheid en milieukundige positie) voor de natuurwetenschap in het algemeen en de fundamentele kennis van geomorfologische processen in het bijzonder.
- Behoud van tot brakwaterestuaria behorende brakke getijdengebieden met daarvoor kenmerkende levensgemeenschappen.
- Behoud van het gebied als overgangsgebied van water naar land, waarbinnen alle verschillende stadia van bodem- en reliëfvorming zoals zandplaten, slikken en schorren worden aangetroffen, met de voor elk van deze ontwikkelingsstadia kenmerkende levensgemeenschappen.
- Behoud van sterk uiteenlopende milieuomstandigheden die mogelijkheden scheppen voor het voorkomen van typische zoutplanten (zoals zeekraal, klein schorrekruid, lamsoor, gewone zoutmelde en zeealsem) en plantensoorten die onder minder zilte omstandigheden leven (echt lepelblad, zeebies en een bepaalde variëteit van de akkermelkdistel).
- Behoud van het gebied als leefgebied (in water en bodem) voor mariene, brakke (o.a. een specifiek roeipootkreeftje) en zoetwatersoorten.

¹ Per Wijzigingsbesluit van het Aanwijzingsbesluit van Westerschelde & Saeftinghe van woensdag 26 september 2012, gepubliceerd in de Staatscourant, is het Rammekensschor toegevoegd aan het Natura 2000-gebied en is het aantal broedpaar Grote stern als instandhoudingsdoel verhoogd van 4.000 naar 6.200 paar. .

- Behoud als broedgebied voor kustbewonende vogelsoorten (o.a. zwartkopmeeuw, bruine kiekendief, visdiefje en kluut), en als foeragegebied en pleisterplaats voor belangrijke aantallen steltlopers (bonte strandloper, rosse grutto, zilverplevier en kluut), eenden (wilde eend, smient, pijlstaart en wintertaling) en ganzen (kolgans, rietgans en grauwe gans en als belangrijke slaapplek in de winter van zilver-, storm- en kokmeeuwen).
- Behoud van het natuurschoon, zijnde de grote uitgestrektheid, het grillige patroon van kreken en de door het ritme van eb en vloed voortdurend wisselende aanblik. Ook bijzondere elementen van cultuurhistorische betekenis worden genoemd: schapenstellen (onbewoonde terpen als vluchtplaats voor kudde bij hoogwater).

2.5 **Beoordelings- en toetsingskader**

2.5.1 **Vlaamse Achtergrondnota Natuur (VL)**

De Achtergrondnota Natuur moet gezien worden als een soort doelstellingendocument dat met de EU wordt afgecheckt om op korte termijn tot een gunstige staat van instandhouding in de Antwerpse Haven te komen. In de Achtergrondnota Natuur wordt weergegeven hoe de natuurbehoudsdoelstellingen in het Antwerpse Havengebied op een duurzame wijze kunnen gerealiseerd worden. De beschermingsgebieden uit de Vogel- en Habitatrichtlijn staan daarbij centraal. Deze keuze om voorafgaand aan de verdere realisatie van het havengebied 'robuuste natuur' rond de zeehaven te realiseren, sluit aan bij de Ontwikkelingsschets 2010 voor het Schelde-estuarium en moet toelaten om in de toekomst economische projecten uit te bouwen zonder risico op tijdrovende procedureslagen (i.c. ingebrekestellingen inzake implementatie Natura 2000-verplichtingen).

Er wordt op Vlaams niveau natuur beoogd, die zowel ten bate komt van de estuariene processen als van de IHD's voor SBZ-V en SBZ-H. Hierbij werd vooropgesteld een Europees Habitatype te ontwikkelen (*Europees Habitatype*: 1330 Atlantische schorren), dat tevens dienst doet als leefgebied voor vogels en voldoende ruimte biedt voor de typische dynamische estuariene processen. In de Achtergrondnota Natuur voor de Antwerpse Haven werd dit leefgebied omschreven als "Slik en schor (begrasd)/estuariene natuur" (of "Begrasd schor").

Nadat de Achtergrondnota Natuur op Vlaams niveau werd afgewerkt werd (sinds 2003) gestart met een aantal inrichtingsprojecten praktisch te bestuderen. Hieruit komen tot nog toe een aantal conclusies met mogelijke implicaties op het halen van de instandhoudingsdoelstellingen voor het vogelrichtlijngebied (IHD's SBZ-V) op korte termijn, vermits de beoogde habitats mogelijk een relatief lange ontwikkelingstijd nodig hebben om het beoogde doel te halen (zoals bv. hoog schor). Daarom werd door het INBO nagegaan hoe door een eventuele fasering of herverdeling van de doeltypes over de aangeduide gebieden een optimalisatie mogelijk is om op zo kort mogelijke termijn toch die instandhoudingsdoelstellingen te halen, zij het dat hierbij de robuustheid van het systeem in die eerste fase minder zal zijn dan deze welke finaal wordt beoogd. De robuustheid zal zich wel kunnen ontwikkelen bij het op langere termijn verder evolueren van de gebieden. De INBO-voorstellen zijn m.a.w. een tijdelijke oplossing om in een overgangperiode de grootste nood te lenigen.

Randvoorwaarden die bij deze INBO-voorstellen van toepassing zijn, zijn de volgende:

- a. Momenteel is voorzien dat in het zgn. Noordelijk Gebied waar estuariene natuur moet ontwikkelen het deel Prosperpolder zal worden ontpolderd (niet-stuurbaar systeem), en het deel Doelpolder zal worden ingericht als GGG (stuurbaar systeem). Slikken kunnen een belangrijke ondersteunende rol spelen voor omliggende broedgebieden (polder, hoog schor, Saeftinghe, ...), en daar mogelijk de broeddensiteiten verhogen. Met dit laatste effect wordt geen rekening gehouden, omdat het met de huidige kennis niet kwantificeerbaar is.
- b. Afhankelijk van het gevolgde scenario zal, wanneer Prosperpolder ontpolderd is, Schor Ouden Doel een eiland vormen in een slik-water systeem (bij Basisalternatieven 1 en 2). Daardoor zal het niet mogelijk zijn dit te blijven begrazen. Momenteel is 78,8ha begrasd schor voorzien in de Achtergrondnota Natuur. Deze oppervlakte houdt ook het huidige Paardenschor in, dat zich nu nog in slikfase bevindt. Vermits zeker een deel van het Schor Ouden Doel naar slik wordt omgezet om waterinlaat naar Prosperpolder toe te laten, wordt er bij de berekeningen vanuit gegaan dat nog hooguit 60ha schor overblijft (dit is een schatting die goed overeenkomt met de oppervlakte van de B-varianten), en dat die zal

evolueren naar rietschor (wegens ontbreken van begrazing). Vermits alle scenario's in de Achtergrondnota Natuur een tekort vertonen voor rietbroeders, kan dit ook een positief effect hebben op het geheel van de IHD-SBZ.

- c. Hydraulische en hydrologische studies die momenteel lopen voor het gebied Konings Kieldrecht polder en Grote Geule wijzen uit dat de mogelijkheid tot de creatie van natte ecotopen (bv. 'riet en water' om eventueel verlies van deze ecotopen in Schor Ouden Doel op te vangen) in deze regio beperkt is en dat uitgebreide natuurontwikkeling in die zin rond de Grote Geule alleszins zal gepaard gaan met grootschalige afgravingen.
- d. Drijdijck staat in de Achtergrondnota Natuur volledig ingekleurd als weidevogelgebied. Gegeven de inrichting in het kader van het nooddecreet is het realistischer dit te beschouwen als een mengvorm van weidevogelgebied en 'plas en oever'. Er wordt gerekend met 20ha weidevogelgebied en 16ha plas en oever.

Onderstaand het resultaat bij toepassing van de 4 voornoemde randvoorwaarden op de Achtergrondnota-scenario's A1 en A1'.

Opmerking 1: het verschil tussen Achtergrondnota-scenario's A1 en A1' zit in het feit dat bij A1' bijna 70ha meer 'plas en oever' voorzien wordt ten zuiden van Prosper-dorp.

Opmerking 2: Het gaat hier niet alleen om loutere Bijlage I-vogelsoorten, maar ook om zgn. Aandachtsoorten. Strikt genomen moet het in deze passende beoordeling alleen gaan om de aangemelde SBZ-vogelsoorten, maar omwille van de verwevenheid van SBZ-V- en SBZ-H-bepalingen met de ideeën uit de Achtergrondnota Natuur werd gekozen om geen uitsplitting te maken. In onderstaande tabellen, die in samenspraak met het INBO werden opgemaakt, werd gekozen om de SBZ-vogelsoorten met een grijstint te markeren. De toetsing van de aangemelde soorten primeert uiteraard, zoals zal blijken.

Aantal broedkoppels in de Achtergrondnota-scenario's A1 en A1' (=Prosperpolder én Doelspolders 'slik en schor (begraasd) / estuariene natuur')

Het resultaat van de berekeningen wordt voor de scenario's A1 en A1' weergegeven in Tabel 2-6. Vermits de andere scenario's hiermee overlappen voor wat het noordelijk gebied betreft, kunnen de conclusies van aanpassingen ook in deze scenario's worden overgenomen. Er wordt daarom verder gerekend vertrekkend van de scenario's A1 en A1'.

Soort	IHD		Aantal	
	onder	boven	A1	A1'
bruine kiekendief	28	33	22	24
rietzanger	85	95	102	104
baardmannetje	11	14	3	3
blauwborst	303	350	257	270
krakeend	130	150	183	204
kuifeend	125	135	155	182
slobeend	103	106	73	78
knobbelzwaan	10	10	25	30
scholekster	82	132	139	144
tureluur	82	112	359	367
grutto	62	82	81	86
kluut	350	450	582	582

Tabel 2-6: *Berekende broedaantallen voor scenario's A1 en A1'. Soorten met tekorten zijn vet aangegeven. (bron: Achtergrondnota natuur blz. 5.18)*

We wijzen op de tekorten die zich voor sommige soorten voordoen. De Achtergrondnota Natuur stelt dat die moeten worden opgevangen door verfijning van de Achtergrondnota-scenario's. Dit vormt een verder aandachtspunt bij de uitgevoerde berekeningen.

Aantal broedkoppels wanneer het hele noordelijk gebied volledig slik (=Prosperpolder én Doelspolder 'slik' en Schor Ouden Doel 60ha rietschor)

In Tabel 2-7 worden de resultaten weergegeven indien de gebieden Prosperpolder en Doelpolder volledig slik zouden zijn, en Schor Ouden Doel zou bestaan uit 60ha rietschor (zie hoger). Er wordt ook rekening gehouden met de aanpassing aan Drijdijck en Grote Geule zoals hoger vermeld.

Soort	IHD		Aantal	
	onder	boven	A1	A1'
bruine kiekendief	28	33	23	25
rietzanger	85	95	104	105
baardmannetje	11	14	8	8
blauwborst	303	350	251	264
krakeend	130	150	143	164
kuifeend	125	135	157	184
slobeend	103	106	54	59
knobbelzwaan	10	10	25	31
scholekster	82	132	49	54
tureluur	82	112	83	92
grutto	62	82	69	75
kluut	350	450	62	62

Tabel 2-7: *Berekende broedaantallen voor overgangsscenario's A1 en A1' met evolutie vanaf slik in het hele noordelijk gebied. Soorten met tekorten zijn vet aangegeven.*

In dit scenario valt op te merken dat dezelfde rietbroeders tekorten vertonen, maar dat door de evolutie van Schor Ouden Doel naar riet de tekorten voor Baardmannetje aanzienlijk zijn verminderd. De tekorten voor Slobeend zijn daarentegen nog sterk toegenomen. Voor de weidevogels zien we dat Scholekster nu ook zeer grote tekorten vertoont, en dat Tureluur flirt met de ondergrens van de IHD. Ook de aantallen Grutto zijn gedaald, en zitten nu in het midden van de vork. Verder moet ook in het achterhoofd gehouden worden dat het succes van weidevogelgebied langs de Grote Geule onzeker is (zie hoger), wat de situatie voor de weidebroeders nog verslechtert. Voor Kluut zijn de aantallen zeer sterk gedaald, en is er een zeer groot tekort.

Naar inschatting van het INBO moeten de tekorten voor Kluut opgevangen kunnen worden, door relatief kleine oppervlakten geschikt broedgebied in de Prosperpolder te voorzien (bv. op de Hedwigedijk die volledig op Vlaams grondgebied ligt).

Algemeen besluitend kan echter worden gesteld dat dit overgangsscenario problemen zal opleveren voor het behalen van de IHD voor verschillende soorten, en dus niet realistisch haalbaar is. Een tussenoplossing, waarbij een lager getijregime wordt ingesteld in Doelpolder, wordt hieronder onderzocht.

Aantal broedkoppels wanneer noordelijk gebied deels slik en deels schor (=Prosperpolder volledig slik, Doelpolder Midden deels schor en Schor Ouden Doel 60ha Rietschor)

Als alternatief overgangsscenario wordt in Doelpolder midden een dusdanig getijregime ingesteld, zodat het slechts deels dagdagelijks overstroomt, en deels op korte termijn evolueert tot schor. Er wordt gerekend met 50% van de oppervlakte schor. Bij een dergelijk getijregime kan worden verwacht dat het hoger gelegen Doelpolder noord niet zal overstroomt. Verziltig in Doelpolder Noord zal dus moeten komen via het grondwater dat in contact staat met de krekken, niet door overspoeling. Dit is ook exact de situatie zoals ze nu voorzien is als weidevogelgebied via het nooddecreet. In dat geval dient voor dit deelgebied volgens het INBO gerekend te worden met breedensiteiten voor brakke wei en niet voor begraasd schor. Dit zal voor dit deelgebied een afname aan Tureluur en een toename voor Grutto met zich meebrengen. Voor Prosperpolder wordt opnieuw gerekend met ontpoldering, voor Schor Ouden Doel met 60ha rietschor.

Soort	IHD		Aantal	
	onder	boven	A1	A1'
bruine kiekendief	28	33	24	26
rietzanger	85	95	107	108
baardmannetje	11	14	8	8
blauwborst	303	350	279	292
krakeend	130	150	161	182
kuifeend	125	135	165	192

slobeend	103	106	66	71
knobbelzwaan	10	10	25	31
scholekster	82	132	78	83
tureluur	82	112	152	161
grutto	62	82	95	100
kluut	350	450	186	186

Tabel 2-8: Berekende broedaantallen voor overgangsscenario's A1 en A1' met evolutie vanaf slik in Prosperpolder en deels in Doelpolder midden. Soorten met tekorten zijn vet aangegeven.

Voor de rietbroeders is de situatie zeer vergelijkbaar met het vorige overgangsscenario. De tekorten voor Slobeend zijn minder sterk, maar nog steeds groter dan in de uiteindelijke A1 en A1' scenario's. Scholekster vertoont nog steeds een tekort in de overgang naar het A1 scenario, haalt de IHD bij A1', maar zonder enige marge. Grutto en Tureluur komen terug boven de IHD uit. Voor Kluut zijn de tekorten minder groot dan in het vorig overgangsscenario, maar ze zijn nog steeds aanzienlijk. Dezelfde opmerking rond broedeilanden blijft hier van kracht. Dit overgangsscenario is dus haalbaarder dan het vorige, maar blijft gezien de aantallen Scholekster, zeker in A1, precair. De A1' variant moet in dit geval gezien worden als een absolute noodzaak.

Aantal broedkoppels wanneer noordelijk gebied deels slik en deels schor (=Prosperpolder volledig slik, Doelpolder Midden deels schor en Schor Ouden Doel 60ha Rietschor), en met specifieke maatregelen inzake ontwikkeling van riet- en weidevogelzones.

Er wordt bij de berekening uitgegaan van 41ha rietschor en 61ha begraasd schor. Ontwikkeling van rietschor gaat in dit geval uiteraard ten koste van broedgelegenheid voor de weidevogels. Er moet dus buiten Doelpolder en Prosperpolder broedgelegenheid voor deze gemeenschap bijkomen. Dit kan binnen het A1' scenario door de extra oppervlakte die in dit scenario voorzien is als extra plasgebied in eerste instantie te vernatten tot weidevogelgebied (type zoete wei), maar nog niet verder uit te graven tot plas. Uiteraard verminderd hierdoor de oppervlakte plas en oever. Voor de broedvogels van dit habitatype zijn, op Slobeend na, de aantallen gerealiseerd in de overgangsscenario's het meest robuust. Voor overwinteraars, die de plassen gebruiken als rust- en foerageergebied, komt op korte termijn in Prosperpolder en Doelpolder midden extra gelegenheid in de delen die dagdagelijks overstroomt.

In het A1 scenario is deze mogelijkheid er niet, en moet extra oppervlakte voor broedvogels gezocht worden in Doelpolder midden. Dit gaat dan uiteraard ten koste van de oppervlakte die optimaal estuarien kan ontwikkelen, door instellen van een lager getijregime. In dit geval moet ongeveer 65ha bijkomend begraasd schor worden voorzien. Dit houdt in dat nog slechts 40ha van het gebied kan starten vanaf een slikfase.

Soort	IHD		Aantal	
	onder	boven	A1	A1'
bruine kiekendief	28	33	29	29
rietzanger	85	95	120	118
baardmannetje	11	14	12	12
blauwborst	303	350	324	329
krakeend	130	150	165	168
kuifeend	125	135	167	173
slobeend	103	106	69	73
knobbelzwaan	10	10	25	25
scholekster	82	132	82	82
tureluur	82	112	163	141
grutto	62	82	95	115
kluut	350	450	207	152

Tabel 2-9: Berekende broedaantallen voor overgangsscenario's A1 en A1' met evolutie vanaf slik in Prosperpolder en deels in Doelpolder midden, met ontwikkeling van rietschor en bijkomend weidevogelgebied/begraasd schor in Doelpolder midden. Soorten met tekorten zijn vet aangegeven.

In beide gevallen werden de tekorten voor rietvogels weggewerkt. Scholekster haalt de IHD, maar zonder enige marge. Voor Grutto is de situatie in het geval A1' duidelijk robuuster. Dit is

niet het geval in A1. Voor Slobeend is het niet mogelijk de IHD te halen, de tekorten blijven. Voor Kluut ontstaan duidelijk tekorten.

Uit deze Achtergrondnota-toelichting blijkt dat in het laatst vermelde verfijnd Achtergrondnota-scenario de gerealiseerde broedaantallen relatief dicht bij de instandhoudingsdoelstellingen voor het SBZ-V komen te liggen. Uiteraard zitten op deze broeddensiteiten onzekerheden en zal er steeds door aanpassing van beheer en inrichting moeten bijgestuurd worden om deze Achtergrondnota-bepalingen te realiseren (o.b.v. de jaarlijkse Linkerscheldeoever-monitoring van het INBO).

Uit bovenstaande toelichting blijkt ook dat door tijdelijke inlevering op robuustheid, zonder daarbij het halen van de IHD uit het oog te verliezen, estuariene ontwikkeling duidelijk een kans kan gegeven worden, met uiteindelijk een duurzamer én robuuster resultaat tot gevolg.

Tabel 2-10: Aantal broedkoppels wanneer noordelijk gebied deels slik en deels schor (=Prosperpolder volledig slik, Doelpolder Midden deels schor en Schor Ouden Doel 60ha Rietschor), en met specifieke maatregelen inzake ontwikkeling van riet- en weidevogelzones, uitgezet in relatie tot de A- en B-varianten en Basisalternatief 3 van de voorgenomen activiteit.

Soort	IHD		A-varianten		B-varianten		Basisalt. 3	
	onder	boven	A1	A1'	A1	A1'	A1	A1'
bruine kiekendief	28	33	29	29	27	27	25	25
rietzanger	85	95	120	118	116	114	108	106
baardmannetje	11	14	12	12	11	11	9	9
blauwborst	303	350	324	329	312	317	284	289
krakeend	130	150	165	168	165	167	163	165
kuifeend	125	135	167	173	166	172	165	171
slobeend	103	106	69	73	68	73	67	72
knobbelzwaan	10	10	25	25	25	25	25	25
scholekster	82	132	82	82	82	82	82	82
tureluur	82	112	163	141	163	141	163	141
grutto	62	82	95	115	95	115	95	115
kluut	350	450	207	152	207	152	207	152

Nadere beschouwing

Uit bovenstaande toelichting blijkt dat bij de B-variant van Basisalternatief 1 en 2 een tekort wordt gecreëerd voor Bruine kiekendief en bereikt het Baardmannetje zijn aantals-ondergrens. Bij toepassen van Basisalternatief 3 worden aanzienlijke tekorten gecreëerd voor Bruine kiekendief, Baardmannetje en Blauwborst. Ook voor Kluten is er een aanzienlijk tekort. Volgens experts van het INBO zou dit tekort makkelijk via 'eilanden' (zones die zeker tijdens het broedseizoen voldoende boven het Scheldewater uitsteken om met nesten te kunnen bezet worden) op linkeroever kunnen worden opgevangen.

Uit bovenstaande blijkt dat vanuit de Achtergrondnota Natuur (en vanuit de verfijningen en optimalisaties die hierop door het INBO werden geformuleerd) een estuariene ontwikkeling van Prosperpolder enkel mogelijk is wanneer er garanties zijn dat een zo groot mogelijke oppervlakte bestaand schor gehandhaafd blijft waar de desbetreffende (riet)vogels (tijdelijk) terecht kunnen (in het bijzonder de bij Europa aangemelde vogelsoorten Bruine kiekendief en Blauwborst), en dat ruimte wordt voorzien waarbinnen Kluut tot broeden kan komen (niet-overstromende, geïsoleerd liggende, vegetatieloze vlakken).

De bovenstaande analyse en beschouwing is intussen bekrachtigd en vertaald in de Vlaamse besluitvorming omtrent de Prosperpolder en in de Vlaamse regeringsbeslissing van 11-09-2009 waarin de keuze voor het "meest maatschappelijke haalbaar alternatief" uit het plan-MER voor de strategische planning wordt bevestigd.

2.5.2 Passende beoordeling (VL)

Ontwikkeling criteriaset

Voor het Vlaamse deel van de ontwikkeling dienen in de passende beoordeling de effecten op aangemelde/aangewezen soorten en habitats te worden onderzocht. Van bijzonder belang is

hierbij te onderzoeken in hoeverre de gunstige staat van instandhouding van de betreffende soorten of habitats wordt aangetast. Hierbij wordt het begrip 'significantie' gehanteerd als te toetsen kader en daarnaast ook of de natuurlijke kenmerken van het gebied behouden blijven (zie de EU-brochure 'Beheer van Natura 2000-gebieden, criterium 4 voor habitats en de in dit rapport gehanteerde criteria (bijlage 1)). De Habitatrichtlijn geeft echter geen criteria voor de beoordeling van deze significantie. In dit kader wordt in deze paragraaf door Soresma een set criteria voorgesteld, waarmee effecten van ingrepen op een navolgbare manier kunnen worden getoetst aan de vraag of er sprake is van significante effecten, conform het afwegingskader van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn.

Wat is significant ?

Het beoordelingskader van zowel de Vogel- als de Habitatrichtlijn is gebaseerd op het zorgprincipe: 'nee, tenzij...'. In de Vogel- en Habitatrichtlijn spelen de begrippen 'significant effect op de instandhoudingsdoelstelling' en 'aantasting van de natuurlijke kenmerken van het gebied' een hoofdrol. Daarom dienen we de term 'significant' nader te verduidelijken. Een *significant effect* kan als volgt worden omschreven:

- veranderingen in abiotische situatie en de ruimtelijke structuur, die de natuurlijke dynamiek te boven gaan en het leefmilieu van planten- en/of diersoorten zodanig beïnvloeden dat er letterlijk unieke situaties verloren dreigen te gaan of ecologische processen blijvend worden verstoord, of het voortbestaan van populaties van nationaal zeldzame soorten of voor dat systeem kenmerkende soorten op termijn niet meer op hetzelfde niveau verzekerd is, dan wel de betekenis van een gebied voor soorten aanmerkelijk afneemt (naar EU 2000).

Uitgangspunten criteriaset

Voor de formulering van een stelsel van criteria om het begrip 'significantie' te duiden, dat bovendien zowel op Vlaams als op Nederlands grondgebied kan gelden, zijn in deze passende beoordeling de volgende uitgangspunten gehanteerd, analoog aan de toelichting op en interpretatie van artikel 6 van de Habitatrichtlijn door de Europese Commissie (EU 2000):

- het gebied moet duurzaam plaats bieden aan de soorten en levensgemeenschappen die er voorkomen. Dit betekent dat de thans in het gebied aanwezige levensgemeenschappen niet dusdanig mogen afnemen dat de populaties ter plaatse in gevaar komen; dit kan vertaald worden in aantallen niet-broedvogels, aantal broedparen, aantal groeiplaatsen, oppervlakte van groeiplaatsen, aantal paaiplaatsen, etc.
- het gebied moet binnen het netwerk van Natura 2000 een functionele en substantiële plaats houden voor de betreffende soorten. De functies van een gebied mogen dus niet worden aangetast;
- de ingreep moet in het licht gezien worden van andere ingrepen die al hebben plaatsgevonden of al gepland zijn binnen een speciale beschermingszone. Hiermee wordt ingespeeld op de cumulatieve effecten van een serie (kleine) ingrepen.

De veelheid aan ingreep-effect-relaties en de mogelijke effecten maakt het niet mogelijk om met een enkelvoudig criterium te toetsen. Daarnaast zal in de normering met verschillende argumenten van de aanwijzing rekening gehouden moeten worden. Indien op basis van één van de criteria sprake is van overschrijding, is er sprake van een *significant effect*.

Op grond van het voorgaande zijn criteria geformuleerd voor:

- 1) de vogelsoorten (broedvogels en niet-broedvogels) op basis waarvan een gebied als Vogelrichtlijngebied c.q. Natura 2000-gebied is aangewezen
- 2) de habitattypen (bijlage 1) en soorten (bijlage 2) op basis waarvan een gebied als Habitatrichtlijngebied c.q. Natura 2000-gebied is aangewezen.

De veelheid aan dosis-effectrelaties en de mogelijke effecten maakt het niet mogelijk om met een enkelvoudig criterium te toetsen. Daarnaast zal in de normering met verschillende argumenten van de aanwijzing rekening gehouden moeten worden. Daarom is gekozen voor een stelsel van criteria. Daarbij geldt het meest restrictieve criterium als bindend; met andere woorden, indien op basis van één van de criteria sprake is van overschrijding, kan er sprake zijn van een significant effect. Door criteria in samenhang toe te passen, wordt het meest recht gedaan aan de overwegingen van de wet- en regelgeving.

Van groot belang of een bepaalde ingreep effect heeft op een aangemeld habitatype- of soort zijn de volgende aspecten:

- populatiegrootte
- dispersiecapaciteit
- geschikt habitat

- staat van instandhouding
- belang van het gebied

Uitwerking criteriaset

Door Bureau Waardenburg – in Nederland een autoriteit op vlak van passende beoordelingen en milieueffectbeoordelingen in het rivierengebied – werd gesteld dat het zinvol kan zijn om in bepaalde gevallen van een vaste norm (bv. 5% van een habitat of populatie) af te stappen, en normen te hanteren die liggen tussen 1% en 10% negatieve beïnvloeding van habitattypen of -soorten. Dit is inderdaad van belang indien er slechts heel weinig vogels van een soort voorkomen in het gebied of het habitat een heel kleine oppervlakte heeft (5 % van 100 vogels is immers iets anders dan 5% van 5 vogels).

Echter, het betekenisvolle karakter van een aantasting moet steeds worden vastgesteld in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied zelf, en in het licht van de bijdrage die het gebied levert aan de ecologische samenhang van het Natura 2000-netwerk. Het is daarom niet mogelijk om per habitat of soort een overal en altijd geldende kwantificering te doen van die significantie. Het belang van een vermindering van de oppervlakte die door de habitats of de leefgebieden van soorten in kwestie in de SBZ ingenomen wordt, wordt (voor ieder SBZ afzonderlijk) geëvalueerd in het licht van de totale oppervlakte van deze SBZ en van de integriteit van het gebied.

Teneinde te bepalen of een aantasting betekenisvol is in het licht van de doelstellingen van de richtlijn, wordt gebruik gemaakt van volgende factoren:

- de omvang van het natuurlijk verspreidingsgebied van het habitat (hierbij wordt ook gekeken naar de voor dat habitat typische soorten - zie habitatfiches)
- de omvang van het natuurlijk verspreidingsgebied van die soort (de voor die soort geschikte habitats - zie soortenfiches)
- de populatieomvang van de betrokken soort(en)
- het bestaan van een voldoende groot habitat om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden en
- het belang van het netwerk hierin.

Bovenstaande toelichting kan worden beschouwd als de basis voor onderstaande criterialijst. De gehanteerde criteria in deze passende beoordeling, mits het doorvoeren van een noodzakelijke interpretatieslag en mits het gebruik met de nodige omzichtigheid, zijn:

Criteria broedvogels

1. het aantal ter plaatse broedende paren van een aangemelde vogelsoort mag door de ingreep (blijvend) met niet meer dan 1 % van de landelijke populatie afnemen
2. het aantal in het Natura 2000-gebied aanwezige broedende paren van een aangemelde vogelsoort mag door de ingreep (blijvend) met niet meer dan 5 % dalen door de ingreep.
3. indien meer dan 10% van de nationale populatie van een soort in het Natura 2000-gebied kan broeden, wordt criterium 2 op 1 % gesteld en indien dit aandeel meer dan 25% van de nationale populatie bedraagt, wordt criterium 2 op 0,5% gesteld.
4. de ingreep mag er niet toe leiden dat het bestaande netwerk van habitatplekken en verbindingen (blijvend) in kwaliteit afneemt.
5. criteria Achtergrondnota Natuur op niveau Vlaanderen (Achtergrondnota in een nauwe juridische relatie tot de Vlaamse soort- en habitataanmeldingen, en met een formale status richting Europa; zie §7.5.1.8.)

Criteria niet-broedvogels

1. het aantal ter plaatse verblijvende vogels van aangemelde soorten mag door de ingreep (blijvend) niet lager worden dan 1 % van de landelijke populatie.
2. de (blijvende) aantalsafname van een bepaalde soort mag niet meer bedragen dan 5% van de in het Natura 2000-gebied voorkomende aantallen.
3. indien meer dan 10% van de totale landelijke populatie van een soort op een bepaald moment in het gebied kan verblijven, wordt criterium 2 op 1% gesteld en indien dit aandeel meer dan 25% van de landelijke populatie bedraagt, wordt criterium 2 op 0,5% gesteld.
4. criteria Achtergrondnota Natuur op niveau Vlaanderen (zie §7.5.1.8)

Criteria habitattypen (ook bij deze criteria gaat het om effecten met een 'blijvend' karakter)

1. de oppervlakte van één of meer habitats op grond waarvan het Natura 2000-gebied is aangewezen mag (blijvend) met niet meer dan 5% afnemen.
2. het ruimtelijk voorkomen van een serie van opeenvolgende levensgemeenschappen (bijvoorbeeld een hygro-serie of een aantal opeenvolgende successiestadia), mag niet (blijvend) worden doorbroken.
3. de ingreep mag er niet toe leiden dat het bestaande netwerk van habitatplekken en verbindingen (blijvend) in kwaliteit afneemt.

Criteria planten- en diersoorten (ook bij deze criteria gaat het om effecten met een 'blijvend' karakter)

Planten

1. het aantal groeiplaatsen in het Natura 2000-gebied mag met niet meer dan 5% afnemen.
2. de oppervlakte van alle groeiplaatsen samen mag met niet meer dan 5% afnemen.
3. de afname mag er niet toe leiden dat aantal en/of oppervlakte kleiner worden dan de Minimum Viable Population Size.
4. de ingreep mag er niet toe leiden dat het bestaande netwerk van habitatplekken en verbindingen (metapopulatie) in kwaliteit afneemt.

Vissen

1. de oppervlakte geschikte habitat in het Natura 2000-gebied mag met niet meer dan 5% afnemen.
2. in geval van paaiplaatsen mag het aantal of de oppervlakte van geschikte plekken in het Natura 2000-gebied in totaal met niet meer dan 5% afnemen.
3. in geval van opgroeigebieden mag het aantal of de oppervlakte van geschikte plekken in het Natura 2000-gebied in totaal met niet meer dan 5% afnemen.
4. de afname mag er niet toe leiden dat aantal en/of oppervlakte kleiner worden dan de Minimum Viable Population Size.
5. de ingreep mag er niet toe leiden dat het bestaande netwerk van habitatplekken en verbindingen (metapopulatie) in kwaliteit afneemt.

Zoogdieren

2. de oppervlakte geschikte habitat in het Natura 2000-gebied mag met niet meer dan 5% afnemen.
3. in geval van kraamkamers mag het aantal of de oppervlakte van geschikte plekken in het Natura 2000-gebied in totaal met niet meer dan 5% afnemen.
4. in geval van overwinteringsplaatsen mag het aantal of de oppervlakte van geschikte plekken in het Natura 2000-gebied in totaal met niet meer dan 5% afnemen.
5. de afname mag er niet toe leiden dat aantal en/of oppervlakte kleiner worden dan de Minimum Viable Population Size.
6. de ingreep mag er niet toe leiden dat het bestaande netwerk van habitatplekken en verbindingen (metapopulatie) in kwaliteit afneemt.

Indien op basis van deze criteria één of meer normen worden overschreden, is er sprake van een *significant effect*

Opmerking: wanneer in onderstaande toelichting tijdsaanduidingen worden gehanteerd, dan dienen deze als relatieve tijdsaanduidingen te worden aanzien. Op 'zeer korte termijn' mag worden geïnterpreteerd als 'onmiddellijk na inwerkingtreding van het intergetijdengebied'; op 'relatief korte termijn' betekent 'binnen de 5 jaar na inwerkingtreding'; op 'relatief lange termijn' of 'op langere termijn' behandelt de periode '5à10 jaar na inwerkingtreding', op 'lange termijn' is 'na meer dan 10 jaar'.

2.5.3 **Passende Beoordeling (NL)**

Het wettelijke toetsingskader van de gebiedsbescherming is in Nederland verankerd in de Natuurbeschermingswet 1998 (verder: Natuurbeschermingswet of Nb-wet), die op 1 oktober 2005 in werking is getreden. De individuele soortenbescherming van de Vogel- en Habitatrichtlijn is geïmplementeerd in de Flora- en faunawet, die in 2002 in werking is getreden.

De Natuurbeschermingswet 1998 biedt de juridische basis voor de aanwijzing en de vergunningverlening met betrekking tot te beschermen natuurgebieden. Hierbij worden drie typen gebieden onderscheiden:

- Natura 2000 gebieden. Dit zijn de gebieden die zijn aangewezen als Speciale Beschermingszone (SBZ) in het kader van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn;
- Beschermde natuurmonumenten. Dit zijn de gebieden die onder de oude Natuurbeschermingswet waren aangewezen als Staatsnatuurmonument of Beschermd natuurmonument. De status van Beschermd natuurmonument vervalt als een gebied tevens deel uitmaakt van een Natura 2000 gebied;
- Gebieden die de bevoegde minister aanwijst ter uitvoering van verdragen of andere internationale verplichting zoals wetlands.

De Westerschelde en Saeftinghe is in 2000 aangewezen als SBZ in het kader van de Vogelrichtlijn en in 2004 aangemeld als SBZ in het kader van de Habitatrichtlijn. Begin 2007 heeft het toenmalige Ministerie van LNV een ontwerp-aanwijzingsbesluit van de Westerschelde als Natura 2000-gebied ter inzage gelegd. Het definitieve aanwijzingsbesluit is in december 2009 vastgesteld.

Zowel op formeel aangewezen gebieden (in het kader van de Vogelrichtlijn) als op bij de Europese Commissie aangemelde gebieden zijn rechtsgevolgen van toepassing op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (art. 19d e.v.) of de Habitatrichtlijn (artikel 6, directe werking of richtlijnconforme toepassing). De informatie aangaande begrenzing, soorten en habitattypen

met betrekking tot de aanwijzingen (Vogelrichtlijn) en aanmeldingen (Habitatrichtlijn), zoals door het ministerie van Economische Zaken (EZ) op haar website (www.rijksoverheid.nl en www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase) zijn na de fase van aanmelding overgenomen in het definitieve Aanwijzingsbesluit van 2009.

Het toetsingskader van de Nb-wet kent de volgende procedurevarianten:

1. Er is zeker geen kans op effecten: geen vergunningplicht;
2. Er een kans op effecten, maar zeker niet significant: vergunningaanvraag via een verslechteringstoets;
3. Er is een kans op significante effecten: vergunningaanvraag via passende beoordeling (met adc-toets (alternatieventoets + dwingende redenen van groot openbaar belang + compensatie) wanneer significante negatieve effecten al dan niet na het treffen van mitigerende maatregelen niet kunnen worden uitgesloten).

Het project is een maatregel in het licht van artikel 6 lid 3 van de Habitatrichtlijn (zie kader).

“3. Voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een passende beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied. Gelet op de conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied en onder voorbehoud van het bepaalde in lid 4, geven de bevoegde nationale instanties slechts toestemming voor dat plan of project nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat het de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied niet zal aantasten en nadat zij in voorkomend geval inspraakmogelijkheden hebben geboden.”

De ontwikkeling van het intergetijdengebied Hedwige - Prosperpolder moet worden gezien als een 'project met mogelijk significante effecten', waarvoor een Nbwet-vergunningprocedure op basis van een passende beoordeling gevolgd moet worden. Het project mag niet worden gezien als een project dat direct verband houdt met -of nodig is voor- het beheer van het Natura 2000-gebied. Hiervan is geen sprake hoewel het project, dat voor een deel wordt uitgevoerd buiten de begrenzing van Natura 2000, toch met name een pakket passende maatregelen betreft als bedoeld in artikel 6 lid 2 Habitatrichtlijn. Een rol hierbij speelt ook dat er nog geen beheerplan is vastgesteld.

De Hedwigepolder is nu nog geen onderdeel van het Natura 2000-gebied, maar zodra het gebied ecologisch geschikt is (en dat is het geval op het moment dat de dijken verwijderd zijn en het Scheldewater het gebied binnenstroomt) wordt dit gebied binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied gebracht.

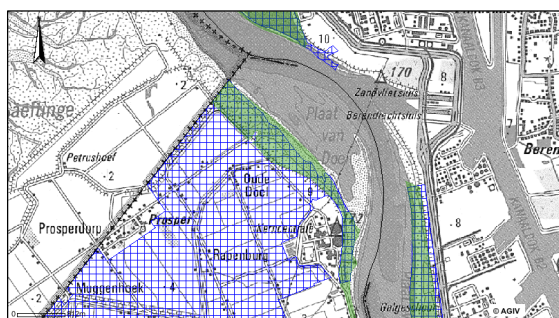
Omdat er kans is op significante effecten, is derhalve een vergunningaanvraag via een effectbeoordeling in de vorm van een Passende Beoordeling noodzakelijk. Het referentiekader voor de toetsing wordt gevormd door de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Westerschelde en Saefthinghe.

3 Aanwezige habitats en soorten

3.1 Vlaamse deel (VL)

Met betrekking tot het Vlaams deel in onderstaande beschouwing wordt het volgende opgemerkt. Uitgangspunt in de beschouwingen is de toestand in 2007. Op basis van die situatie is in Vlaanderen de planologische procedure doorlopen en zijn de benodigde vergunningen verleend. Inmiddels is het gebied ingericht als tijdelijke natuur, vooruitlopend op de definitieve inrichting volgens het Inrichtingsplan.

3.1.1 SBZ-V op niveau Vlaanderen (VL)

Het volledige Vlaamse deel van het projectgebied (incl. de slikken en schorren aan de rivierzijde van de Scheldedijk) behoren tot het Vogelrichtlijngebied of SBZ-V 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde' (totale oppervlakte: 7.085ha). Op de figuur hiernaast is dit gebied aangeduid met blauwe arcering.

Inleiding

Op Vlaams grondgebied is het projectgebied en ruimere omgeving op de Linker-Scheldeoever opgenomen in het Vogelrichtlijngebied "Schorren en polders van de Beneden-Schelde", waarbij (naast natuur- en bosgebieden) de specifiek beschermde habitats de slikken, brakwaterschorren en kreken met hun oevergebieden opgenomen zijn. Deze habitats zijn belangrijk voor verschillende broedvogels, doortrekkers en overwintelaars. In de periode 2003-2006, dus voor aanvang van de in 2011/2012 uitgevoerde werkzaamheden in de Prosperpolder, kwamen er 12 soorten broedvogels van de bijlage I tot broeden in het Linkerscheldeoevergedeelte van dit Vogelrichtlijngebied (zie onderstaande soorten):

Broedvogels van Bijlage I van de Vogelrichtlijn	Gemiddelde populatiegrootte in SBZ-V 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde' (periode 2003-2005)			
	2003	2004	2005	2006
Roerdomp	1	2	1	2
Lepelaar	1	5	11	14
Bruine Kiekendief	21-22	26	23	21
Slechtvalk	2	1	1	2
Porseleinhoen	2	0	4	0
Kluut	70-100	163	190	148
Steltkluut	2	0	1	0
Strandplevier	1	3	18	15
Zwartkopmeeuw	206	479	240	7
Visdief	104	67	200	287
Ijsvogel	2-3	2	3	2
Blauwborst	>188	>180	>150	171

Een actualisatie van deze aantallen is anno 2013 niet relevant, aangezien het Vlaams deel van het projectgebied reeds als tijdelijke natuur is ingericht.

Habitats

- Slikken en brakwaterschorren: deze komen voor aan de rivierzijde van de Scheldedijk, in de zone onmiddellijk grenzend aan de rivierzijde van het projectgebied.

- Dijken: de dijken die hier bedoeld worden zijn een beperkt aantal oude landdijken in de strikte zin van het woord. In het projectgebied komen verschillende dijken voor, maar slechts één landdijk (de Hedwigedijk). Deze behoort niet tot de aangemelde landdijken.
- Kreeken en hun oevervegetaties: hiermee worden historische 'polderkreeken' bedoeld; geulen en nog met de rivier in relatie staande kreeken vallen hier niet onder. Echte kreeken komen in of in de directe omgeving van het projectgebied niet voor. De dichtstbijgelegen zone waar kreeken te vinden zijn (en waren) is aan de zuidzijde van Kieldrecht-dorp op bijna 6 km van de grens van het projectgebied. In het noordelijk deel van het projectgebied (op Nederlands grondgebied) komt een kreekrestant voor, dat echter niet als kreek kan getypeerd worden.

Opmerking: de drie bovenstaande habitats werden door Vlaanderen bij Europa aangemeld als zijnde de enige habitats die in dit SBZ-V bescherming genieten. Europa is het echter niet eens met deze Vlaamse zienswijze en gaat er van uit dat alle habitats binnen een SBZ-V bescherming dienen te genieten. Hier vormt dit echter geen belangrijk discussiepunt.

Soorten

Bij de uiteenzetting inzake aanwezige soorten dient vooreerst ook te worden aangehaald dat in het kader van de bouwwerken ter hoogte van Deurganckdok en omgeving een groot aantal, al dan niet tijdelijke compensatiemaatregelen werd voorzien in de omgeving (op Vlaams grondgebied) (bv. Steenlandpolder, Melselepolder, Vlake van Zwijndrecht). Deze compensaties die ten uitvoer werden gebracht na de zgn. Deurganckdok-ingebrekestelling komen ook in de Achtergrondnota Natuur aan bod als zones waarbinnen de IHD's voor het genoemde SBZ-V kunnen gerealiseerd worden, en worden in kader van de jaarlijkse Linkerscheldeoever-monitoringgrondes door het INBO gescreend op aanwezigheid van soorten. Om die reden worden ze in dit hoofdstuk ook vermeld.

Van genoemde Bijlage 1-vogelsoorten (incl. hun leefgebieden) kan in functie van de Vogelrichtlijn het volgende gezegd worden (informatie uit de diverse INBO-monitoringsrapporten, losse Natuurpunt-info, www.scheldeschorren.be)

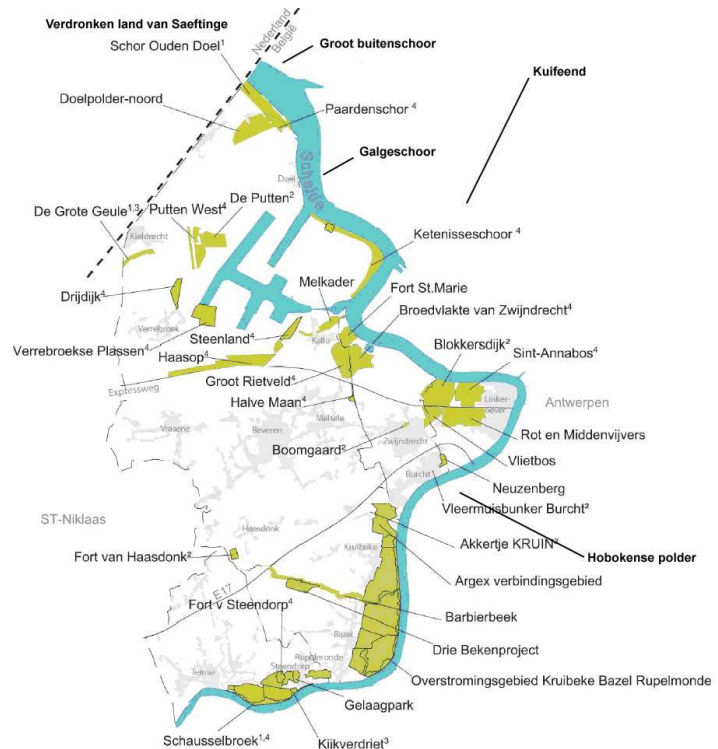
- **Roerdomp:** deze soort broedde in 2002 voor het eerst in de omgeving (Groot rietveld). Ook de jaren daarop waren er 1 à 2 al dan niet geslaagde broedpogingen. Op basis van inventarisaties kan gesteld worden dat de soort in het projectgebied de afgelopen jaren niet tot broeden is gekomen of heeft gefoerageerd.
- **Lepelaar:** in 2003 broedde deze soort voor het eerst in het Linkerscheldeoevergebied, met 2 uitgevlogen jongen in de Verrebroekse plassen. Op basis van inventarisaties kan gesteld worden dat de soort in het projectgebied de afgelopen jaren niet tot broeden is gekomen of heeft gefoerageerd.
- **Bruine kiekendief:** deze soort is gebonden aan dichte, uitgestrekte, vochtige maar niet volledig geïnundeerde, rustige rietvelden. Dit is een soort die het de laatste jaren bijzonder goed doet met verschillende broedgevallen in de natuurzones in de omgeving van het projectgebied. De soort wordt sporadisch overvliegend vastgesteld ter hoogte van het projectgebied, en komt ook tot broeden in Schor Ouden Doel.
- **Slechtvalk:** deze soort broedt in de nestkasten opgehangen aan de koeltorens van o.a. de kerncentrale te Doel. Voor zijn voedselaanbod is hij afhankelijk van het Vogelrichtlijngebied.
- **Porseleinhoen:** de broedaantallen van deze soort verlopen in Vlaanderen bijzonder onregelmatig. In ieder geval is er geschikt broedhabitat voor deze soort in het projectgebied aanwezig (o.a. het rietschor van Schor Ouden Doel)
- **Kluut:** deze soort foerageert vooral in slibrijke getijdenzones, maar komt ook (broedend) voor op akkers, opgespoten terreinen en open, drassige graslanden met een schaarse begroeiing. Op basis van inventarisaties kan gesteld worden dat de soort in het projectgebied de afgelopen jaren niet tot broeden is gekomen en ze heeft er ook niet of nauwelijks gefoerageerd, maar de soort kwam vorig jaar (makkelijk) tot broeden in de nog zandige zones van de Brakke Kreek – Doelpolder-Noord-werfzone, onmiddellijk grenzend aan het projectgebied.
- **Steltkluut:** een sterk fluctuerende soort die niet in of in de buurt van het projectgebied tot broeden komt.
- **Strandplevier:** deze soort heeft dezelfde dynamische expansiecapaciteiten in het Vogelrichtlijngebied zoals dit bekend is van onder meer Kluut en Vindief. De soort komt momenteel niet tot broeden in het projectgebied.
- **Zwartkopmeeuw:** komt niet tot broeden in het projectgebied, maar wel in grote kolonies in de directe omgeving

- **Visdief:** de meeste broedkoppels van deze soort broedden in het Linkerscheldeoevergebied op opgespoten terreinen. Van nature zijn strand- en plasvlaktes belangrijk voor deze soort. Dit habitat komt momenteel niet voor in het projectgebied. De soort komt momenteel niet tot broeden in het projectgebied.
- **IJsvogel:** deze soort kent sterk fluctuerende broedaantallen, hoofdzakelijk omwille van strenge winters. De soort komt wellicht niet tot broeden in het projectgebied maar komt er ongetwijfeld foerageren.
- **Blauwborst:** is een soort die gebruik maakt van en broedt in kleinschalige gebiedjes met drassige vlekken en ruigtes en rietkragen. Blauwborst doet het de afgelopen jaren zeer goed in Vlaanderen en Nederland. De enige zone die in het poldergedeelte van het projectgebied echt in aanmerking komt voor deze soort is de omgeving van het kreekrestant in de Hedwigepolder (op Nederlands grondgebied); echter, de soort werd daar niet vastgesteld. De soort komt tot broeden in Schor Ouden Doel.

Wat de niet-broedvogels uit Bijlage 1 van de Vogelrichtlijn betreft kan het volgende gezegd worden:

- **Goudplevier en Kemphaan:** de akkers en graslanden in het achterland en de oude poldergebieden zijn een goede pleisterplaats voor deze trekvogels. Deze verstoringgevoelige soorten kwamen in de omgeving van het projectgebied nog nooit tot broeden, en waren de laatste jaren niet aanwezig in het projectgebied.
- **Kleine zwaan, Wilde zwaan:** deze soorten komen jaarlijks vanuit hun broedgebied (in de toendra) naar het zuiden afgezakt, waar ze pleisteren in open (polder)graslanden. Ze overwinteren ook in en langs grote meren en langs de Schelde. Dit zijn soorten die sowieso vrij gevoelig zijn voor geluidsverstoring en zich wellicht op enige 100'en meter afstand van door de mens beïnvloede zones zullen ophouden.
- **Parelduiker, Roodkeelduiker, Kuifduiker:** deze soorten houden zich permanent op in het Scheldewater, en op vlak van geluidsverstoring goed afgezonderd achter de huidige Scheldedijken. Deze soorten houden zich soms op ter hoogte van de slikken en schorren aan de rivierzijde van de Scheldedijk.

- Tijdelijke en permanente compensaties voor de aanleg van het Deurganckdok werd na een ingebrekestelling vanwege de Europese Commissie met betrekking tot de Vlaamse Natura 2000-verplichtingen, voorgesteld om in en langs het SBZ-V (deels tijdelijke) natuurcompensatiezones uit te werken en op terrein te realiseren om op die manier het hoofd te bieden aan het verlies aan natuurwaarden bij aanleg van het Deurganckdok. Het gaat om de volgende tijdelijke natuurcompensatiegebieden. Deze worden hier louter ter info opgelijst:

- Putten West - Een geïntegreerd inrichtingsplan werd opgemaakt voor Putten West en de Zoetwaterkreek. Dit project werd geoptimaliseerd om nog beter te voldoen aan de habitatsvereisten. In de weidevogelgebieden Putten West en Doelpolder Noord werden in mei '03 in totaal 25 ha gronden, in eigendom van VLM, ingezaaid met een aangepast grasmengsel en beheerd door landbouwers (gebruiksovereenkomst weidevogelbeheer). Door de nog vrij versnipperde ligging van de percelen werd in overleg met afdeling Natuur tijdelijk voor een maai-beheer geopteerd. Afsluitingen worden pas voorzien bij overschakeling op

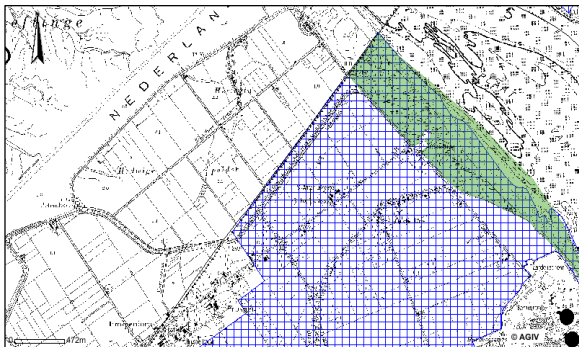
begrazingsbeheer, d.i. nadat de grondverwerving en inrichting van alle percelen in het weidevogelgebied is gerealiseerd. Men streeft hier naar een weidevogelgebied over een oppervlakte van minstens 52 ha met meerjarig extensief beheerd grasland. Het wordt een permanent vochtig grasland met microreliëf voorzien.

- Kreek buffer-noord - Permanente compensatie van 36 ha voor slik-schor en ondiep water. Er is een kreek voorzien met ondiep water verkregen binnen het deel van de 200 m brede buffer die zich binnen de Doelpolder, in de onmiddellijke omgeving van de Schelde bevindt. De hydraulische studie en het inrichtingsplan van de Vlarebo-analyses voor de Brakke kreek en Doelpolder Noord zijn afgerond in december '03. In afwachting van de inrichting werden enkele nieuwe overeenkomsten voor ecologisch beheer afgesloten. Recent is de inrichting van dit gebied gestart.
- Drijdijk - In het kader van het Validatiedecreet werd een Bouwvergunning F afgeleverd op 18 maart '02. Het inrichtingsplan werd geoptimaliseerd om nog beter te voldoen aan de habitatsvereisten (samen met het geïntegreerde inrichtingsplan Putten West en Zoetwaterkreek). De inrichtingswerken waarvoor reeds een geldige vergunning verleend is, zijn gestart in het voorjaar 2004. Streefbeeld: plas en oevers (permanente compensatie van 36.7 ha). Grote plas met brede oeverzones, variabele diepte en een zo gevarieerd mogelijk bodemgebruik.
- Verrebroekse plassen - Dit is een tijdelijke compensatie van 80 ha. Op 17 juni '02 werd de zoekzone "Kunstmatige waterplassen in Z2-gebied" concreet ingevuld met de Verrebroekse Plassen, in de zone Verrebroekdok fase 3. In het voorjaar van 2003 werden er 2 afsluitingen geplaatst, een groene (plassen) en een rode (randzone) perimeter om de rust in het gebied te waarborgen. In augustus '03 werden achtergebleven persleidingen uit het gebied verwijderd.
- Zoetwaterkreek - Inrichtingswerken waarvoor reeds een geldige vergunning verleend is, zijn gestart in het voorjaar 2004. De bestaande gebruiksovereenkomsten op percelen in eigendom van de overheid werden opgezegd. In afwachting van de inrichting werden nieuwe overeenkomsten voor ecologisch beheer afgesloten. Bedoeling is hier een langgerekte zoetwaterkreek met brede oevers en rietpartijen aan te leggen. Het betreft een permanente compensatie van 17,8 ha.
- Steenlandpolder - Tijdelijke compensatie, riet en water. De ecologische inrichtingswerken zijn reeds beëindigd (augustus-oktober '03) en hebben tot doel optimale omstandigheden te creëren voor de spontane uitbreiding en ontwikkeling van de bestaande rietvegetatie. Dit gebied zal niet toegankelijk zijn voor wandelaars. De keuze viel op dit gebied omwille van de aanwezigheid van een krekentrestant (Melkader) en een recenter ontwikkeld rietland, oppervlakte: 2.7 ha.
- Zuidelijke Groenzone of Haasop - Hier zal men streven de huidige natuurwaarden in stand te houden. Oppervlakte van 101,5 ha riet en water. Dit beschermd natuurgebied ontstond omstreeks 1972 na de opspuiting van een deel van de vroegere Beverenpolder voor de aanleg van de Waaslandhaven. Het gebied werd toen voorzien als buffergebied tussen de haven en de bewoning. De natuur heeft hier na vele jaren het gebied terug vorm gegeven. Tal van vogelsoorten komen hier broeden, overnachten, overwinteren, voedsel zoeken of rusten. Zowel riet- en watervogels als bos- en weidevogels hebben het hier naar hun zin. Ook voor tal van roofvogels is dit gebied een paradijs. Het gebied wordt momenteel begraasd door Konik-paarden in het kader van een beheervisie, opgesteld door afdeling Natuur. Er loopt een wandelpad van ongeveer 2 km in de lengte door het natuurgebied (ingang de Koestraat). Wandelen kan, zonder huisdieren maar niet fietsen.
- Groot Rietveld - Instandhouding van de huidige natuurwaarden, riet en water over een oppervlakte van 82.4 ha. Er werd reeds een afsluiting met toegangen voor wandelaars geplaatst. Dit gebied is toegankelijk voor wandelaars zonder huisdieren op de dijken. Het wordt momenteel begraasd door 2 Konik-paarden in het kader van een beheervisie (oktober '03) opgesteld door afdeling Natuur.
- Vlake van Zwijndrecht - Dit is een tijdelijke compensatie van 53 ha met strand en plasvlakten. Er komt een onbegroeide tot schaars begroeide zandvlakte met plassen en schelpenpartijen voor strand- en koloniebroeders. Er werden boomstambarricades gelegd om motorcrossers te weren uit het gebied. De aanwezige plassen werden in stand gehouden door het dempen van erosiegeulen. Het gebied is toegankelijk voor wandelaars van 16 juni tot 14 maart (dus niet in het broedseizoen).
- Percelen van de (Vlaamse) overheid (o.a. Halve Maan, Fort St Marie) - Ecologisch waardevolle polderpercelen liggen verspreid in de polder.

Het compensatiegebied 'Kreek – Buffer noord' zal op termijn in een duidelijke relatie staan met het projectgebied.

3.1.2 SBZ-H op niveau Vlaanderen (VL)

De schorren en slikken aan de rivierzijde van de huidige (Vlaamse) Scheldedijk behoren tot Habitatrictlijngebied of **SBZ-H 'Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent'** (totale oppervlakte 6.006ha). Op de figuur hiernaast is dit gebied met groene overlap aangeduid.

Inleiding

Zowel de (Vlaamse) Hedwige- als de Prosperpolder hadden een zeer gelijkvormig beheer en uitzicht². Om die reden worden ze bij deze 'inleiding' samen behandeld.

Habitats (van Bijlage I)

Genoemd SBZ-H werd bij Europa aangemeld voor de volgende habitats:

- **1130 Estuaria:** ontwikkelt bij het benedenstrooms gedeelte van een rivier dat onder invloed van de zeegetijdewerking staat. Het estuarium reikt stroomopwaarts vanaf de monding in zee tot aan het einde van de brakwaterzone. Ontwikkelt aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk. Dit habitat bevindt zich in een ongunstige staat van instandhouding
- **1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten:** ontwikkelen langs de kust en in estuaria. Zandplaten ontstaan op dynamische plaatsen die rechtstreeks aan de golfwerking blootgesteld zijn. Slikken ontstaan op beschutte plaatsen waar het fijn gesuspendeerde slib neerslaat, zoals in estuaria. Het ontwikkelt aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk. Dit habitat bevindt zich in een ongunstige staat van instandhouding.
- **1310 Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met Salicornia-soorten en andere zoutminnende planten:** ontwikkelt op zilte standplaatsen met Zeekraal en/of Schorrekruid. Ze komen voor op beschutte slikken die dagelijks overstromen met zout of brak water. Hier kan Zeekraal massaal ontkiemen. Ontwikkelt aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk. Binnen het SBZ-H bevindt dit habitat zich in een ongunstige staat van instandhouding.
- **1320 Schorren met slijkgrasvegetaties (Spartinion):** ontwikkelt op de overgang tussen slik en schor die bij elk getij overstromen. Het water kan zowel zout als brak zijn. De vegetaties worden gedomineerd door Bastaard slijkgras dat groeit in dichte tot losse, al of niet verspreide graspollen. Ontwikkelt aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk. Binnen het SBZ-H bevindt dit habitat zich vermoedelijk in een voldoende gunstige staat van instandhouding.
- **1330 Atlantische schorren (Glauco-Puccinellietalia maritimae):** ontwikkelt op zilte standplaatsen die alleen bij springtij overstromen. Op de bodem vindt men meestal een goed ontwikkelde wierlaag die een belangrijke rol speelt bij de sedimentatie. Hierdoor gaan de plantengemeenschappen van lage kwelders geleidelijk over in gemeenschappen van hoge kwelders. Ontwikkelt aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk. Binnen het SBZ-H bevindt dit habitat zich in een voldoende gunstige staat van instandhouding (o.a. Schor Ouden Doel).
- **2310 Psammofiele heide met Calluna- en Genista-soorten:** ontwikkelt op extreem voedselarme, zure zandbodems op landduinen zonder uitgesproken profielontwikkeling. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.
- **2330 Open grasland met Corynephorus- en Agrostis-soorten op landduinen:** in het binnenland kunnen landduinen ontstaan op arme zandbodems als gevolg van zandverstuiving door allerlei verstoringen. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.

² Inmiddels (2013) is de Prosperpolder en het Vlaams deel van de Hedwige- en Prosperpolder ingericht als 'tijdelijke natuur', vooruitlopend op de definitieve inrichting die samenhangt met de geplande ontpoldering.

- **3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type Magnopotamium of Hydrocharition:** dit habitat komt voor in ondiepe, stilstaand waters op voedselrijke bodem, zoals meren, vijvers, sloten en vaarten. Het water is van nature rijk aan minerale voedingsstoffen door chemische uitwisseling met de bodem. Beschut, stilstaand voedselrijk water op bodems met een belangrijke leem-, veen- en/of kleifractione en/of kalkrijke bodems. Komt niet als dusdanig voor in of in de buurt van het projectgebied
- **4030 Droge heide (alle subtypen):** ontwikkelt op droge, zure voedselarme zandgronden met een goed ontwikkeld podzolprofiel, gekenmerkt door een donkere, sterk humeuze A1-horizont met daaronder een askleurige, uitgeloopte A2-horizont. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.
- **6410 Grasland met Molinia op kalkhoudende bodem en kleibodem (Eu-Molinion):** Blauwgraslanden komen voor op zure vaak venige bodems met basenrijke kwel met een periodiek sterk wisselende waterstand. Verstoring van de delicate waterhuishouding leidt snel tot een achteruitgang van de typische soorten. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.
- **6430 Voedselrijke ruigten:** Boszomen op voedselrijke, humeuze en vochtige grond, in de overgangszone tussen loofbos en lage grazige begroeiingen. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied
- **6510 Laaggelegen, schraal hooiland (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis):** ontwikkelt op matig vochtige tot droge, meestal kalkhoudende en basische, min of meer voedselrijke gronden, meestal op klei-, lemig zand- en leemgronden. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.
- **9160 Eikenbossen van het type Stellario-Carpinetum:** ontwikkelt op matig voedselrijke tot voedselrijke, meestal droge leemgronden met een belangrijke zandfractie. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.
- **91E0 Alluviale bossen met Alnus glutinosa en Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae):** alle types komen voor op zware bodems, algemeen rijk aan alluviale afzettingen. Ze worden periodiek overstroomd door de jaarlijkse stijging van het waterniveau in rivier of moeras, maar bij laagwaterniveau worden ze goed gedraineerd en doorlucht. Komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.

Soorten (van Bijlage II)

Genoemd SBZ-H werd bij Europa aangemeld voor de volgende soorten:

- **1149 Kleine modderkruiper:** een tiental jaar geleden is er eens 1 klein exemplaar van deze soort aangetroffen in de Kieldrechtse kreek die een zevental kilometer ten westen van het projectgebied is gelegen. De vrij hoge eisen die deze soort aan het milieu stelt doet vermoeden dat deze soort meer dan waarschijnlijk niet voorkomt in het projectgebied.
- **1099 Rivierprik:** werden reeds een aantal keer (o.a. tijdens gerichte visbemonsteringen van de KUL) vastgesteld op de Beneden-Schelde tussen Antwerpen en de Nederlandse grens. De soort behoeft brede, zeer structuurrijke en vrij zuivere waterlopen, met een stabiele watertafel en met stromend water. Het is waarschijnlijk dat de soort te vinden is ter hoogte van de slikken en schorren aan de rivierzijde van het projectgebied, maar slechts in zeer kleine aantallen.
- **1166 Kamsalamander:** de Kamsalamander is een bewoner van kleinschalige landschappen: gebieden met hagen, houtwallen, rietkragen, kleine vochtige bosjes, ..., en is daarenboven zeer honkvast. Uit inventarisatiegegevens blijkt dat deze soort in (of in de ruime omgeving van) het projectgebied niet wordt vastgesteld, alhoewel ernaar werd gezocht. De soort kan hier immers ook geen geschikt leefgebied vinden. We kunnen stellen dat de soort ontbreekt.

Soorten (van Bijlage IV)

Ook is het belangrijk een aantal specifieke soorten van nabij te bekijken, dewelke aangeduid zijn als Bijlage IV-soorten. Het Vlaamse Natuurdecreet bepaalt dat van deze soorten een beoordeling dient te gebeuren ongeacht of deze soorten nu in een Speciale Beschermingszone voorkomen. Volgende aspecten zijn belangrijk te vermelden:

De amfibieën en reptielen die in de Bijlage IV zijn opgenomen werden tot nu toe nog nooit vastgesteld in het projectgebied. Als gevolg van recente inrichting van de Prosperpolder als 'tijdelijke natuur' is momenteel geschikt biotoop aanwezig voor de Rugstreeppad (soort van Bijlage IV HRL). Deze soort maakt gebruik van geschikt voortplantingsbiotoop en heeft zich tot een zekere lokale populatie kunnen vermeerderen. Met uitzondering van de rugstreeppad zijn voor Bijlage IV-soorten HRL geen directe negatieve effecten te verwachten, geschikte habitats voor deze soorten zijn er niet. Hetzelfde geldt voor de vissen van Bijlage IV.

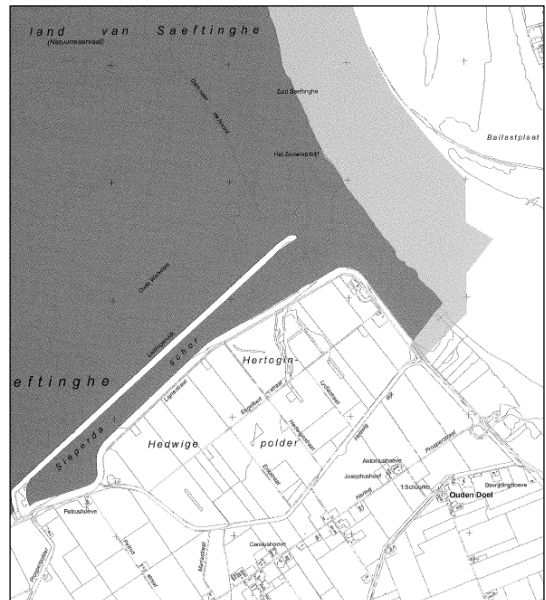
Op het vlak van insecten werden geen vaststellingen gedaan van de soorten die in de Bijlage IV bij de Habitatrichtlijn zijn opgenomen. De meeste van deze soorten worden in Vlaanderen als 'uitgestorven' beschouwd en ook de habitat van deze soorten is afwezig in het projectgebied. Wat de zoogdieren betreft werden, met uitzondering van de vleermuizen, in het recente verleden en tijdens het terreinonderzoek zijn geen Bijlage IV-soorten aangetroffen. Wat de vleermuizen betreft dient te worden gezegd dat door hun verborgen en vaak nachtelijke levenswijze, de ecologie en habitatvereisten slechts in beperkte mate bestudeerd zijn. Binnen het projectgebied komen volgens Verkem et al. (2003) alleen **Watervleermuis** en **Gewone dwergvleermuis** voor. In de Linkerscheldeoever-monitoringsrondes wordt geen gewag gemaakt van de soort ter hoogte van het Vlaamse deel van het projectgebied. Aangezien het ontbreken van inzicht in de verspreiding van vleermuizen moet worden opgevat als 'leemten in kennis' wordt voorgesteld om voorafgaand aan de ontpoldering inzicht te verkrijgen in de aanwezigheid van deze soort in het projectgebied. Zo nodig worden voor deze soort(en) maatregelen voorbereid en uitgevoerd om negatieve effecten te vermijden, te verzachten of te compenseren.

3.2 Nederlandse deel (NL)

Het Nederlandse deel van het projectgebied behoort voor een klein deel tot het Natura 2000-gebied 122 'Westerschelde & Saeftinghe', te weten de slikken en schorren aan de rivierzijde van de Scheldedijk. Ook het Sieperdaschor en het Land van Saeftinghe behoren met hun gezamenlijke oppervlakte van bijna 3.700 ha. tot het Natura 2000-gebied (Saeftinghe beslaat in totaal 3.580 ha.).

Op Nederlands grondgebied zijn het Land van Saeftinghe (net ten noorden van de Hedwigepolder), het Sieperdaschor en de schorren en slikken langs de Westerschelde van groot ecologisch belang, o.a. voor vogels.

Volgens het Aanwijzingsbesluit (2009) is het Land van Saeftinghe één van de belangrijkste watervogelgebieden van Nederland, voor zowel broedvogels als soorten die in het winterhalfjaar in het gebied verblijven.

Vogelhabitats

In Nederland worden alle habitats binnen dit Natura 2000-gebied in aanmerking genomen in functie van de bescherming van vogelsoorten.

3.2.1 Voorkomen 'kwalificerende' broedvogels (NL)

Het projectgebied maakt ter hoogte van de Sieperdamonding en Nederlands Scheldeschor deel uit van het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe', het overige overgrote Nederlandse gedeelte van het projectgebied valt buiten het Natura 2000-gebied (de gehele Hedwigepolder). Het eventuele voorkomen van aangemelde soorten wordt in belangrijke mate onderzocht in het kader van de zgn. externe werking. Met betrekking tot de kwalificerende natuurwaarden nabij het projectgebied wordt onderscheid gemaakt in broedvogels (§ 3.2.1), niet-broedvogels (§ 3.2.2), habitats (§ 3.2.3) en overige soorten (§ 3.2.4).

Belangrijke opmerking vooraf: wanneer in onderstaande toelichting gesproken wordt over Sieperdaschor, Schor, Scheldeschor of Saeftinghe, dan dient dit te worden geïnterpreteerd als 'in Natura 2000-gebied aanwezig'

- **Bruine Kiekendief:** De Bruine Kiekendief is een soort die voorkomt in open landschappen met grote moeras- en rietvegetaties. Vanaf de 70-er jaren is het aantal broedvogels in het Natura 2000-gebied geleidelijk in aantal toegenomen tot een maximum van 23 paren in 2003 in het Verdrongen Land van Saeftinghe en 1 op het Sieperdaschor. Een omvangrijke slaapplek (> 100 exemplaren) bevindt zich in het Verdrongen Land van Saeftinghe. Het jachtgebied van deze soort reikt tot in de achterliggende polders (buiten het Natura 2000-gebied).
- **Kluut:** De Kluut nestelt op kale of schaars begroeide, vaak buitendijkse terreinen, zoals kwelders, strandvlakten, zandplaten, afgesloten zeearmen, inlagen en kreken, opspuitterreinen en ingepolderde gebieden. Het broedvoorkomen is grotendeels beperkt tot het Wadden-, Delta- en IJsselmeergebied. Na de broedtijd concentreert de soort (zowel eigen broedvogels, hun jongen als vogels van elders) zich in de meest slibrijke delen van het Waddegebied, het Deltagebied en de Oostvaardersplassen. De soort komt tot broeden in het oostelijk deel van het Sieperdaschor (enkele paren hooguit), en in Saeftinghe. In Saeftinghe is de Kluut van oudsher een broedvogel in enkele 100'en paren. De stand in Saeftinghe kenmerkt zich echter door sterke fluctuaties.
- **Bontbekplevier:** De Bontbekplevier broedt bij voorkeur op schaars begroeide plekken, zoals stranden, duinranden, laagtes bij zeedijken, strandweiden en oevers van meren, plassen en rivieren, maar ook op akker- en weiland, kunstmatige zandafzettingen en opspuitterreinen. Tijdens de trek (augustus / september) zijn grote aantallen aanwezig in het Deltagebied en ook in de winter is dit gebied van belang. De soort komt uitzonderlijk tot broeden in (het oostelijk deel van) het Sieperdaschor, maar broedt wel in Saeftinghe (10-tal paar ieder jaar), en overwintert ter hoogte van Saeftinghe in grote aantallen.
- **Strandplevier:** Broedgebieden van de Strandplevier worden gekenmerkt door kale of schaarse begroeiing in open terreinen in de omgeving van meestal zoute of brakke wateren. De soort komt sporadische tot broeden in het oostelijk deel van het Sieperdaschor, en broedt in Saeftinghe. Langs de volledige Westerschelde (= Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe') broeden circa 40 à 50 paar de laatste jaren.
- **Zwartkopmeeuw:** Het zwaartepunt van de verspreiding ligt in het Deltagebied. Er wordt vooral gebroed op door de mens gecreëerde terreinen zoals eilandjes in zoetwatergebieden in de afgedamde estuaria, maar ook in moeras-, duin-, en kweldergebieden. De soort komt niet tot broeden in of in de onmiddellijke buurt van het projectgebied, maar komt wel in sterk fluctuerende aantallen tot broeden in de rest van het Natura 2000-gebied (3 tot 87 broedparen de afgelopen jaren).
- **Grote Stern:** De Grote stern broedt vrijwel uitsluitend op rustige, schaars begroeide eilandjes langs de kust, o.a. in het Deltagebied, alsmede op opgespoten terreinen langs de kust. De soort komt niet tot broeden in het projectgebied en broedt in zeer sterk wisselende aantallen in het (westelijk deel van het) Natura 2000-gebied.
- **Visdief:** De Visdief broedt voornamelijk op rustige, schaars begroeide eilanden voor de kust, in rivieren en meren, alsmede gras-, zand- of kiezeloevers van rivieren en zoetwaterplassen, strandweiden en (kust)moerassen met voldoende voedsel in een straal tot 10 km van de kolonie en zoveel mogelijk gevrijwaard van landpredatoren. Als rustgebied maakt de soort vooral gebruik van strandvlakten, zandbanken, kwelders en andere vlakke zandige gebieden, waaronder ook de zandplaten aan de Scheldezijde van het projectgebied (= Natura 2000-gebied). Saeftinghe geldt als broedgebied voor deze soort (sinds 1987, minimaal 283 exemplaren/jaar), waarvan hooguit enkele koppels in het projectgebied.
- **Dwergstern:** De Dwergstern broedt voornamelijk in rustige, schaars begroeide en dynamische milieus, zoals zand, kiezel- of schelpenbanken, eilandjes en opgespoten terreinen. De verspreiding van broedende Dwergsterns beperkt zich grotendeels tot het Deltagebied, in het Natura 2000-gebied komen jaarlijks circa 100 paar tot broeden. De soort broedt niet in het projectgebied,
- **Blauwborst:** De Blauwborst broedt in heel Nederland waar de geschikte biotopen aanwezig zijn. Hij leeft in iets verruigde rietvelden en gevarieerde moerassen. Enkele natte stukjes in een ruige vlakte zijn ook al voldoende. De soort broedt vrij frequent in Sieperdaschor en ter hoogte van de spuikom. De soort broedt zeer talrijk in Saeftinghe (620 paar in 1997); enkele paren zijn aanwezig in het projectgebied (Scheldeschor en Sieperdaschor). In de directe omgeving van de leidingendam zijn ongeveer 20 territoria vast gesteld (Arcadis, 2008). Waarschijnlijk is de soort ook aanwezig in het kreekrestant van de Hedwigepolder.

3.2.2 Voorkomen 'kwalificerende' niet-broedvogels (NL)

De Sieperdaschor de Schorren en het Verdrongen land van Saeftinghe worden afhankelijk van de soort gebruikt als foerageer- en /of rustgebied door grote groepen eenden, ganzen en steltlopers. De hogere delen dienen als hoogwatervluchtplaats, de aangrenzende schorren zijn met name foerageergebied voor steltlopers. De polders dienen als foerageer- en rustgebied voor met name ganzen.

- **Fuut.** Na het broedseizoen concentreren Futen zich op de grotere zoete of zoute wateren om te ruïen. Bij strenge vorst ligt het zwaartepunt van de verspreiding in het Deltagebied, langs de rivieren en langs de Noordzeekust. De soort komt sporadisch – hooguit met enkele exemplaren – voor aan de riviërzijde van het projectgebied (= Natura 2000-gebied), maar de aantallen fluctueren zeer sterk.
- **Kleine zilverreiger.** De Kleine Zilverreiger heeft een voorkeur voor ondiepe meren, rivieren, plassen en poelen, of zoute en brakke wateren, doorgaans met weinig begroeiing. Waarnemingen van deze soort zijn in belangrijke mate afkomstig uit het Deltagebied. Ter hoogte van het projectgebied zijn geen waarnemingen bekend, maar bij recente laagwatertellingen ter hoogte van Saeftinghe bleken meer dan 100 exemplaren aanwezig.
- **Lepelaar.** De Lepelaar heeft een voorkeur voor dynamische milieus op de overgang tussen zoet en zout en broedt daar op eilanden, in duinvalleien en kwelders. In de nazomer verzamelt de soort zich in de grote wateren met een gunstig voedselaanbod en veilige rustplaatsen, zoals het Deltagebied. De soort pleistert in aanzienlijke aantallen Saeftinghe, maar ter hoogte van het projectgebied zijn ons geen waarnemingen bekend.
- **Kolganzen:** Door een aangepast beheer voor overwinterende ganzen zijn de aantallen de laatste decennia spectaculair gestegen in Europa, en ook in het Deltagebied. Zoals de meeste ganzen wordt steeds teruggekeerd naar traditionele overwinteringsplaatsen. Bij recente laagwatertellingen ging het soms om een paar duizend exemplaren, ter hoogte van Saeftinghe. Sporadisch foerageert de soort met enkele exemplaren in de Hedwigepolder (= geen Natura 2000-gebied) of langs Sieperdaschor. Hier zijn ruim uitwijkmogelijkheden voorhanden.
- **Grauwe gans:** De Grauwe gans is in Nederland zowel broedvogel als wintergast. De grootste aantallen worden in oktober-november gezien. In november vindt massale wegtrek plaats, maar langs de Westerschelde blijven grote aantallen overwinteren. Hier wordt voornamelijk gefoerageerd op ondergrondse knollen of worteldelen van Zeebies, Zeeaster, Riet of Lisdodde. In Saeftinghe komt soms tot 30% van de internationale Grauwe gans-populatie voor, wat neerkomt op meer dan 50.000 exemplaren. De Grauwe gans pleistert in het poldergedeelte van het projectgebied (hooguit enkele tientallen exemplaren tegelijk), net als in heel wat van de omringende polders, en komt o.a. tot broeden in het Sieperdaschor. Genoemde polders en poldergedeelten zijn geen onderdeel van het Natura 2000-gebied.
- **Bergeend:** De Bergeend concentreert zich na het broedseizoen vooral in de kustzone (o.a. de Westerschelde). In juli vindt er langs de Hollandse kust massale trek plaats naar de Duitse ruigebieden. Sinds het begin van de jaren negentig gebruiken grote groepen ook het Nederlandse Waddengebied om te ruïen, en daarnaast komen kleinere ruiconcentraties voor in de Westerschelde. Vanaf september nemen de aantallen vooral in het Waddengebied en iets later ook in het Deltagebied (en vooral in strenge winters) sterk toe. De Bergeend komt tot broeden in het schorgedeelte van het projectgebied. Overvliegend en pleisterend ter hoogte van de in- en uitlaatzone van het Sieperdaschor is deze soort (met hooguit 10 exemplaren) ook vast te stellen. In Saeftinghe bleken tijdens recente tellingen regelmatig enkele 100'en vogels te pleisteren.
- **Smient.** De Smient verblijft het hele jaar door in Nederland, maar vooral van oktober tot maart. Vooral in zachte winters zijn (in Nederland) grote aantallen aanwezig. Vooral in strenge winters verblijft een groot deel van de in Nederland voorkomende smienten in het Deltagebied, waarvan het grootste deel in Saeftinghe (vele 1000'en) en ook enkele exemplaren ter hoogte van de Sieperdamonding en de spuikom.
- **Krakeend:** De Krakeend komt voor op allerlei zoete of zoute wateren. In de winter zijn vooral het IJsselmeergebied, de noordelijke Delta en het benedenrivierengebied van belang. De soort is sporadisch vast te stellen in het oosten van het Sieperdaschor, en ook in Saeftinghe, maar veelal in vrij kleine aantallen (enkele tientallen).
- **Wintertaling:** De Europese vogels overwinteren van West-Europa tot in Noord-Afrika. Naast open polder-, meersen- en slikgebieden komt de Wintertaling 's winters ook in meer beschutte moerassen en moerasbossen voor. De soort komt ook in Saeftinghe voor. Van de gemiddeld 1000 exemplaren die jaarlijks in het Natura 2000-gebied zijn vast te stellen

bevindt de overgrote meerderheid zich ter hoogte van Saeftinghe. Enkele exemplaren bevinden zich ook in het poldergedeelte van het projectgebied (buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied).

- **Wilde eend:** In juli en augustus komen grote ruiconcentraties voor in o.a. het Deltagebied. In september en oktober verblijven in o.a. het Deltagebied. Komt jaarlijks met enkele koppels tot broeden in het Nederlands polderdeel van het projectgebied (= buiten de begrenzing van het huidige Natura 2000-gebied), en bevindt zich met vele 100'en broedparen in Saeftinghe. De soort pleistert met vele 1000'en in Saeftinghe.
- **Pijlstaart** In het najaar beperkt de verspreiding zich grotendeels tot het Waddengebied, waarna ook de meer zuidelijke gebieden zoals Flevoland en uiteindelijk het Deltagebied worden gebruikt. In de winter verblijven de grootste aantallen in het Wadden- en Deltagebied. In strenge winters neemt het belang van het Deltagebied sterk toe. Dan pleistert de soort met enkele 100'en exemplaren in Saeftinghe, en ook enkele individuen ter hoogte van het projectgebied (nl. ter hoogte van de Sieperdamonding).
- **Slobeend:** De Slobeend is gebonden aan zoet of zout water. In de nazomer komen grote aantallen voor in het IJsselmeergebied en Zuidelijk Flevoland. Wat later maakt de soort ook veel gebruik van het Deltagebied. 's Winters en vooral in strenge winters beperkt het voorkomen zich grotendeels tot het westen en zuidwesten van Nederland, o.a. in het Deltagebied en Saeftinghe. De Slobeend komt sporadisch foerageren in de sloten van de achterliggende polder (= niet Natura 2000), maar ook ter hoogte van de Sieperdamonding; jaarrond zijn de aantallen ter hoogte van Saeftinghe beperkt tot gemiddeld een 50-tal individuen.
- **Middelste zaagbek:** De Middelste Zaagbek is als viseter gebonden aan open, zoete of zoute wateren. Een belangrijke pleisterplaats is o.a. het westelijke Deltagebied. In het binnenland zijn de aantallen meestal gering. In het winterhalfjaar soms in kleine aantallen in en langs Saeftinghe (seizoensgemiddelde 30 exemplaren); geen waarnemingen ter hoogte van het projectgebied.
- **Zeearend:** Als wintergast, maar tegenwoordig ook in de zomer, verblijven enkele exemplaren in gebieden als de Biesbosch, de Oostvaardersplassen, de Gelderse Poort én Saeftinghe. Nu de druk door jacht en vergiftiging verminderd is, neemt het aantal jaarlijks toe. In Duitsland verdubbelt het aantal dieren elke 5 jaar. Het areaal van deze vogel heeft zich vanuit Duitsland naar Nederland uitgebreid. Sinds 2006 broedt een paar in de Oostvaardersplassen.
- **Slechtvalk:** De Slechtvalk jaagt vooral op vogels die in de vlucht worden gevangen. Als overwinteringsgebied preferert de soort daarom open landschappen met voldoende prooiaanbod en uitkijkposten, zoals open wateren en agrarische gebieden. In het Deltagebied overwinteren jaarlijks diverse vogels, waaronder ook in Saeftinghe.
- **Scholekster:** De Scholekster overwintert voornamelijk in kustgebieden met een rijk aanbod aan schelpdieren (o.a. kokkels en mossels). In het Deltagebied concentreren zich na het broedseizoen grote aantallen om te ruien en te overwinteren, met soms enkele 100'en exemplaren ter hoogte van Saeftinghe en enkele exemplaren bij de Sieperdamonding. De soort foerageert ook in de achterliggende polder (= niet Natura 2000-gebied).
- **Kluut:** Naast de aanwezigheid als broedvogel, pleistert de soort ook ter hoogte van Saeftinghe. Een seizoensgemiddelde van ± 500 pleisterende exemplaren in het Natura 2000-gebied is te vermelden.
- **Bontbekplevier:** Geregeld zijn enkele honderden exemplaren van deze soort vast te stellen in het Saeftinghe. Ter hoogte van het poldergedeelte van het projectgebied (= niet Natura 2000-gebied) gaat het veelal om enkele exemplaren.
- **Strandplevier:** De soort pleistert in kleine aantallen (enkele tientallen) in Saeftinghe. Zeer waarschijnlijk is de soort momenteel niet aanwezig in het schorgedeelte van het projectgebied.
- **Goudplevier:** De Goudplevier preferert open grasland op zeeklei- of veenbodems en daarnaast akkerland. Gesloten graslanden worden grotendeels gemeden. Zowel in het voor- als in het najaar is de presentie het hoogst in de lage gedeelten van Nederland, in de IJsseldelta en langs de grote rivieren. Regelmatig pleisteren exemplaren in Saeftinghe, soms slechts enkele 10-tallen, soms met vele 1000'en.
- **Zilverplevier:** De Zilverplevier wordt het gehele jaar in Nederland gezien, maar voornamelijk tijdens de trek (april/mei en augustus-oktober). De soort heeft een voorkeur voor zoutwatermilieus en concentreert zich tijdens de trek in het Wadden- en Deltagebied, waar een deel van de vogels in het najaar een gedeeltelijke rui doormaakt. In de wintermaanden is de verspreiding grotendeels beperkt tot Wadden- en Deltagebied, en komt de soort ook met enkele 10-tallen ter hoogte van Saeftinghe voor. In het

poldergedeelte van het projectgebied (= niet Natura 2000-gebied) gaat het hooguit om enkele sporadische exemplaren.

- **Kievit.** De soort komt tot broeden in het oosten van het Sieperdaschor en in Saeftinghe, en komt pleisterend met vele 1000'en exemplaren in Saeftinghe voor. In het poldergedeelte van het projectgebied (buiten het Natura 2000-gebied) gaat het meestal om lagere aantallen, incidenteel gaat het om enkele honderden exemplaren in het poldergedeelte van het projectgebied.
- **Kanoetstrandloper.** De Kanoetstrandloper is gebonden aan het mariene milieu. Tijdens de trek (rond mei en augustus) concentreren zich grote aantallen in het (westelijk) Deltagebied. In de overige gebieden is de soort schaars. In het getijdengebied wordt tijdens laag water gefoerageerd op geschikte schelpdieren. Tijdens hoog water wordt gerust op kale zandige platen, stranden en kwelderranden. De soort gebruikt het Deltagebied (ook Saeftinghe met enkele 100'en exemplaren) tevens om te ruïen, en te overwinteren.
- **Drieteenstrandloper.** De Drieteenstrandloper heeft een voorkeur voor zandige biotopen in het mariene milieu, zoals stranden en zandplaten in het getijdengebied, waar ze meestal worden aangetroffen langs de waterlijn. De meer slikrijke gedeelten van de kust worden gemeden. De waarnemingen beperken zich grotendeels tot het Wadden- en Deltagebied en de Noordzeekust (gemiddeld een 1000'tal vogels in het volledige Natura 2000-gebied; ook in Saeftinghe vinden we soms enkele 10-tallen exemplaren). In het poldergedeelte van het projectgebied (buiten het Natura 2000-gebied) komt de soort niet of per uitzondering voor.
- **Bonte Strandloper.** De Bonte Strandloper heeft een voorkeur voor het zoute milieu, vooral getijdengebieden met voldoende aanbod aan ongewervelde dieren. In het najaar doet vooral het Waddengebied dienst als rui- en doortrekgebied. De Delta- en het Waddengebied vormen belangrijke overwinteringsgebieden. In Saeftinghe verblijven soms enkele 100'en tot 1000'en exemplaren. In het poldergedeelte van het projectgebied komt de soort niet, of sporadisch, met 10 à 20 individuen foerageren (buiten het huidige Natura 2000-gebied).
- **Rosse Grutto.** De Rosse Grutto is een broedvogel van de Siberische toendra waarvan de westelijke populaties van Nederland gebruik maken als doortrekgebied en als pleistergebied in zowel nazomer als winter. De Rosse Grutto heeft buiten de broedtijd een voorkeur voor grote getijdengebieden. Door de overlap tussen trekvogels, wintervogels en overzomeraars blijft bijna het gehele jaar door een vrij groot aantal langs de Westerschelde (± 1000 ex). In grote delen van Saeftinghe en ook in het oostelijk deel van het Sieperdaschor is de soort aanwezig (enkele individuen).
- **Wulp.** De Wulp heeft buiten het broedseizoen een voorkeur voor de kustgebieden. Vooral in het Wadden- en Deltagebied komen grote aantallen voor. Hier wordt tijdens laag water gefoerageerd op drooggevallen platen en modderbanken. Tijdens hoog water worden gemeenschappelijke rustplaatsen gebruikt, die gelegen zijn op aangrenzende kwelders, grasachtige gebieden en open, zandige gebieden. Het Delta- en Waddengebied zijn tevens belangrijke ruigebieden, met een gemiddelde van 200 à 300 wulpen. In het projectgebied kan men spreken van een gemiddelde van 2 à 5 exemplaren, nl. ter hoogte van de Sieperdamonding.
- **Zwarte Ruiter** De Zwarte Ruiter heeft een voorkeur voor natte biotopen met een zachte bodem, zoals de slikrijke gedeelten van de getijdengebieden, ondiepe of onderbemaalde sloten, vloeivelden, natte graslanden en oevers van rivieren, meren en plassen. Het voorkomen beperkt zich veelal tot het westen en noorden van het land. Ook in het Deltagebied komen grote aantallen voor; ook Saeftinghe is een belangrijke pleister en foerageerzone (seizoensgemiddelde >200 individuen). In het schorgedeelte van het projectgebied is de soort per uitzondering vast te stellen.
- **Tureluur.** Buiten het broedseizoen houdt de Tureluur zich hoofdzakelijk op in de kustmilieus, in rustige, vochtige en open gebieden. Hier wordt gefoerageerd op ongewervelde dieren, zoals wormen, kleine kreeftachtige en schelpdieren. Tijdens de trek concentreren zich grote aantallen in het Wadden- en Deltagebied, welke gebieden tevens dienst doen als ruiplaatsen. Ook tijdens de winter zijn dit de belangrijkste gebieden. De soort is vast te stellen in het Sieperdaschor en komt in het oosten ervan tot broeden. De soort broedt ook vrij frequent in Saeftinghe, en foerageert er met enkele 100'en exemplaren.
- **Groenpootruiter.** De Saeftinghe is van nationale betekenis voor de soort. Geregeld verblijven 10-tallen exemplaren ter hoogte van Saeftinghe. Nog geen of nauwelijks vaststellingen ter hoogte van het (schorgedeelte van het) projectgebied.

- **Steenloper.** De Steenloper is een broedvogel van vooral rotsachtige kusten van Scandinavië tot Siberië. In Nederland komt hij voor als doortrekker en overwinteraar hoewel niet-broedende overzomeraars en snel terugkerende vogels zorgen voor een continue aanwezigheid van deze soort in de Nederlandse getijdengebieden. Het gebied heeft voor de soort o.a. een functie als foerageergebied en als slaapplek. De soort is onregelmatig aanwezig in Saeftinghe, net als in het schorgedeelte van het projectgebied.

3.2.3 Voorkomen 'kwalificerende' habitats (NL)

Over het voorkomen van kwalificerende habitats in en nabij het projectgebied kan het volgende worden meegedeeld;

- **1110 Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken:** Ontwikkelt zich niet aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk, maar is veel westelijker in het Natura 2000-gebied aan te treffen.
- **1130 Estuaria:** (beschrijving; zie Vlaams deel projectgebied) Ontwikkelt zich aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk van het projectgebied.
- **1310 Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met Salicornia-soorten en andere zoutminnende planten / Zilte pionierbegroeiingen:** (beschrijving; zie Vlaams deel projectgebied) Ontwikkelt zich in het Sieperdaschor en aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk van het projectgebied. Dit habitatype is de laatste decennia sterk in oppervlakte achteruitgegaan
- **1320 Schorren met slijkgrasvegetaties / Slijkgrasvelden (Spartinion):** Ontwikkelt zich in het Sieperdaschor en aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk van het projectgebied. Het habitatype slijkgrasvelden is uitsluitend in een vorm met de exoot engels slijkgras aanwezig; deze vorm is vanuit het oogpunt van biodiversiteit niet van belang, maar omdat het habitatype plaatselijk een aanzienlijke oppervlakte inneemt, heeft het hier een duidelijke functie als beschermingszone tegen het eroderen van habitatype H1330 schorren en zilte graslanden. Herstel van begroeiingen van klein slijkgras wordt als weinig haalbaar ingeschat.
- **1330 Atlantische schorren / Schorren en zilte graslanden (Glauco-Puccinellietalia maritimae):** (beschrijving; zie Vlaams deel projectgebied) Ontwikkelt zich in het Sieperdaschor en aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk van het projectgebied. De verdeling van de schorren binnen het Westerschelde-estuarium is momenteel niet in evenwicht. In het oostelijke deel van het Natura 2000-gebied komt dit type frequent voor, terwijl het westelijk veel geringer aanwezig is.
- **2110 Embryonale wandelende duinen:** dit habitat bestaat uit pioniersgemeenschappen op jonge embryonale duinen, stranden en strandvlakten. Het zijn laagblijvende soortenarme vegetaties met enkele graspollen in een overwegend open milieu. Dit habitatype komt niet voor (en kan ook niet voorkomen) in of in de buurt van het projectgebied, maar situeert zich meer stroomafwaarts van de Westerschelde, in meer windgeaffecteerde zones
- **2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm:** dit habitat bestaat uit min of meer mobiele duinen met actieve zandverstuivingen. Op de meest dynamische plaatsen bestaat de gemeenschap uit een afwisseling van kaal zand en pollen met Helm. Dit habitat komt niet voor (en kan ook niet voorkomen) in of in de buurt van het projectgebied, maar situeert zich meer stroomafwaarts van de Westerschelde, in meer windgeaffecteerde zones
- **2160 Duinen met Duindoorn:** duindoornstruwelen vertonen een grote variatie in hoogte en in dichtheid. De struwelen met een dominantie van Duindoorn en/of Wilde liguster zijn gemiddeld slechts 1 à 2 m hoog. Op matig kalkrijke tot kalkrijke, droge tot natte min of meer humeuze zandbodem. Dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied, maar ontwikkelt in verzwakte vorm aan de noordwestzijde van het Land van Saeftinghe.
- **2190 Vochtige duinvaleien:** vochtige duinvaleien ontstaan door het uitsterven van het zand tot op het niveau van het grondwater. Het zijn open begroeiingen met een grote variatie aan vegetatietypen en een belangrijk aandeel kalkmoerassensoorten. Ook dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied.

3.2.4 Voorkomen overige 'kwalificerende' soorten (NL)

Over het voorkomen van kwalificerende soorten in en nabij het projectgebied kan het volgende worden meegedeeld;

- **Nauwe korfslak:** De Nauwe korfslak is een soort van open, vochtige en kalkrijke biotopen, die soms tijdelijk, maar nooit permanent, uitdrogen. Het verspreidingsgebied van de nauwe korfslak is grotendeels beperkt tot Zeeland, Zuid-Holland en het zuiden van Noord-Holland, maar de soort is niet present in het projectgebied.
- **Zeeprrik:** Zeeprrik én ook Rivierprrik lijken qua habitatvereisten en levenscyclus sterk op elkaar en worden om die reden meestal ook samen beschreven. In het kader van de Habitatrichtlijn zijn de Zeeprrik en Rivierprrik aangewezen als soorten van het aangewezen beschermde gebied. Beide zijn anadrome soorten. De soorten leven in brak tot zout water, maar planten zich voort in zoetwater. Zoet-zout overgangen zijn voor het voortbestaan van deze soorten dus een vereiste. In de adulte fase leven beide soorten als parasiet op vissoorten als Haring, Sprot, Spiering, Kabeljauw, Wijting, Makreel en Zalm. Vroeger waren Zeeprrik en Rivierprrik talrijk in de Zeeuwse wateren, maar beide soorten zijn sterk achteruitgegaan. Momenteel zijn ze bezig aan een 'remonte' en komen ze in de Westerschelde waarschijnlijk in lage aantallen voor. Een specifieke binding met het intergetijdengebied lijkt, gezien de vissoorten waarop de adulten parasiteren, niet waarschijnlijk en werkzaamheden zullen dan ook geen effect hebben op de in de Westerschelde aanwezige populaties van Zeeprrik en Rivierprrik. De Zeeprrik gebruikt de Schelde alleen als doortrekgebied op weg naar geschikte, bovenstroomse paaiplaatsen. Slechts zeer sporadisch trekt de soort de Schelde op.
- **Rivierprrik:** Net als de Zeeprrik is de Rivierprrik een anadrome soort. De Rivierprrik wordt aangetroffen door geheel Nederland. Volwassen exemplaren worden gevonden in mondingen van rivieren en de kustwateren. Larven (en volwassenen) worden aangetroffen in de midden- en bovenloop van grotere rivieren en hun zijstroompjes, alsook de grotere beken. Vangstcijfers laten zien dat tussen 1986 en 1996 een opmerkelijke toename plaats vond in de benedenrivieren en het IJsselmeer. Het is waarschijnlijk dat de soort (in beperkte mate) te vinden is in het ondiepe deel van de Schelde grenzend aan de slikken en schorren van het projectgebied.
- **Fint:** Nadat in 1970 het Haringvliet werd afgesloten, was het afgelopen met de Fint als paaiende vissoort in de Nederlandse rivieren. Vanaf de jaren 1990 lijkt het aantal finten langs de Nederlandse kust en in de benedenrivieren weer toe te nemen. De soort heeft in de Nederlandse wateren echter nog geen nieuwe stabiele populatie kunnen vormen. In Duitsland, Groot-Brittannië, Frankrijk en Spanje bestaan nog kleine paaiende populaties van de soort, maar het aantal exemplaren van deze soort in de Westerschelde (doortrekgebied) is erg klein tot nihil.
- **Gewone zeehond:** In het Deltagebied is het aantal gewone zeehonden toegenomen van slechts enkele dieren in de jaren 1980 tot circa 150 dieren in 2002. Zeer sporadisch duikt er een exemplaar op ter hoogte van de Scheldeschorren en Schelde-zandplaten aan de rivierzijde van het projectgebied.
- **Groenknolorchis:** Tegenwoordig komt deze orchidee in Nederland het meest voor in de duinen van de Waddeneilanden, Voorne en Schouwen, in de Grevelingen, en op de Hoofdplaat in Zeeuws-Vlaanderen. Ondanks de sterke achteruitgang gedurende de 20e eeuw, zijn in Nederland, in verhouding tot Vlaanderen, toch nog veel populaties aanwezig; echter niet in de (ruime) omgeving van het projectgebied. De Groenknolorchis is in de omgeving van het projectgebied binnen het Natura 2000-gebied niet waargenomen en wordt hier ook niet verwacht gezien de standplaatsvereisten en het huidige verspreidingsgebied.

Bijlage IV-soorten

In de Hedwigepolder zijn als soorten van Bijlage IV Habitatrichtlijn aangetroffen de Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis en Laatvlieger. Naast deze vleermuissoorten blijkt uit de beschikbare inventarisatiegegevens uit 2009 en 2013 dat andere Bijlage IV-soorten niet aanwezig zijn in en rond het Nederlandse deel van het projectgebied.

4 Effectbeoordeling

Bij het beoordelen van de effecten wordt onderscheid gemaakt tussen enerzijds (tijdelijke) effecten van de dijk- en schorwerkzaamheden en anderzijds (permanente of structurele) effecten van de inrichting op zowel korte als lange termijn.

Allereerst is onderzocht welke soorten en habitats binnen de mogelijke invloedssfeer van de werkzaamheden aan het toekomstige intergetijdengebied verblijven (hoofdstuk 3). Vervolgens is op basis van bestaande kennis met betrekking tot verstoring onderzocht welke soorten en habitats mogelijk negatief worden beïnvloed en in welke mate. Deze mogelijke effecten worden daarnaast op basis van een set criteria (zie eerder) getoetst op significantie en op effecten op het instandhoudingsdoel. Wat de Vlaamse SBZ-V's betreft wordt het significantiekader hoofdzakelijk bepaald door de Achtergrondnota Natuur.

Voor de beoordeling van het effect van de handeling op de natuurwaarden moeten alle mogelijke (directe en indirecte) effecten in kaart worden gebracht. De effecten kunnen van verschillende aard zijn:

1. chemische & fysische veranderingen (ruimtebeslag/oppervlakte en kwaliteit) van het leefmilieu of morfologie zoals verandering van de bodemsamenstelling, verwijdering of bedekking van de bodem zelf, verandering van de hydrologische (b.v. stromingspatroon, meergeulensysteem van de Westerschelde) en/of morfologische kenmerken van het systeem (b.v. diepte, brede, structuur van de bodem)
2. directe verstoring van de biota (geluidshinder en verstoring van broed-, foerageer-, rust- en rui-functie, bedekking/sterfte van organismen, hinder voor fotosynthese-processen van primaire producenten en voor zichtjagers door vermindering van de doorzicht, vermindering voedselaanbod, beïnvloeding voedselketen door verstoring/sterfte van bodemdieren, verstoring kieuwfilters van vissen).

Voor precieze of geschatte oppervlakten en (vogel)aantallen waarmee wordt rekening gehouden bij de bepaling van de significantie, wordt verwezen naar § 7.5.2. van het Vlaamse MER.

4.1 Vlaamse deel (VL)

Met betrekking tot het Vlaams deel in onderstaande beschouwing wordt het volgende opgemerkt. Uitgangspunt in de beschouwingen is de toestand in 2007. Op basis van die situatie is in Vlaanderen de planologische procedure doorlopen en zijn de benodigde vergunningen verleend. Inmiddels is het gebied ingericht als tijdelijke natuur, vooruitlopend op de definitieve inrichting volgens het Inrichtingsplan.

4.1.1 Effecten op SBZ-V op niveau Vlaanderen (VL)

Habitats

De habitats die hier in theorie naar vogels toe beschermd zijn, althans wanneer we het Vlaamse beleidsstandpunt hanteren, betreffen de genoemde types én ook de leefgebieden van de beschermde vogelsoorten. Voor de Europese Commissie is echter de volledige SBZ-V-zone integraal beschermd.

- **Slikken en brakwaterschorren:** deze komen momenteel voor aan de rivierzijde van de Scheldedijk (oppervlaktes: zie bespreking van de habitats). Uit voorgaande SBZ-H-toelichting blijkt dat de aanleg van dit intergetijdengebied een effect kan hebben op de buitendijkse gebieden. Vooral het feit dat de bestaande schorren in oppervlakte zullen afnemen bij toepassen van varianten B en niet / nauwelijks (of althans niet door menselijk ingrijpen) zullen verdwijnen bij toepassen van de varianten A, zijn hier belangrijk om te vermelden (opp. en significantie: zie §7.5.3.2. en verder). Bij Basisalternatief 3 is de schorafname uiteraard het grootst. Het feit dat het maken van bressen in de huidige Scheldedijk iets minder tijd (en rustverstoring) vraagt in vergelijking met het volledig afgraven van de Scheldedijk (het gaat hoe dan ook om vele maanden), maakt dat het effect van Basisalternatief 1 op de (habitats van de) aanwezige avifauna als minder

negatief moet ingeschat worden dan Basisalternatief 2 of 3. Het verschil in rustverstoring is echter beperkt aangezien de werken zo zijn opgevat dat de vogels makkelijk naar nabijgelegen, rustiger slikken-schorrenzones kunnen uitwijken wanneer een deel van de Scheldedijk wordt aangepakt.

- **Dijken:** aangezien het hier gaat om een reeks landdijken waartoe de Hedwigedijk niet behoort, is er vanuit het Vlaamse oogpunt geen effect te verwachten.
- **Kreken en hun oeervegetaties:** aangezien het hier gaat om afgesloten polderkreken en niet om met de Schelde in relatie staande kreken / geulen, is er vanuit Vlaams oogpunt ook hier geen effect te verwachten.

Soorten

- **Roerdomp:** Wegens afwezigheid van de soort wordt een negatief effect van de inrichtingswerken volgens Basisalternatieven 1, 2 of 3 niet verwacht.
- **Lepelaar:** Wegens afwezigheid van de soort wordt een negatief effect van de inrichtingswerken volgens Basisalternatieven 1, 2 of 3 niet verwacht.
- **Bruine kiekendief:** We kunnen stellen dat deze soort een negatief effect ondervindt bij Basisalternatief 3, en in mindere mate ook bij de B-varianten van Basisalternatief 1 en 2. Bij de A-varianten van de voorgenomen activiteit wordt geen negatief effect verwacht. Ook op korte termijn na inwerkingtreden is er wellicht bij de B-varianten en zeker bij Basisalternatief 3 nog een negatief effect te verwachten. Bij toepassing van Basisalternatief 3 is de kans reëel dat de IHD's die voor deze soort werden beschreven in de Achtergrondnota Natuur ook op langere termijn (>10 jaar) niet gehaald worden, wat dus dient gezien te worden als een significant negatief effect.
- **Slechtvalk:** Bij het foerageren is de actieradius van deze soort zeer aanzienlijk, zodat kan worden gesteld dat geen van de 3 Basisalternatieven een negatief effect genereert op deze soort.
- **Porseleinhoen:** Ondanks geschikt broedhabitat komt de soort er momenteel niet tot broeden. In theorie genereert vooral Basisalternatief 3 een negatief effect op deze soort en in mindere mate de B-varianten, maar vermits de soort de afgelopen jaren niet tot broeden kwam in het projectgebied, kunnen we niet spreken van een significant effect. Op lange termijn (>10 jaar na inwerkingtreden) wordt geen significant negatief effect meer verwacht, maar integendeel een positief.
- **Kluut:** Bij inrichting van het intergetijdengebied zal deze soort wellicht vrij snel geïsoleerde dijkrestanten (cfr. Basisalternatief 1) of (vooral) de hoger gelegen stroken van de tot op schorniveau afgegraven dijken (cfr. Basisalternatief 2) innemen als broedbiotoop. Vooral bij Basisalternatief 2 waar stroken tot op schorniveau afgegraven dijken gedurende het zomerhalfjaar ook bij springvloed boven het Scheldewater zullen blijven uitsteken, wordt op zeer korte termijn een positief effect op de broedmogelijkheden voor Kluut gegenereerd, reeds onmiddellijk na inwerkingtreden van het intergetijdengebied. In die zin genereert Basisalternatief 3 een negatief effect omdat hier deze dijken of verlaagde dijken niet meer aanwezig zijn, en vermoedelijk blijft dit negatief effect ook op korte of lange termijn (>10 jaar) doorwerken. De IHD's uit de Achtergrondnota Natuur worden in dat geval niet gehaald. In zekere zin kan hier gesproken worden van een significant negatief effect ten aanzien van Kluut (strikt genomen gaat het echter niet om een 'significant negatieve impact op een soort', maar gewoon om 'het laten liggen van kansen voor de ontwikkeling van een soort' aangezien de soort momenteel niet tot broeden kan komen in het projectgebied). Basisalternatief 1 neemt een tussenpositie in.
- **Steltkluut:** In geen van de 3 Basisalternatieven wordt een negatief effect verwacht wegens ontbreken van de soort.
- **Strandplevier:** De soort komt momenteel niet tot broeden in het projectgebied. De soort verkiest echter wel een gelijkaardig broedbiotoop als bv. Kluut of Visdief. Vooral bij Basisalternatief 2 ondervindt deze soort een positief effect wat haar broedbiotoop betreft (zandige stroken boven springtijniveau uitstekend), gevolgd door Basisalternatief 1 en Basisalternatief 3. Ook hier verwachten we dat bij Basisalternatief 2 snel een positief effect zal worden verwacht op de soort, terwijl dit bij Basisalternatief 3 zelfs op de langere termijn niet wordt verwacht. Voor de 'significantie' verwijzen we hier naar de bespreking onder 'Kluut'.
- **Zwartkopmeeuw:** Er wordt in geen van de 3 Basisalternatieven een negatief effect gegenereerd wegens afwezigheid van de soort.
- **Visdief:** Van nature zijn strand- en plasvlaktes belangrijk voor deze soort. Dit habitat komt momenteel niet voor in het projectgebied. Bij inrichting van het projectgebied volgens Basisalternatief 2 is te verwachten dat dit broedbiotoop het frequentst zal vertegenwoordigd zijn, gevolgd door Basisalternatief 1 en Basisalternatief 3. Ook hier

verwachten we dat bij Basisalternatief 2 snel een positief effect zal worden verwacht op de soort, terwijl dit bij Basisalternatief 3 zelfs op de langere termijn niet wordt verwacht. Voor de 'significantie' verwijzen we hier naar de bespreking onder 'Kluut'.

- **IJsvogel:** De soort ondervindt het minst negatieve effecten wanneer haar foerageergebied (zijnde de rietkragen en rietschorren) zoveel mogelijk gehandhaafd blijven. De A-varianten genieten daarom de voorkeur, gevolgd door de B-varianten en Basisalternatief 3. Op lange termijn (>10jaar na inrichting) hebben de 3 Basisalternatieven positieve repercussies. Een significant negatief effect wordt niet verwacht.
- **Blauwborst:** De soort komt tot broeden in Schor Ouden Doel. De soort heeft het meeste baat bij het zoveel mogelijk behouden van de bestaande schorren en rietlanden. M.a.w. de A-varianten hebben in de inrichtingsfase het minst negatieve effecten op deze soort gevolgd door de B-varianten en Basisalternatief 3. Op relatief korte termijn zijn er ook bij de B-varianten geen negatieve effecten te verwachten. Bij toepassing van Basisalternatief 3 is de kans reëel dat de IHD's die voor deze soort werden beschreven in de Achtergrondnota Natuur ook op langere termijn (>10 jaar) niet gehaald worden, wat dus dient gezien te worden als een significant negatief effect.

Geen van de 3 Basisalternatieven heeft op de niet-broedvogels uit Bijlage 1 een significant effect daar de meeste soorten gelinkt zijn aan open zoet- of zoutwater. Er is ook geen enkele vogelsoort bij die de numerische internationale norm overtreft.

- **Goudplevier en Kemphaan:** Als doortrekker hebben deze soorten alle mogelijkheden om elders op linkeroever te foerageren en te pleisteren, en vindt men ze momenteel inderdaad niet ter hoogte van het projectgebied. Een significant negatief effect is niet te verwachten.
- **Kleine zwaan, Wilde zwaan:** De impact op genoemde soorten is wellicht verwaarloosbaar, wegens voldoende uitwijkmogelijkheden.
- **Parelduiker, Roodkeelduiker, Kuifduiker:** Bij het afgraven van of bressen maken in de huidige Scheldedijk kan een beperkte rustverstoring gegenereerd worden. De impact daarvan is mogelijk iets groter in Basisalternatief 2 en 3 dan in Basisalternatief 1, maar blijft relatief klein. Bij inwerkingtreden van het projectgebied is er geen negatief effect meer te verwachten.

Soort-effectsignificantie-tabel

In onderstaande tabel wordt aangegeven of er een **al dan niet een significant effect** optreedt ten opzichte van genoemde SBZ-vogelsoort ten gevolge van de geplande ingreep. Indien er een significant negatief effect verwacht wordt, wordt ook vermeld in welke fase (tijdens inrichting, op kort termijn na inwerkingtreden of op lange termijn na inwerkingtreden) en voor welk Basisalternatief (1A, 1B, 2A, 2B of 3). Onderstaande Tabel 4-1 en conclusies hebben uitsluitend betrekking op het Vlaamse deel van het projectgebied.

Broedvogels	Inrichtings-fase	Korte termijn	Lange termijn	Opmerkingen
Roerdomp	/	/	/	
Lepelaar	/	/	/	
Bruine kiekendief	1B, 2B, 3	(1B), (2B), 3	(3)	
Slechtvalk	/	/	/	
Porseleinhoen	/	/	/	
Kluut	/	/	/	Broedkansen stijgen bij 2A of 2B
Steltkluut	/	/	/	
Strandplevier	/	/	/	Broedkansen stijgen bij 2A of 2B
Zwartkopmeeuw	/	/	/	
Visdief	/	/	/	Broedkansen stijgen bij 2A of 2B
Ijsvogel	/	/	/	
Blauwborst	1B, 2B, 3	(1B), (2B), 3	(3)	
Niet-broedvogels				
Kluut	/	/	/	
Goudplevier	/	/	/	
Kemphaan	/	/	/	

Kleine zwaan	/	/	/	
Wilde zwaan	/	/	/	
Kuifduiker	/	/	/	
Parelduiker	/	/	/	
Roodkeelduiker	/	/	/	

Tabel 4-1

Opmerking: In functie van de Achtergrondnota Natuur is aan het projectgebied en de omgeving ervan naast de Vogelrichtlijnsoorten (Kluut, Bruine kiekendief en Blauwborst) een aantal eisen opgelegd m.b.t. broedgelegenheid voor een aantal aandachtsoorten. Het gaat hierbij om de volgende soorten: Rietzanger, Baardmannetje, Krakeend, Kuifeend, Slobeend, Knobbelswaan, Scholekster, Tureluur en Grutto. Uit bovenstaande toelichting blijkt dat bij de B-variant van Basisalternatief 1 en 2 het Baardmannetje zijn aantals-ondergrens bereikt. Bij toepassen van Basisalternatief 3 worden aanzienlijke tekorten gecreëerd voor het Baardmannetje. Voor Slobeend geldt in de drie alternatieven een tekort. Voor de overige aandachtsoorten wordt er in geen van de 3 Basisalternatieven een tekort gecreëerd. Deze conclusies horen strikt genomen niet tot de passende beoordeling daar het niet handelt over aangemelde soorten. Deze conclusies zullen dus ook niet worden meegenomen in de conclusie van de passende beoordeling

Verdere beschouwing (m.b.t. werkzaamheden en biotopen)

- Landzijde Scheldedijk: In het deel van het projectgebied dat aan de landzijde van de huidige Scheldedijk is gelegen broeden geen of althans een erg beperkt aantal voor de betrokken SBZ-V relevante soorten broedvogels. Zoals uit de voorgaande beoordeling blijkt, is een significant effect ten gevolge van de werkzaamheden hier dan ook niet aan de orde.
- Dijkafgraafwerken: Vooral de Scheldegebonden soorten hebben mogelijks een negatief effect van de dijkafgraafwerken bij Basisalternatief 2 en Basisalternatief 3 (rustverstoring en te veel graafwerk om te bundelen in een relatief korte aanlegperiode), terwijl dit effect bij het uitzoeken van een geschikte aanlegperiode in Basisalternatief 1 iets minder van toepassing is. Het afgraven van een dijk of een dijkbres blijft echter in belangrijke mate afhankelijk van 'de vraag naar grond' (mond.med. W&Z). Wanneer een bres wordt gemaakt in pakweg de broedperiode is hier dan ook een groter negatief effect op de vogelpopulatie te verwachten. Die 'vraag naar grond' maakt anderzijds ook dat de bestaande dijken puntsgewijs (en dus niet ineens over de volledige lengte) zullen worden afgegraven, hetgeen de vogels in de meeste gevallen ruim de mogelijkheid geeft om zich naar een ander deel van het Scheldeschor te verplaatsen. Na inwerkingtreden van het intergetijdengebied is er van rustverstoring uiteraard geen sprake meer.
- Dijkrestanten: ±1000m Scheldedijk en 1810m Hedwagedijk zullen op Vlaams grondgebied komen te verdwijnen bij Basisalternatief 2 en 3. In Basisalternatief 1 geraken de dijken ongeveer 1/3 van hun oppervlak kwijt. Dit laatste wordt deels 'opgevangen' door de geïsoleerde ligging (en spontaan-natuurlijke ontwikkeling) die de dijken krijgen bij afronding van het project en bij de functie die deze dijkrestanten zullen vervullen (broedzone voor strand- en koloniebroeders zoals Kluut, Vissdief en Strandplevier). Deze functie kunnen ook de tot op schorniveau afgegraven dijken bij Basisalternatief 2 verkrijgen.
- Slikken en schorren: Het habitat 'Slikken en schorren' wordt duidelijk het minst rechtstreeks geïmpacted bij de A-varianten van Basisalternatieven 1 en 2. Nadat bij de B-varianten van Basisalternatieven 1 en 2 de aangehaalde oppervlakten schor zijn afgegraven ontwikkelt zich hier ook vrij snel een slikkensysteem, wat ook als vogelhabitat 'Slikken en schorren' kan geïnterpreteerd worden, maar niet meer geschikt is als broedlocatie. Bij Basisalternatief 3 verdwijnt alle Scheldeschor zonder dat daarvoor in het projectgebied een gelijk(waardige zone wordt gecreëerd. We kunnen er bij Basisalternatief 3 van uit gaan dat hoog schor (dat fungeert als broedlocatie) minstens een 10-tal jaar (maar wellicht langer) zal ontbreken binnen het projectgebied.
- Termijn: Of de broedvogeldoelstellingen volgens de vogelrichtlijnverplichtingen, zoals ruimtelijk vertaald in de Achtergrondnota Natuur, op korte termijn gehaald worden, hangt in zeer belangrijke mate af van het feit of er voor de vogels voldoende schor (hoog schor en rietschor) overblijft in de omgeving waar ze naar toe kunnen én waarbinnen kan gebroed worden. Het is duidelijk dat deze verplichting onmogelijk op korte termijn kan gehaald worden bij Basisalternatief 3. Bij het toepassen van de A-varianten van Basisalternatief 1 en 2 is de oppervlakte schorren die aan de Scheldezijde resteren na het in werking treden van het intergetijdengebied meer dan waarschijnlijk vele hectaren groter (in theorie 11,9ha

groter) dan bij toepassing van de B-varianten van Basisalternatief 1 en 2. Ook op relatief korte termijn na inwerkingtreden zullen de IHD's uit de Achtergrondnota Natuur bij de B-varianten gehaald worden. Verwacht wordt dat dit bij Basisalternatief 3 pas op langere termijn (>10jaar na inwerkingtreden) het geval zal zijn.

- **Biotoopverlies:** Door het beperkt biotoopverlies en de vrij snel verwachte biotoopverbetering voor de vogelsoorten waarvoor het gebied is aangewezen, worden er op Vlaams grondgebied geen directe, significant negatieve effecten op instandhoudingsdoelen voor de vogelsoorten verwacht, bij toepassing van de A-varianten van Basisalternatief 1 en 2. Bij Basisalternatief 2 is deze tijdelijkheid mogelijk van iets langere duur. Anderzijds garandeert Basisalternatief 2 een iets hogere dynamiek, waardoor het behoud van een waardevol slikken- en schorrensysteem in het intergetijdengebied mogelijks voor langere tijd gegarandeerd is. Bij Basisalternatief 3 is het negatief effect op het broedbiotoop vele malen groter. Het effect van de B-varianten bevindt zich tussen het effect van de A-varianten en het effect van Basisalternatief 3.
- **Uitwijkmogelijkheden:** Sommige soorten zullen bij de dijkafgravingswerken soepel uitwijken naar poldergebieden, waar ze verblijven op akkers (b.v. Scholeksters), andere soorten doen dit vrijwel nooit (b.v. Kanoetstrandloper). Verstoring van hoogwatervluchtplaatsen kan leiden tot een aanzienlijk, extra energieverbruik van vogels omdat ze meer moeten vliegen, het uiteenvallen van groepen en mogelijks tot het verlaten van het gebied en moet dus worden gezien als een ernstig probleem. De aanwezige populaties in bv. de Schor Ouden Doel en het Paardenschor worden door de uitvoering van dijkwerkzaamheden ongetwijfeld verstoord, maar de potentiële hoogwatervluchtplaatsen zijn hier steeds minstens enkele 100'en meter breed en slechts een beperkte afstand verwijderd, zodat kan gesteld worden dat er geen significant effect op deze soorten te vermelden is. Ook in de omgeving van het projectgebied bevindt zich een groot aantal vluchtplaatsen (elders in Sieperdaschor en Saeftinghe, Ketenisseschor). Uitwijkmogelijkheden op de rest van het slik en schor (d.w.z. buiten de 200 meter-zone) zijn dus ruim voorhanden.

Opmerking: De Achtergrondnota Natuur focust in belangrijke mate op de vogeldoelstellingen. De benadering terzake is echter relatief eng. Zo worden er in belangrijke mate voorbijgegaan aan de aanwezigheid van Saeftinghe op slechts enkele kilometer van het Vlaamse Vogelrichtlijngebied. In de praktijk zal de aanwezigheid van deze grote schoroppervlakte aanzienlijke landsgrensoverschrijdende vogelbewegingen veroorzaken, terwijl de Achtergrondnota hoofdzakelijk de landelijke (Vlaamse) vogelbewegingen incalculeert. We moeten vaststellen dat in de Achtergrondnota Natuur, vooral uit pragmatische overwegingen, zeer weinig tot geen aandacht wordt besteed aan de nabijheid van Saeftinghe als uitwijk-, foerageer- of broedmogelijkheid.

4.1.2 Effecten op SBZ-H op niveau Vlaanderen (VL)

Hieronder wordt een beschrijving gegeven van de impact van de werkzaamheden op SBZ-H 'Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent'.

Habitats (van Bijlage I)

Wanneer we de vooropgestelde beoordelingscriteria voor habitats toepassen – nl. de oppervlakte van één of meer habitats op grond waarvan het Natura 2000-gebied is aangewezen mag (blijvend) met niet meer dan 5% afnemen, het ruimtelijk voorkomen van levensgemeenschappen mag niet (blijvend) worden doorbroken, en de ingreep mag er niet toe leiden dat het bestaande netwerk van habitatplekken en verbindingen (blijvend) in kwaliteit afneemt – dan kunnen de volgende conclusies worden getrokken.

- **1130 Estuaria:** Dit habitattypen wordt niet vernield bij het geheel of gedeeltelijk afgraven van de huidige Scheldedijk. Het is zeer waarschijnlijk dat, door wijzigingen in het stroompatroon bij realisatie van het intergetijdengebied, op termijn deze water-platen-geulen-slikken-schorren-situatie zich deels zullen verleggen. Dit wordt echter ongetwijfeld op zeer korte termijn op natuurlijke wijze hersteld door de ontwikkeling van nieuwe platen-slikken etc. in het projectgebied. Geen significant effect.
- **1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten:** Deze zones worden niet vernield bij het geheel of gedeeltelijk afgraven van de huidige Scheldedijk. Het is zeer waarschijnlijk dat, door wijzigingen in het stroompatroon bij realisatie van het intergetijdengebied, op termijn deze slikwadden en zandplaten zich deels zullen verleggen. Dit wordt echter

ongetwijfeld op zeer korte termijn van nature hersteld door de ontwikkeling van nieuwe slikken in het projectgebied. Geen significant negatief effect.

- **1310 Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia*-soorten en andere zoutminnende planten:** Het gaat om de zones die niet onmiddellijk bij het Scheldewater aanleunen, maar wel dagelijks 2x inunderen. Deze zones worden niet vernield bij het geheel of gedeeltelijk afgraven van de huidige Scheldedijk. Het is waarschijnlijk dat, door wijzigingen in het stroompatroon bij realisatie van het intergetijdengebied, op termijn deze slikken zich zullen verleggen. Dit wordt echter ongetwijfeld op korte termijn hersteld door de ontwikkeling van nieuwe slikken in het projectgebied. Geen significant negatief effect.
- **1320 Schorren met slijkgrasvegetaties (*Spartinion*):** Ook deze zones worden niet vernield bij het geheel of gedeeltelijk afgraven van de huidige Scheldedijk. Het is mogelijk dat, door wijzigingen in het stroompatroon bij realisatie van het intergetijdengebied, deze slikken-schorren-overgangszones zullen weg-eroderen. Dit wordt echter op korte termijn goedge maakt door de ontwikkeling van nieuwe schorren in het projectgebied. Bij de B-varianten van Basisalternatief 1 en 2 verdwijnt er echter een grotere oppervlakte van dit habitat dan wanneer de A-varianten worden toegepast. In Basisalternatief 3 wordt dit habitat integraal verwijderd. Op korte termijn wordt ook een herstel verwacht bij toepassing van de B-varianten; het herstel bij Basisalternatief 3 is pas op langere termijn (>10 jaar na inwerking treden) te verwachten. Het gaat hierbij echter steeds om zeer kleine oppervlakten die verdwijnen zodat niet kan worden gesproken van een significant negatief effect.
- **1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*):** Ook deze zones worden niet vernield bij het geheel of gedeeltelijk afgraven van de huidige Scheldedijk. Het is mogelijk dat, door wijzigingen in het stroompatroon bij realisatie van het intergetijdengebied, de bestaande schorrengebieden aan de rivierzijde van de huidige Scheldedijk zullen weg-eroderen. De kans dat dit gebeurt is het grootst aan beide zijden van de in- en uitwateringsgeulen. Bovendien wordt dit habitat op Vlaams grondgebied bij toepassing van de B-varianten van Basisalternatieven 1 en 2 over een oppervlak van om en bij de 12 hectaren gericht afgegraven, en dus vernietigd. In Basisalternatief 3 wordt dit habitat integraal verwijderd (in Vlaanderen ± 35ha). Zeker bij Basisalternatief 3 is hier pas een voldoende herstel op lange termijn te verwachten. Zowel bij de B-varianten als bij Basisalternatief 3 gaat het om een significant negatief effect.
- **2310 Psammofiele heide met *Calluna*- en *Genista*-soorten:** dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied, omdat de ondergrond dit ook niet toelaat. Geen effect.
- **2330 Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen:** dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied, omdat de ondergrond dit ook niet toelaat. Geen effect.
- **3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamium* of *Hydrocharition*:** geen effect te verwachten omdat dit habitat ook niet als dusdanig voorkomt.
- **4030 Droge heide (alle subtypen):** dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied, omdat de ondergrond dit ook niet toelaat. Geen effect.
- **6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende bodem en kleibodem (*Eu-Molinion*):** dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied, omdat de ondergrond dit ook niet toelaat. Geen effect.
- **6430 Voedselrijke ruigten:** dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied, omdat de ondergrond dit ook niet toelaat. Geen effect.
- **6510 Laaggelegen, schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*):** dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied, omdat de ondergrond dit ook niet toelaat. Geen effect.
- **9160 Eikenbossen van het type *Stellario-Carpinetum*:** dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied omdat de ondergrond dit ook niet toelaat. Geen effect.
- **91^E0 Alluviale bossen met *Alnion glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*):** dit habitat komt niet als dusdanig voor in of in de buurt van het projectgebied. Geen effect.

Soorten (van Bijlage II)

- **1149 Kleine modderkruiper:** deze soort komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied. Geen effect.
- **1099 Rivierprik:** komt voor in een zone die ver buiten het eigenlijke projectgebied is gelegen. Een negatieve impact is daarom niet te verwachten.
- **1166 Kamsalamander:** deze soort komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied. Geen effect.

Soorten (van Bijlage IV)

Voor de Bijlage 4-soorten die in het projectgebied voorkomen of mogelijks voorkomen, kan het volgende gesteld worden:

- **Watervleermuis:** Zijn levenswijze maakt dat geen significant negatieve effecten zullen optreden (nl. jachtbiotoop stilstaande en stromende, eerder brede wateren).
- **Gewone dwergvleermuis:** Zijn levenswijze (nl. jachtbiotoop zeer variabel) en zijn huidige, grote aantallen maken dat er geen significant negatieve effecten zullen optreden ten gevolge van de geplande werkzaamheden.

Habitat- en soort-effectsignificantie-tabel

In onderstaande tabel wordt aangegeven of er een al dan niet een significant effect optreedt ten opzichte van genoemde SBZ-soort of -habitat ten gevolge van de geplande ingreep. Indien er een significant negatief effect verwacht wordt, wordt ook vermeld in welke fase (tijdens inrichting, op kort termijn na inwerking treden of op lange termijn na inwerking treden) en voor welk Basisalternatief (1A, 1B, 2A, 2B of 3). Onderstaande Tabel 4-2 en conclusies hebben uitsluitend betrekking op het Vlaamse deel van het projectgebied.

Habitats	Inrichtingsfase	Korte termijn	Lange termijn	Opmerkingen
1130	/	/	/	
1140	/	/	/	
1310	/	/	/	
1320	/	/	/	
1330	1B, 2B, 3	3	/	
2310	/	/	/	
2330	/	/	/	
3150	/	/	/	
4030	/	/	/	
6410	/	/	/	
6430	/	/	/	
6510	/	/	/	
9160	/	/	/	
91 ^F 0	/	/	/	
Soorten (van Bijl. II)				
1149	/	/	/	
1099	/	/	/	
1166	/	/	/	
Soorten (van Bijl. IV)				
Watervleermuis	/	/	/	
Gew. dwergvleermuis	/	/	/	

Tabel 4-2

Verdere beschouwing (m.b.t. werkzaamheden en biotopen)

- **Estuaria, zandplaten, wadden, slikken:** De habitats Estuaria, Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten en Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met Salicornia-soorten en andere zoutminnende planten ondervinden zowel bij Basisalternatief 1, 2 als 3 (en de varianten hierop) een negatief effect dat meer dan waarschijnlijk op korte termijn (ruimschoots) wordt goedge maakt door het in werking treden van het intergetijdengebied. De precieze toekomstige oppervlakte van deze habitats is volledig afhankelijk van een aantal specifieke factoren als stroomsnelheid, stormvloed en dergelijke en is momenteel niet te begroten.
- **Lage schorren:** Het habitat Schorren met slijkgrasvegetaties (Spartinion) ondervindt in alle scenario's een negatief effect. Wellicht is dit effect in Basisalternatief 1 en 2 niet van lange duur vermits het verdwenen habitat op korte termijn voldoende kan hersteld worden ter hoogte van het intergetijdengebied. In de B-varianten wordt een aanzienlijke oppervlakte van dit habitat verwijderd vóór het in werking treden van het intergetijdengebied. Deze

oppervlakte is beperkter in de A-varianten, zelfs nadat de geulen verder zijn uitgeschuurd en hun evenwichtsbreedte hebben bereikt. In Basisalternatief 3 echter verdwijnt de grootste oppervlakte van dit habitat, maar ook hier wordt een herstel op relatief korte termijn verwacht.

- **Schorren:** Het habitat Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*) zal bij toepassing van de B-alternatieven in Vlaanderen over bijna 12ha verdwijnen. Volgens diverse experts is te verwachten dat deze vegetatie zich op relatief korte termijn herstelt in het intergetijdengebied. Redelijkerwijs kunnen we stellen dat er wellicht in de randzones, bij de nieuwe Sigmadijk, lokaal voldoende aanzanding zal plaatsgrijpen om de hectaren verwijderd Atlantisch schor te kunnen recupereren. Dit herstel lukt wellicht beter bij toepassing van de A-varianten van Basisalternatieven 1 en 2 en het minst makkelijk bij Basisalternatief 3. De ontwikkeling van de hooggelegen vorm van dit habitat (hoog tot zeer hoog schor (waarin kan gebroed worden)) zal wellicht langere tijd op zich laten wachten (>10jaar na inwerkingtreden)).
- **Landzijde Scheldedijk:** Er treedt weinig direct ecotoopverlies op in de habitats die in het aan de landzijde van de huidige Scheldedijk gelegen deel van het projectgebied voorkomen. Deze habitats vallen overigens buiten het SBZ-H.
- **Golfwerking:** Risico op het verdwijnen van een groot deel van de bestaande slikken en schorren van het Schor Ouden Doel door golfwerking bij functioneren van het intergetijdengebied is er niet, aldus diverse experts.
- **Criteria habitats:** Wanneer we de zgn. 5%-norm hanteren – één van de criteria die werd afgebakend in het hoofdstuk 'Beoordelingscriteria' van de passende beoordeling om te bepalen of het verlies van een bepaald habitat al dan niet significant is (meer dan 5% oppervlakteverlies van een bepaald habitatype binnen een Natura 2000-gebied is dus significant) – kunnen we stellen dat bij toepassing van variant B een significant negatief effect optreedt, omdat bij deze variant ±12ha brak schor en slik verdwijnt (op een totaal van hooguit 150ha brakwaterschorren in Vlaanderen). Dit is 8% van het Vlaamse totaal. Bij Basisalternatief 3 geldt deze significantie in nog sterkere mate, vermits hier bijna ¼ van het Vlaams brakwaterschor verdwijnt. Verwacht wordt dat de negatieve impact van de B-varianten op korte termijn omslaat naar niet-significant. Bij Basisalternatief 3 is het nog langer wachten op een herstel tot op een niet-significant niveau (termijn van > 10 jaar). Bij toepassen van de A-varianten van Basisalternatieven 1 en 2 is het effect op de aanwezige habitats en soorten in Vlaanderen niet significant.
- **Criteria zoogdieren en vissen:** Geen van de aangemelde soorten is aanwezig in of in de omgeving van het projectgebied. (Potentiële) leefgebieden worden geenszins vernietigd door de werkzaamheden. Bijgevolg is een significant effect niet aan de orde.

4.2 Nederlandse deel (NL)

4.2.1 'Kwalificerende' Broedvogels (NL)

Opmerking: in de onderstaande toelichting wordt bij een groot aantal soorten aangegeven dat er zich 'op langere termijn positieve effecten zullen voordoen'. Dit betekent natuurlijk geenszins dat er op korte termijn geen negatieve effecten zouden optreden; het geeft alleen aan dat er bij een reeds enige jaren volwaardig functionerend intergetijdengebied een positieve invloed te verwachten is op de leefbaarheid en grootte van de desbetreffende vogelpopulatie. De verwachting is dat per saldo sprake is van een verbetering en uitbreiding in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen.

- **Bruine Kiekendief:** Door de aanwezigheid van grote aantallen in Saeftinghe wordt er geen negatief effect in het projectgebied verwacht. Ter hoogte van Saeftinghe en ter hoogte van de andere Scheldeschorren zijn ruim voldoende broed-uitwijkmogelijkheden voor deze soort aanwezig. Een beperkt tijdelijk negatief versturend effect is niet uit te sluiten, wanneer een deel van de huidige broedlocaties worden vergraven. Negatieve effecten op het IHD van deze soort zijn uit te sluiten, het projectgebied zal een positieve bijdrage leveren aan de gunstige staat van instandhouding van het Natura 2000-gebied.
- **Kluut:** De Kluut is talrijk aanwezig in Saeftinghe, terwijl dit in het projectgebied niet het geval is. Er wordt geen negatief effect verwacht op het IHD. Op de langere termijn zijn positieve effecten op niveau van het projectgebied en het huidige Natura 2000-gebied te verwachten.

- **Bontbekplevier:** In het projectgebied gaat het om per uitzondering broedende paren, terwijl het in Saeftinghe om stabielere aantallen gaat (jaarlijks circa 10-tal koppels). Een beperkt tijdelijk verstoring effect is niet uit te sluiten, wanneer een deel van de huidige broedlocaties wordt vergraven. De ontwikkeling van 295 ha duurzaam slik- en schorgebied vormt een duurzame uitbreiding van het broed- en leefgebied van deze soort. De ontwikkeling draagt bij aan de toekomstige gunstige staat van instandhouding van de soort in het Westerschelde gebied.
- **Strandplevier:** Voor deze soort zijn er nauwelijks broedmogelijkheden in Sieperdaschor, maar wel in de Saeftinghe. Er wordt geen negatief effect verwacht op de strandplevier, evenmin een tijdelijk negatief effect op het IHD. Op langere termijn zijn positieve effecten op het instandhoudingsdoel van de soort op niveau van het projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Zwartkopmeeuw:** De soort komt niet tot broeden in het projectgebied. Negatieve effect worden niet verwacht.
- **Grote Stern:** De soort komt niet tot broeden in het projectgebied en broedt in zeer onregelmatige aantallen in het westelijk deel van het Natura 2000-gebied. Er worden geen negatieve effecten verwacht op het IHD van deze soort.
- **Visdief:** Saeftinghe geldt als belangrijk broedgebied voor deze soort, terwijl dit niet het geval is voor wat betreft het projectgebied. Er wordt geen negatief effect verwacht op het IHD. Op de langere termijn zijn positieve effecten op niveau van het projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Dwergstern:** De soort broedt niet in het projectgebied, de soort is goed vertegenwoordigd in de rest van het Natura 2000-gebied. Er wordt geen negatief effect verwacht ten gevolge van de werkzaamheden, een negatief effect op het IHD is niet aan de orde. Op langere termijn zijn positieve effecten op niveau van het projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Blauwborst:** De soort broedt vrij frequent in Sieperdaschor en ter hoogte van de spuikom. De soort broedt talrijk in Saeftinghe. Een tijdelijk negatief effect op een aantal individuen door vergraving en herinrichting van aan aantal huidige broedlocaties wordt verwacht, zeker bij toepassing van Basisalternatief 3. In de directe omgeving zijn voldoende alternatieve broedlocaties aanwezig. De ontwikkeling van 295 ha duurzaam slik- en schorgebied vormt een duurzame uitbreiding van het broed- en leefgebied van deze soort. Op termijn zijn positieve effecten, zowel op niveau van projectgebied als op niveau van Natura 2000-gebied te verwachten.

4.2.2 'Kwalificerende' niet-broedvogels (NL)

Delen van het projectgebied zijn van belang voor trekkende en overwinterende vogels. De werkzaamheden in kader van de realisatie van 295 ha slik- en schorgebied kunnen leiden tot verstoring van de functie als rust- en foerageergebied. Het gaat met name om steltlopers en watervogels die foerageren op open water of de intergetijdengebieden. Per soort wordt in kaart gebracht wat de te verwachten effecten zijn.

- **Fuut:** De soort komt sporadisch voor in het projectgebied, maar de grootste aantallen komen elders voor in het open water van het Natura 2000-gebied. Negatieve effecten op het IHD worden niet verwacht. Op de langere termijn zijn positieve effecten op niveau van het projectgebied en het Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Kleine Zilverreiger:** Ter hoogte van het projectgebied zijn geen waarnemingen bekend. Negatieve effecten worden niet verwacht.
- **Lepelaar:** De soort pleistert in aanzienlijke aantallen in Saeftinghe. De soort ontbreekt in het projectgebied. Negatieve effecten op het IHD worden niet verwacht.
- **Kolganzen:** Kolganzen zijn met duizenden aanwezig ter hoogte van Saeftinghe. De soort is incidenteel aanwezig in het projectgebied. Gedurende de realisatiefase is tijdelijke verstoring van rustende of foeragerende ganzen in de directe nabijheid van het werkteerrein niet uit te sluiten. Negatieve effect op het IHD worden in geen van de 3 Basisalternatieven verwacht. Op de langere termijn zijn er positieve effecten wegens uitbreiding foerageer- en pleisterzone, zowel op niveau van projectgebied als van Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Grauwe gans:** In Saeftinghe komt soms tot 30% van de internationale Grauwe ganspopulatie voor, in het projectgebied gaat het om beperktere aantallen (enkele 10-tallen). Gedurende de realisatiefase is tijdelijke verstoring van rustende of foeragerende Grauwe

ganzen in de directe nabijheid van het werkterrein niet uit te sluiten. Op termijn zijn er slechts positieve effecten door de uitbreiding van brakwaterslikken en –schorren, zowel op niveau van het projectgebied als op niveau van het Natura 2000-gebied te verwachten.

- **Bergeend:** De Bergeend komt sporadisch voor in het polder- en schorgedeelte van het projectgebied. Er worden geen negatieve effecten verwacht op het IHD door verstoring. In Saeftinghe zijn grote aantallen aanwezig en is in ruime mate ongestoord gebied aanwezig. Op termijn zijn er alleen positieve effecten, op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Smient:** Terwijl er in Saeftinghe vele 1000'en exemplaren pleisteren, gaat het slechts om enkele exemplaren ter hoogte van de Sieperdamonding en de spuikom. Versturende effecten gedurende de realisatie in de winterperiode zijn niet uit te sluiten, effecten op het IHD zijn niet te verwachten. Op termijn zijn er alleen positieve repercussies, op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied.
- **Krakeend:** De soort is regelmatig vast te stellen in het oosten van het Sieperdaschor, en ook in Saeftinghe, maar veelal in vrij kleine aantallen. Verstoring van de lokaal aanwezige vogels gedurende de realisatiefase is niet uit te sluiten. Er zijn meer dan voldoende uitwijkmogelijkheden voorhanden. Negatieve effecten op het IHD zijn uit te sluiten. Op de langere termijn zijn er slechts positieve effecten, op zowel het niveau van het projectgebied als het Natura 2000-gebied.
- **Wintertaling:** In Saeftinghe is de wintertaling in grote getale aanwezig, terwijl dit niet het geval is ter hoogte van het projectgebied. Verstoring van de lokaal aanwezige vogels is niet uit te sluiten. Er zijn meer dan voldoende uitwijkmogelijkheden voorhanden. Negatieve effecten op het IHD zijn uit te sluiten. Pleister- en foerageermogelijkheden voor deze soort breiden alleen maar uit. Op langere termijn zijn er slechts positieve effecten, op zowel het niveau van projectgebied als het Natura 2000-gebied.
- **Wilde Eend:** Broedt in het Nederlands deel van het projectgebied, maar pleistert met vele 1000'en in Saeftinghe, en broedt er ook met verschillende 100'en paren. Een negatief effect op het IHD van deze soort is niet te verwachten. De pleister- en foerageermogelijkheden voor deze soort breiden op langere termijn alleen maar uit.
- **Pijlstaart:** In strenge winters pleistert de soort met enkele 100'en in Saeftinghe, terwijl in het projectgebied (Sieperdamonding) eerder sporadisch exemplaren zijn aan te treffen. Negatieve effecten op het IHD zijn uit te sluiten. Pleister- en foerageermogelijkheden voor deze soort breiden alleen maar uit. Op langere termijn zijn er slechts positieve effecten, op zowel het niveau van projectgebied als het Natura 2000-gebied.
- **Slobeend:** De soort is vrij sterk aanwezig in Saeftinghe (gemiddeld 50 ex.), en komt geregeld met enkele individuen voor in het projectgebied. De soort is echter erg flexibel qua broed- en foerageerlocaties. Negatieve effecten op het IHD zijn uit te sluiten. Pleister- en foerageermogelijkheden voor deze soort breiden alleen maar uit. Op langere termijn zijn er slechts positieve effecten, op zowel het niveau van projectgebied als het Natura 2000-gebied.
- **Middelste Zaagbek:** In het winterhalfjaar soms in vrij kleine aantallen aanwezig in en langs Saeftinghe, maar niet ter hoogte van het projectgebied. Zijn (watergebonden) leefwijze voorspelt weinig of geen impact van de werken op het land. Negatieve effecten op deze soort zijn uit te sluiten.
- **Zeearend:** De soort is zeldzaam in het gebied. Negatieve effecten op het IHD zijn uitgesloten. Op termijn kunnen we eerder spreken van een positief effect, zowel op niveau van projectgebied als op niveau van Natura 2000-gebied. De totale slikken- en schorrenzone (in Saeftinghe en omgeving) zal toenemen waardoor het gebied als geheel geschikter wordt als rust- en foerageergebied.
- **Slechtvalk:** In het Deltagebied worden regelmatig enkele exemplaren Slechtvalken vastgesteld, waaronder ook in Saeftinghe en in het projectgebied. De soort heeft een zeer grote actieradius, waardoor de impact van de geplande werkzaamheden nihil zal zijn en op termijn mogelijk positief door uitbreiding van het jachtgebied.
- **Scholekster:** Met soms verschillende 100'en ter hoogte van Saeftinghe (en sporadische aanwezig ter hoogte van het projectgebied) en flexibel qua foerageer- en pleisterplaats. Negatieve effecten op het IHD zijn uit te sluiten. Pleister- en foerageermogelijkheden voor deze soort breiden alleen maar uit. Op langere termijn zijn er positieve effecten, op zowel het niveau van projectgebied als het Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Kluut:** Naast broeden pleistert de soort ook met vele 100'en ter hoogte van Saeftinghe, terwijl het ter hoogte van het projectgebied gaat om eerder sporadische vaststellingen. Pleister- en foerageermogelijkheden voor deze soort breiden alleen maar uit. Op langere termijn zijn er positieve effecten, op zowel het niveau van projectgebied als het Natura 2000-gebied te verwachten.

- **Bontbekplevier:** Geregeld zijn enkele tientallen exemplaren van deze soort vast te stellen bij Saeftinghe. Er is geen negatief effect te verwachten op de soort aangezien de soort niet of nauwelijks ter hoogte van het projectgebied komt pleisteren. In de omgeving zijn voldoende gebieden aanwezig waar de soort kan rust- en foerageren gedurende de realisatiefase. Versturende effecten treden slechts op gedurende de realisatiefase. Pleister- en foerageermogelijkheden voor deze soort breiden uit. Op langere termijn zijn er positieve effecten, op zowel het niveau van projectgebied als het Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Strandplevier:** Sporadisch in kleine aantallen pleisterend in Saeftinghe, waarschijnlijk is de soort alleen sporadisch aanwezig in het projectgebied. Om die reden wordt er geen negatief effecten verwacht op de soort. Een negatief effect op de IHD is uitgesloten. Op langere termijn zijn positieve effecten op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Goudplevier:** Regelmatig pleisteren exemplaren in Saeftinghe, soms slechts enkele 10-tallen, soms met vele 1000'en, terwijl het in het projectgebied om enkele sporadische exemplaren gaat. Negatieve effecten op het IHD door de ontwikkeling zijn uitgesloten. Op langere termijn positieve repercussies door uitbreiding foerageergebied, zowel op niveau van projectgebied als op niveau van Natura 2000-gebied
- **Zilverplevier:** In de wintermaanden is de soort met enkele 10-tallen exemplaren aanwezig ter hoogte van Saeftinghe, terwijl het in het projectgebied gaat om sporadische vaststellingen. Er zijn geen negatieve effecten te verwachten, maar eerder positieve door uitbreiding van het totale foerageergebied. De soort heeft overigens voldoende uitwijkmogelijkheden in de directe omgeving van het projectgebied.
- **Kievit:** Pleistert soms met vele 1000'en exemplaren in Saeftinghe. De ruime aanwezigheid van foerageer-uitwijkmogelijkheden (in zowel de aanliggende polders als in Saeftinghe en de andere Scheldeschorren), laten toe om te stellen dat er geen negatieve effecten te verwachten zijn op het IHD. Op langere termijn zijn alleen maar positieve effecten, op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Kanoetstrandloper:** De soort gebruikt het Deltagebied (ook Saeftinghe) om te ruien, en te overwinteren. De soort is aanwezig in de erg rustige zones aan de rivierzijde van het projectgebied, en is met gemiddelde enkele 100'en exemplaren terug te vinden ter hoogte van Saeftinghe. Verder zijn er ruim voldoende uitwijkmogelijkheden naar Saeftinghe beschikbaar. Er worden daarom geen negatieve effecten op het IHD verwacht, en op termijn alleen een positieve impact, zowel op niveau van projectgebied als op niveau van Natura 2000-gebied, door vergroting slikken-schorrenzone.
- **Drieteenstrandloper:** In Saeftinghe vinden we soms enkele 10-tallen exemplaren, terwijl de soort ontbreekt in het projectgebied. Negatieve effecten op het IHD zijn niet te verwachten.
- **Bonte Strandloper:** In Saeftinghe komen geregeld enkele 100'en tot 1000'en exemplaren foerageren. Uitzonderlijk is de soort aan te treffen langs de Sieperdamonding, met 10 à 20 individuen. Er worden geen negatieve effecten verwacht tijdens de werken aangezien de soort makkelijk kan uitwijken naar de andere slikranden rond het projectgebied. Ten opzichte van het IHD van deze soort zijn geen negatieve effecten te verwachten. Op langere termijn zijn slechts positieve gevolgen voor het foerageren van deze soort, op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Rosse Grutto:** In grote delen van Saeftinghe vrij frequent aanwezig. Terwijl het in het hele Natura 2000-gebied gaat om gemiddeld een 1000-tal exemplaren, is de soort slechts met enkele individuen aanwezig aan de rivierzijde van het projectgebied. Werken in het projectgebied hebben een tijdelijk versturend effect in alle 3 de Basisalternatieven, uitwijkmogelijkheden in het Natura 2000-gebied en omliggende gebieden zijn veelvuldig aanwezig. Ten opzichte van het IHD van deze soort zijn geen negatieve effecten te verwachten. Op langere termijn zijn slechts positieve gevolgen voor het foerageren van deze soort, op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Wulp:** Een gemiddelde van 200 à 300 wulpen komt voor in Saeftinghe, terwijl in het projectgebied hooguit enkele geïsoleerde exemplaren voorkomen. Ten opzichte van het IHD van deze soort zijn geen negatieve effecten te verwachten. Op langere termijn zijn slechts positieve gevolgen voor het foerageren van deze soort, op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Zwarte Ruiter** Alleen Saeftinghe is een belangrijke pleister- en foerageerzone. Ten opzichte van het IHD van deze soort zijn geen negatieve effecten te verwachten. Op langere termijn zijn slechts positieve gevolgen voor het foerageren van deze soort, op niveau van projectgebied en Natura 2000-gebied te verwachten.

- **Tureluur:** De soort is geregeld vast te stellen in het Sieperdaschor en komt in het oosten ervan af en toe tot broeden. De soort broedt zeer frequent in Saeftinghe. Negatieve effecten door vergraving van het gebied zijn niet te voorkomen. Ten opzichte van het IHD van deze soort zijn geen negatieve effecten te verwachten. Op langere termijn zijn slechts positieve gevolgen voor het gebied als foerageergebied en broedgebied voor deze soort zowel op niveau van projectgebied als Natura 2000-gebied te verwachten.
- **Groenpootruiter:** Geregeld zijn enkele 10-tallen exemplaren aanwezig ter hoogte van Saeftinghe; in het projectgebied ontbreekt de soort. Negatieve effecten van de werken op deze soorten worden niet verwacht. Op termijn zijn er positieve effecten, op niveau van zowel projectgebied als Natura 2000-gebied.
- **Steenloper:** Zeer onregelmatige aanwezig in Saeftinghe, maar evenzeer ter hoogte van het projectgebied. Negatieve effecten op deze soort zijn niet te verwachten. Aanwezige vogels hebben tijdens de werkzaamheden ruimschoots uitwijkmogelijkheden naar ongestoorde gebieden.

4.2.3 **Kwalificerende habitats (NL)**

De effecten van de stikstofdepositie gedurende de realisatie fase zijn getoetst. Uit het luchtonderzoek dat in het kader van de inrichting van het intergetijdengebied in de Hedwige- en Prosperpolder (bijlage 24 (geactualiseerd in 2013) bij het MER) is opgesteld en de nota "impact stikstofdepositie werkverkeer op Natura 2000-gebieden" blijkt het volgende; de beperkte toename van stikstofconcentraties die veroorzaakt wordt door de werkzaamheden voor de inrichting van het intergetijdengebied zorgen niet voor een afname van het perspectief op het op termijn realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen, noch tot schadelijke deposities in de SBZ's. Bij de onderstaande effectbeoordeling per habitatype wordt derhalve geen individuele opmerkingen gemaakt voor wat betreft de impact van stikstofdepositie.

- **1110 Permanent overstroomde zandbanken:** er wordt geen effect verwacht op dit habitat. Het bestaande habitat wordt niet aangetast; door de inrichting van het intergetijdengebied is het niet te verwachten dat er relevante oppervlakten van dit habitat zullen bijkomen of afnemen.
- **1130 Estuaria:** Het habitatype Estuaria wordt d.m.v. het project als onderdeel van de totale herstelopgave in de Westerschelde (zie doelendocument LNV) op Nederlands grondgebied vergroot. De totale uitbreiding van het intergetijdengebied is 295 ha, waarvan een deel tot het habitatype Estuaria zal behoren, een significant toename van dit habitatype. Met deze uitbreiding wordt tevens invulling gegeven aan de uitbreidingsopgave voor de habitatypen H1310 en H1330. Het habitatype Estuaria wordt niet permanent aangetast bij het geheel of gedeeltelijk afgraven van de huidige Scheldedijk. Het is zeer waarschijnlijk dat, door wijzigingen in het stroompatroon bij realisatie van het intergetijdengebied, op termijn deze water-platen-geulen-slikken-schorren-situatie zich deels zal verleggen. Dit wordt echter op (korte) termijn op natuurlijke wijze hersteld door de ontwikkeling van nieuwe platen en slikken in het projectgebied. Negatieve effecten op het IHD zijn uitgesloten.
- **1310 Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met Salicornia-soorten en andere zoutminnende planten:** Het gaat om de zones die niet onmiddellijk bij het Scheldewater aanleunen, maar wel dagelijks 2 maal inunderen. Deze zones worden niet vernield bij het geheel of gedeeltelijk afgraven van de huidige Scheldedijk. Het is waarschijnlijk dat, door wijzigingen in het stroompatroon bij realisatie van het intergetijdengebied, op termijn deze slikken zich zullen verleggen. Dit wordt echter op korte termijn hersteld door de ontwikkeling van nieuwe slikken in het projectgebied. Dit habitatype wordt d.m.v. het project als onderdeel van de totale herstelopgave in de Westerschelde (zie doelendocument LNV) op Nederlands grondgebied sterk vergroot met een deel van de totale uitbreiding van 295 ha. Op langere termijn zijn per saldo positieve effecten te verwachten op zowel op het niveau van het projectgebied als het gehele Natura 2000-gebied.
- **1320 Schorren met slijkgrasvegetaties (Spartinion):** Deze zones worden niet vernield bij het geheel of gedeeltelijk afgraven van de huidige Scheldedijk. Het is mogelijk dat, door wijzigingen in het stroompatroon bij realisatie van het intergetijdengebied, de slikken-schorren -overgangszones voor dijk zullen wegeroderen. Dit wordt echter op korte termijn goedge maakt door de ontwikkeling van nieuwe slijkgrasvegetaties in het projectgebied in grotere omvang en van betere estuariene kwaliteit. Bij de B-varianten van Basisalternatief

1 en 2 verdwijnt er een groter oppervlakte van het huidige habitat dan wanneer de A-varianten worden toegepast. In Basisalternatief 3 wordt dit habitat voor een groter deel bij de geulaanzet en gedeeltelijk voor de Scheldedijk verwijderd. Op korte termijn wordt een herstel verwacht bij toepassing van de B-varianten; het herstel bij Basisalternatief 3 is op langere termijn te verwachten. Bij alle varianten vindt een aantasting van het habitatype plaats in de orde van grootte van 30 à 40 hectare in verband met ruimtebeslag. Op langere termijn zijn per saldo positieve effecten te verwachten, zowel op niveau van het projectgebied als het gehele Natura 2000-gebied, door een absolute toename in omvang en kwaliteit van het habitatype. Uitgangspunt is hierbij dat het nieuwe intergetijdengebied, direct na realisatie, wordt opgenomen in het Natura 2000 gebied.

- **1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*):** Het habitatype 1330 wordt d.m.v. het project als onderdeel van de totale herstelopgave in de Westerschelde (zie doelendocument LNV) op Nederlands grondgebied sterk vergroot met een deel van de uitbreiding van 295 ha. In absolute cijfers verdwijnt bij de B-varianten op Nederlands grondgebied meer dan 25 ha van dit habitat, terwijl dit bij de A-varianten circa 5 hectaren is. In Basisalternatief 3 wordt dit habitat gedeeltelijk verwijderd (\pm 40 ha) bij de geulaanzetten en gedeeltelijk voor de Scheldedijk (zie inrichtingsplan april 2009, C9245). Het ligt in de lijn der verwachtingen dat vooral bij Basisalternatief 3 een dynamischer habitat (Estuaria, bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten) de oppervlakte van dit habitat gedurende meerdere jaren zal innemen. Dit is in overeenstemming met wenselijkheden en de herstelopgave die werden geformuleerd in het Aanwijzingsbesluit. Negatieve effecten op het areaal Atlantische schorren door een afname van het gebied in realisatiefase zijn, ongeacht het alternatief, tijdelijk en beperkt in omvang in vergelijking met de uitbreiding en in relatie tot het totale areaal in het Natura 2000 gebied. Voor de aanwezige soorten zijn in de directe omgeving meer dan voldoende uitwijkmogelijkheden. Door de ontwikkeling van 295 ha getijdengebied, waarvan een deel zich zal ontwikkelen tot H1330. *subtype B*, zijn op termijn positieve effecten op het vooropgestelde IHD te verwachten.
- **2110 Embryonale wandelende duinen:** dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied, omdat de abiotische condities dit ook niet toelaten. Effecten zijn uit te sluiten.
- **2120 Wandelende duinen op de strandwal met Helm:** dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied, omdat de abiotische condities dit ook niet toelaten. Effecten zijn uit te sluiten.
- **2160 Duinen met Duindoorn:** dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied, omdat de abiotische condities dit ook niet toelaten. Effecten zijn uit te sluiten.
- **2190 Vochtige duinvalleien:** dit habitat komt niet voor in of in de buurt van het projectgebied. Effecten zijn uit te sluiten.

4.2.4 Overige 'kwalificerende' waarden (NL)

- **1014 Nauwe korfslak:** afwezig in of in de buurt van het projectgebied. Geen effect op IHD te verwachten.
- **1095 Zeeprrik:** zo goed als afwezig in of in de buurt van het projectgebied. Geen effect op IHD te verwachten.
- **1099 Rivierprrik:** het is in de 3 Basisalternatieven uitgesloten dat de geplande werkzaamheden een negatief effect zullen hebben op deze diersoort (cfr. Riviergebonden leefwijze, op een zeker afstand van de reeds bestaande slikken en schorren). Een effect op het IHD is niet te verwachten. Op langere termijn eerder positieve effecten voor deze soort, zowel op niveau van projectgebied, als op niveau van Natura 2000-gebied, aangezien het potentieel leefgebied (luwe, ondiepe waterzones) in oppervlakte toeneemt.
- **1103 Fint:** ondanks de enkele vangsten waarvan melding gemaakt wordt in de literatuur (echter zonder concrete plaatsbepaling), is deze soort zo goed als afwezig in of in de buurt van het projectgebied. Een negatief effect op het IHD is dan ook uitgesloten, een positief op het IHD is mogelijk te verwachten.
- **1365 Zeehond:** het gaat, ter hoogte van het projectgebied, uitsluitend om zwerfende of verdwaalde exemplaren. Een negatief effect op het IHD van deze soort is uitgesloten in alle 3 de alternatieven.
- **1903 Groenknolorchis:** De soort komt momenteel alleen voor op de Hoofdplaat. Geen effecten verwacht.

Soorten (van Bijlage IV)

Voor een conclusie terzake verwijzen we naar de effectenbeoordeling SBZ-H op niveau Vlaanderen (§7.5.3.2.)

Habitat- en soort-effect-tabel

In onderstaande tabel wordt aangegeven of er al dan niet een tijdelijk negatief effect (NE) optreedt op de soort of habitat ten gevolge van de geplande ingreep. Indien er een negatief effect verwacht wordt, wordt ook vermeld in welke fase (tijdens inrichting, op kort termijn na inwerkingtreden of op lange termijn na inwerkingtreden). Wanneer dit een effect betreft met negatieve gevolgen op de instandhoudingsdoelstellingen dan wordt dit in onderstaande tabel ook weergegeven. In een volgende kolom wordt aangegeven of de soort of habitat (vermoedelijk) resp. het Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe' positieve effecten (PE) zal ondervinden op langere termijn (= 5 à 10 jaar) na inwerkingtreden van het intergetijdengebied. Onderstaande *Tabel 4-3* en conclusies hebben uitsluitend betrekking op het Nederlandse deel van het projectgebied.

Tabel 4-3: overzicht effecten

Broedvogels	NE Inrichting	NE Korte termijn	NE Lange termijn	NE op IHD	PE	Opmerkingen
Bruine kiekendief	-	/	/	/	+	
Kluut	/	/	/	/	+	
Bontbekplevier	-	/	/	/	+	
Strandplevier	/	/	/	/	+	
Zwartkopmeeuw	/	/	/	/		
Grote stern	/	/	/	/		
Visdief	/	/	/	/	+	
Dwergstern	/	/	/	/	+	
Blauwborst	-	/	/	/	+	
Niet-broedvogels						
Fuut	-	/	/	/	+	
Kleine zilverreiger	/	/	/	/		
Lepelaar	/	/	/	/		
Kolgans	-	/	/	/	+	
Grauwe gans	-	/	/	/	+	
Bergeend	-	/	/	/	+	
Smient	-	/	/	/	+	
Krakeend	-	/	/	/	+	
Wintertaling	-	/	/	/	+	
Wilde eend	-	/	/	/	+	
Pijlstaart	-	/	/	/	+	
Slobeend	-	/	/	/	+	
Middelste zaagbek	/	/	/	/		
Zeearend	/	/	/	/	+	
Slechtvalk	/	/	/	/	+	
Scholekster	-	/	/	/	+	
Kluut	-	/	/	/	+	
Bontbekplevier	-	/	/	/	+	
Strandplevier	-	/	/	/	+	
Goudplevier	-	/	/	/	+	
Zilverplevier	-	/	/	/	+	
Kievit	-	/	/	/	+	
Kanoetstrandloper	/	/	/	/	+	
Drieteenstrandloper	/	/	/	/		
Bonte strandloper	-	/	/	/	+	

Broedvogels	NE Inrichting	NE Korte termijn	NE Lange termijn	NE op IHD	PE	Opmerkingen
Rosse grutto	-	/	/	/	+	
Wulp	-	/	/	/	+	
Zwarte ruiter	/	/	/	/	+	
Tureluur	-	/	/	/	+	
Groenpootruiter	/	/	/	/	+	
Steenloper	-	/	/	/		
Habitattypen						
H1110	/	/	/	/		
H1130	-	/	/	/	+	
H1310	-	/	/	/	+	
H1320	-	-	/	/	+	
H1330	-	-	/	/	+	
H2110	/	/	/	/		
H2120	/	/	/	/		
H2160	/	/	/	/		
H2190	/	/	/	/		
Soorten (van Bijl. II)						
Nauwe korfslak	/	/	/	/		
Zeeprik	/	/	/	/		
Rivierprik	/	/	/	/	+	
Fint	/	/	/	/	+	
Gewone zeehond	/	/	/	/		
Groenknolorchis	/	/	/	/		
Soorten (van Bijl. IV)						
Watervleermuis	/	/	/	/		
Gew. dwergvleermuis	/	/	/	/		

5 **Duiding van cumulatieve effecten op de Speciale Beschermingszones (NL en VL)**

Andere ingrepen die een effect kunnen hebben

Vanuit de Europese regelgeving inzake de Habitatrichtlijn wordt expliciet aangegeven dat het effect van een plan of project in combinatie gezien moet worden van andere (relevante) plannen of projecten: "Voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, wordt een passende beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied. Gelet op de conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied en onder voorbehoud van het bepaalde in lid 4, geven de bevoegde nationale instanties slechts toestemming voor het plan of project nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat het de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied niet zal aantasten en nadat zij in voorkomend geval inspraakmogelijkheden hebben geboden."

Deze vereiste is overgenomen in de hierop betrekking hebbende wetgeving voor Nederland en Vlaanderen. Voor Nederland betreft dit artikel 19f van de Natuurbeschermingswet; voor Vlaanderen betreft dit in artikel 36ter (par. 3 – 6) van het Decreet Natuurbehoud.

Het is hier ons inziens ook relevant om in kader van dit cumulatie-onderzoek de Ontwikkelingsschets 2010 aan te halen. In het strategische milieueffectenrapport is het standpunt ingenomen dat de niet op natuurbehoud gerichte delen van een gemengd plan of project afzonderlijk passend beoordeeld moet worden. Tegelijkertijd is daarin gesteld dat « ... de passende beoordeling voor de maatregelen tot verruiming dient te worden geplaatst in de context van het integrale maatregelenpakket voor veiligheid, toegankelijkheid en natuurlijkheid... ». Immers kunnen enkele kleine ingrepen gezamenlijk wel een significant effect hebben op de natuurwaarden.

De beoordeling van deze cumulatieve effecten in en langs dit deel van de Westerschelde - Zeeschelde is echter een complexe opgave. Door de dynamiek van het systeem is het zeer moeilijk om vast te stellen of waargenomen veranderingen het gevolg zijn van natuurlijke processen dan wel van menselijke ingrepen. Bovendien zijn de effecten van de afzonderlijke ingrepen onderling niet of nauwelijks te scheiden. In de voorliggende passende beoordeling wordt kort ingegaan op activiteiten/ingrepen, die een effect kunnen hebben op de soort of habitat, bovenop de effecten die door het voorliggende project gegenereerd worden. Dit wordt ook geadviseerd in de 'Natura 2000 interpretation manual' (EU, 2000).

Bij het onderzoek naar cumulatie van effecten zijn conform eerder onderzoek drie verschillende situaties te onderscheiden:

- Voor die soorten en habitats waarop significant negatieve effecten optreden, zijn de effecten van andere plannen projecten en handelingen niet meer van belang voor de vraag of het project afzonderlijk of in combinatie met andere plannen, projecten of handelingen significante gevolgen kan hebben voor het gebied. Immers: binnen het project moeten dan oplossingen worden gezocht om voor het significant negatieve effect te mitigeren of te compenseren.
- Voor habitats en soorten waarop geen effecten optreden, zijn de effecten van andere plannen en projecten niet van belang. Immers: effecten die nul of bijna nul zijn, kunnen door cumulatie met andere plannen, projecten of handelingen nooit 'uitgroeien' tot effecten die aan dit project toe te rekenen zijn. De effecten van de andere plannen, projecten of handelingen zijn of veel groter (significant of niet significant) of zijn ook nul of bijna nul.
- Bij het optreden van kleine of tijdelijke, maar niet significante effecten is het onderzoek van mogelijke cumulatie dus het meest van belang. Hierbij is steeds nagegaan of deze kleine effecten, samen met effecten van andere plannen, projecten of handelingen, zouden kunnen leiden tot significante effecten. In deze situatie bevinden we ons bij voorliggend cumulatieonderzoek.

Belangrijkste ingreepentypen langs de Westerschelde en de Beneden-Zeeschelde

De belangrijkste ingrepen op de Westerschelde – Zeeschelde zijn (niet limitatief):

- Inpolderingen en dijkverzwaringen;
- Industrie;
- Vaargeulverruiming;
- Lozingen van verontreinigd water;
- Baggerwerkzaamheden;
- Zandwinning;
- Werkzaamheden land-watergrens;
- Visserij;
- Scheepvaart;
- Recreatie.

Belangrijkste ingrepen langs de Westerschelde en de Beneden-Zeeschelde

Voor **Vlaanderen** zouden in theorie volgende projecten, handelingen en plannen cumulatief beschouwd kunnen worden met de effecten van het project 'Aanleg Intergetijdengebied Hedwige- en Prosperpolder':

1. besliste natuurontwikkelingsprojecten:
 - Hedwige-Prosperpolder (natuurontwikkelingsproject uit de Ontwikkelingsschets 2010), gedeelte Prosperpolder;
 - (Natuur)projecten uit het geactualiseerde Sigmaplan;
 - Natuurprojecten Lippenbroek en Ontpoldering Heusden;
 - Natuurontwikkeling te Kruikeke-Bazel-Rupelmonde (Historisch Passief Linkerschelde-oever)
 - Ontwikkeling van de haven van Antwerpen en voorziene natuurkernstructuren op de linker- en rechterscheldeoever (strategisch plan);
2. recreatieve ontwikkelingen.

Voor **Nederland** zouden in theorie volgende projecten, handelingen en plannen cumulatief beschouwd kunnen worden met de effecten van het project 'Aanleg Intergetijdengebied Hedwige- en Prosperpolder':

1. voortzetting morfologische ontwikkeling als gevolg van eerdere projecten (waar onder verruiming en inpolderingen) in combinatie met autonome (natuurlijke) ontwikkeling;
2. dijkverbeteringen langs de Westerschelde;
3. ontwikkelingen in de zandwinning in de Westerschelde;
4. eventuele aanleg van containerterminal in haven van Vlissingen (Westerschelde Container Terminal), de Dokkershaven bij Vlissingen en de haven bij Perkpolder;
5. storten van havenslib uit de Westerscheldehavens;
6. visserij op garnalen en tong;
7. natuurontwikkeling in het middengebied van de Westerschelde (natuurontwikkelingsproject uit de Ontwikkelingsschets 2010);
8. projecten uit het natuurcompensatieprogramma na de tweede verdieping van de Westerschelde.

Bovenstaande punten 7 en 8 betreffen plannen, projecten en handelingen met positieve effecten op de beschermde natuur en worden niet meegenomen bij de beoordeling van cumulatieve effecten. Dit zou bij cumulatie kunnen werken als een soort compensatie van negatieve effecten (door andere oorzaken), hetgeen niet de intentie is van art. 19f van de Natuurbeschermingswet.

Ingrepen en ingreepstypen die een relatie vertonen met het project

Vaargeulverruiming <-> habitats

- De ontwikkelingen en activiteiten in de Zeeschelde en de Westerschelde hebben in de vorige eeuw geleid tot ingrijpende effecten op diverse habitats en soorten. De belangrijkste verandering in de laatste decennia is met name de afname aan schorren. Het areaal aan platen en slikken is op dit moment min of meer in evenwicht.
- In de MER vaargeulverruiming staat aangegeven dat uit eerder onderzoek blijkt dat de nieuwe verruiming geen negatieve gevolgen voor de natuur zal hebben, als de kwetsbare natuur in het estuarium weer robuuster wordt, en als de verruiming zorgvuldig gebeurt. Vlaanderen en Nederland hebben afgesproken om de natuur steviger te maken door gezamenlijk tenminste 1.700 hectare nieuwe natuur te ontwikkelen. Een belangrijke vaststelling uit MER vaargeulverruiming is bv. de volgende : tegen de tijdshorizont 2030 zal 1ha slik en 3 ha schor verdwijnen in de Beneden-Zeeschelde, met zwaartepunt ter hoogte van het Galgenschoor waar een

verlies zou kunnen optreden van 3 tot 5% van dit gebied. Daarvoor is een compensatiemaatregel in uitvoering (zone Noordkasteel - Fort Filip).

- De inrichting van het intergetijdengebied zal geen bijkomend negatief effect genereren op de aanwezige natuurwaarden (slik, schor). Integendeel, het intergetijdengebied zal optreden als een volwaardig en robuust slikken- en schorregebied dat mede de negatieve repercussies die mogelijks optreden ten gevolge van de vaargeulverruiming opvangt.

Dijkverzwaringen <-> habitats

- In 1997 is het Projectbureau Zeeweringen begonnen met het verbeteren van de dijkbekledingen langs de (Nederlandse) Westerschelde. Bij deze werkzaamheden kan zeer lokaal enig habitatverlies optreden door de zeewaartse verschuiving van de buitenteen van de dijk. De verschuiving beperkt zich echter tot hoogstens enkele meters en landwaartse verschuiving komt ook voor. Op basis van diverse ontwerpnota's blijkt er geen sprake te zijn van significante habitatverliezen door dijkverzwaring.
- De gezamenlijke effecten van recente dijkverbeteringswerken op de habitats en soorten zijn zodanig beperkt, dat deze als niet significant kunnen worden aangemerkt. Het is niet bekend of er eventuele significante effecten door verstoring van aangemelde vogelsoorten als gevolg van de grotere toegankelijkheid van de dijk voor recreanten zijn opgetreden. Voorliggend project levert aan deze negatieve effecten geen bijkomende negatieve bijdrage. Bij de opmaak van het inrichtingsplan voor het projectgebied is met betrekking tot de toegankelijkheid in relatie tot verstoring er naar gestreefd de recreatieve verstoring tot een minimum te beperken.
- Cumulatie met eventuele negatieve effecten van de aanleg van het intergetijdengebied op specifieke Natura 2000-habitats kan worden uitgesloten.

Activiteiten land-watergrens <-> aantals- en oppervlakteveranderingen

- De aantalsveranderingen aan vogels in de Natura 2000-zones, specifiek ten gevolge van menselijke ingrepen, zijn niet allemaal bekend. In ieder geval kan worden gesteld dat significant negatief beïnvloede vogelsoorten (Blauwborst, Bruine kiekendief, op Vlaams grondgebied als gevolg van ingrepen in het schor Ouden Doel in basisalternatieven 1B, 2B en 3) momenteel niet door andere activiteiten in het desbetreffende SBZ negatief worden beïnvloed. De aantalsevolutie van deze soorten is immers de laatste jaren neutraal tot positief, hun (potentiële) broedlocaties blijven status quo of nemen in oppervlakte toe, ten gevolge van de tijdelijke en permanente compensatiezones die na het Deurganckdok-arrest werden ingericht in het Linkerscheldeoevergebied. Ook habitatype 1330 'Atlantische schorren' werd de laatste jaren niet door andere activiteiten cumulatief negatief beïnvloed (zie ook §7.5.2.1., onderdeel 'Tijdelijke en permanente compensaties'). Habitatype 1330 ondervindt op korte termijn op Vlaams grondgebied echter wel een tijdelijk significant negatief effect bij toepassing van de B-varianten of Basisalternatief 3 (zie §7.5.3.2). Vogelsoorten die van dit habitatype gebruik maken als broedgebied (nl. Bruine kiekendief en Blauwborst) worden zodoende ook tijdelijk significant negatief beïnvloed (zie §7.5.3.1 en §7.5.1.8). Volgens de Achtergrondnota Natuur geldt voor deze soorten en dit habitat een vorm van 'herstelopgave'. Het ligt in de lijn der verwachtingen dat het voorliggend project inzake oppervlakte- en daarmee samenhangende aantalstoename en soortaanwezigheid een positieve bijdrage zal leveren aan de SBZ-doelstellingen, bij toepassing van de Basisalternatieven 1A en 2A. Het intergetijdengebied zal optreden als een volwaardig slikken- en schorregebied dat mede de negatieve repercussies die optreden/optraden ten gevolge van de Deurganckdok-werkzaamheden opvangt.
- Aanleg havens: de mogelijke aanleg van havens zal naar verwachting geen effect hebben op de habitats en soorten die door dit project beïnvloed worden.

Conclusie

Uit bovenstaande blijkt dat de met dit project beoogde inrichting van het intergetijdengebied op lange termijn – ook gezamenlijk met andere activiteiten – geen negatieve bijdrage levert aan de integriteit en de staat van instandhouding van het SBZ; integendeel – het project kan worden gezien als een herstelmaatregel met het doel om op termijn de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken.

Echter ondervindt habitatype 1330 op korte termijn op Vlaams grondgebied wel een significant negatief effect bij toepassing van de B-varianten of Basisalternatief 3. Dit is niet het geval bij de

varianten A. Maar er blijkt uit onderzoek dat het project in ieder geval op lange(re) termijn een belangrijke herstelbijdrage levert ten behoeve van de habitats en soorten die in het verleden in het Scheldegebied verloren zijn gegaan. Op basis van bovenstaande elementen kan gesteld worden dat de inrichting van het projectgebied toelaat dat Westerschelde en omgeving naar een betere staat van instandhouding evolueren. Op de langere termijn is er duidelijk een positief effect. Het Vlaamse projectdeel is inmiddels volop in uitvoering en leidt voorlopig tot de ontwikkeling van nieuwe natuur.

6 Mitigerende maatregelen (NL en VL)

In bovenstaande hoofdstukken werd nagegaan of er negatieve effecten kunnen optreden bij de aanleg en de inwerkingtreding van het intergetijdengebied op de in kader van Natura 2000 bij Europa aangemelde soorten en habitats. Onderstaand worden een aantal mitigerende maatregelen (i.f.v. Natura 2000) aangehaald die de effecten van een bepaalde ingreep kunnen beperken.

Terreinmaatregelen

- Door middel van het uitgraven van nieuwe kunstmatige laagten in deze voormalige genivelleerde landbouwgebieden (surplus bovenop de kreekaanzetten) kan de natuurontwikkeling tot een hogere diversiteit in het gecreëerde intergetijdengebied leiden (behoud van een behoorlijke ontwatering van deze laagten blijft echter wel geboden).
- De harde resistente kleilaag remt de ontwikkeling van het afwateringsstelsel. Een tot diep in het gebied uitgegraven hoofdgeul versterkt de afwatering van het intergetijdengebied. De ontwikkeling van het afwateringspatroon zou extra versterkt kunnen worden door de hoofdgeul en de eventueel lokaal ontstane geulen met elkaar te verbinden. Daardoor zal meer water in een meer divers stromingspatroon door het projectgebied stromen, waardoor de erosieve kracht toeneemt. Het resultaat is dat het gebied beter ontwatert, een sterker ontwikkeld krekensstelsel krijgt en dat een groter deel van het gebied als een natuurlijk schor oogt (types 1310, 1320 en 1330). Bovendien zal het leiden tot een natuurlijker verdeling van het sediment over het gebied.

Seizoen

- De werkzaamheden aan dijken en schorren zullen worden uitgevoerd in een periode waarin de flora- en fauna-activiteit tot een minimum beperkt is (bv. augustus – oktober). Op die manier wordt verstoring van broedvogels, pleisterende en foeragerende vogels, en planten tot een minimum beperkt.

Omgeving

- Ten aanzien van de leidingendam zijn maatregelen voorzien om de stabiliteit hiervan te verzekeren. Deze zijn in detail onderzocht in een stabiliteitsstudie in het kader van het inrichtingsplan; de resultaten van deze stabiliteitsstudie en de hierop betrekking hebbende mitigerende maatregelen worden apart besproken in de effectbeoordeling in het MER hoofdrapport en in hoofdstuk 9 van de voorliggende Passende beoordeling. Aanvullend hierop zijn in de slotbeschouwing van het MER (hoofdstuk 15) de effecten van het gebruik door zacht recreatief verkeer van de dienstweg op de berm van deze leidingendam opgenomen. Indien geen intensief recreatief gebruik is voorzien, zijn geen aanvullende maatregelen nodig. Bij intensief recreatief gebruik zijn aanvullende mitigerende maatregelen en een zorgvuldige inpassing nodig.
- Het geniet de voorkeur de landzijde van de nieuwe ringdijk te beplanten met boomvormende soorten (bv. Notelaar, Gewone es), en ook een onderlaag van struikvormers in te brengen. Op die manier creëert men een goede begrenzing tussen de harde structuur van het polderland en de slikken en schorren van het projectgebied.

7 Eindbeoordeling Vogel- en Habitatrictlijn

7.1 Vogelrichtlijnbeoordeling Vlaanderen (VL)

Op basis van de in dit rapport uitgevoerde passende beoordeling kan worden geconcludeerd dat de aanleg van het intergetijdengebied Hedwige- en Prosperpolder verschillende effecten genereert op de bij Europa aangemelde vogelsoorten en op de Vogelrichtlijnverplichtingen zoals ruimtelijk vertaald in de Achtergrondnota Natuur, afhankelijk van het Basisalternatief of de variant die wordt toegepast. De voorgenomen activiteit uit **Basisalternatief 3 zorgt voor een significant negatief effect** op een aantal aangemelde vogelsoorten (Blauwborst en Bruine kiekendief). **Bij de varianten B is het negatief effect ook significant. Bij de varianten A is het negatief effect niet significant.** Bij de B varianten worden weliswaar tijdens de uitvoeringsfase IHD's vernietigd, maar ze zullen zich op korte termijn herstellen zodat de IHD's uiteindelijk toch kunnen worden bereikt. Het halen van de IHD's in Basisalternatief 3 zal pas op langere termijn (>10jaar na inwerkingtreding) plaatsvinden.

Na inwerkingtreden van het intergetijdengebied wordt verwacht dat een erg waardevol sedimentatie-erosie- / slikken-schorregebied ontwikkelt. De precieze termijn waarbinnen dit gebeurt is onduidelijk (na ± 10 jaar). Op Vlaams niveau zal variant A van Basisalternatief 2 het meest aan de SBZ-V-behoeften en de behoeften in functie van de Achtergrondnota Natuur voldoen, gevolgd door variant A van Basisalternatief 1.

7.2 Habitatrictlijnbeoordeling Vlaanderen (VL)

Er vindt geen relevant ruimtebeslag of beïnvloeding van aangemelde habitats plaats door de aanleg van het intergetijdengebied wanneer variant A van Basisalternatief 1 of 2 wordt toegepast. De **varianten A** hebben met andere woorden **geen significant negatief effect**. Bij toepassing van **variant B van Basisalternatief 1 en 2 treedt een significant negatief effect op**, vermits 8% van de Vlaamse brakwaterschorren dienen te worden verwijderd. Het verdwijnen van bijna 40ha schorren (oftewel $\pm 1/4$ van de Vlaamse brakwaterschorren) bij **Basisalternatief 3** is op Vlaams niveau een **significant negatief effect**. Daar er momenteel niet kan gesteld dat de ingrepen die gepland zijn bij Basisalternatief 3 noodzakelijk zijn om de Vlaamse Natura 2000-verplichtingen te kunnen nakomen, kan het beheersaspect op Vlaams niveau ook niet worden ingeroepen. Verwacht wordt wel dat op relatief korte termijn bij de B-varianten en op iets langere termijn bij Basisalternatief 3 zulk een oppervlakte brakwaterschor zal ontwikkelen ter hoogte van het intergetijdengebied dat het project opnieuw onder de vooropgestelde significantiegrens van 5% komt.

Na inwerkingtreden van het intergetijdengebied, zullen op Vlaams niveau, de A-varianten van Basisalternatief 1 en 2 het meest en het snelst aan de SBZ-H-behoeften (nl. zo groot mogelijke oppervlakte "Slik en schor (begrasd)/estuariene natuur" (of "Begrasd schor")) voldoen.

7.3 Natura 2000-beoordeling Nederland (NL)

Broedvogels en niet-broedende vogels

Voor alle 3 de Basisalternatieven geldt dat tijdens de uitvoeringsfase, zich tijdelijke negatieve effecten voordoen op de instandhoudingsdoelen van de aangemelde broed- en niet-broedende vogelsoorten. Op korte en langere termijn na inwerkingtreden van het intergetijdengebied zijn er geen negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen. De reden daartoe moet gezocht worden in de zeer grote aantallen aangemelde vogelsoorten die zich in Saefthinghe bevinden i.r.t. het gebied waar werkzaamheden uitgevoerd worden. Deze aantallen maken dat het verdwijnen door vergraven van broedplaatsen of verstoren van beperkte aantallen broedvogels of niet-broedvogels bij de Sieperdamonding of het Nederlandse Scheldeschor op de langere termijn geen negatief effect zal hebben op de instandhoudingsdoelen. In de omgeving zijn voldoende ongestoorde alternatieve broed- rust- en foerageerlocaties beschikbaar. De ontwikkeling van 295 ha intergetijdennatuur vergroot het leef-foerageer- en rustgebied van het overgrote deel van de relevante vogels en draagt daarbij op termijn voor vrijwel alle vogelsoorten bij aan de gunstige staat van instandhouding van de soort in het Natura 2000-gebied.

Habitats en (niet-vogel)soorten (vissen en zoogdieren)

Bij toepassen van Basisalternatieven 1 of 2 (variant A of B) treedt op Nederlands grondgebied ongeacht het alternatief op de langere termijn geen negatief effect op het instandhoudingsdoel van de aangewezen habitattypen. Het verdwijnen van circa 30 à 40 ha schorren (zowel H1320 en H1330) bij Basisalternatief 3 veroorzaakt op Nederlands niveau een effect, maar, rekening houdend met de omvang van de nieuwe estuariene uitbreiding en de beoogde ontwikkeling binnen dit gebied zijn op termijn van circa 10 jaar negatieve effecten op het instandhoudingsdoel uit te sluiten. Het nieuwe intergetijdengebied levert een belangrijke bijdrage aan het behalen van de IHD'en. Een betrouwbare schatting van de oppervlakte nieuw schor na verloop van een periode van bijvoorbeeld 10 jaar, is niet te geven. Tijdens de expertenmeeting van 20 maart 2013 is vastgesteld dat de potenties voor opslibbing en vegetatieontwikkeling in het zuidwestelijk deel van de Hedwigepolder aanwezig zijn en vanuit die potentie het meest waarschijnlijk zullen leiden tot schorontwikkeling. Ook op de aangemelde (niet-vogel)soorten is geen negatief effect op de doelen te verwachten. Zowel inzake (niet-vogel)soorten als inzake habitats kan evenmin gezegd worden dat deze een negatief effect op het realiseren van de IHD'en teweegbrengen. Op Nederlands grondgebied is overigens vooral dynamiek nodig om de natuurdoeltypen waarvoor de huidige staat van instandhouding slecht is, te realiseren. Dynamiek kan het best worden gerealiseerd bij Basisalternatief 3.

Daarom kan gesteld worden dat na inwerkingtreden van het intergetijdengebied, op Nederlands niveau, Basisalternatief 3 het meest aan de Natura 2000-behoefte en instandhoudingsdoelstellingen voldoet.

8 Meest Milieuvriendelijk Alternatief (MMA)

Een verplicht onderdeel van het MER (en dus ook van de passende beoordeling) is de beschrijving van het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (MMA). Tot nu toe kwamen alleen de Basisalternatieven 1A, 1B, 2A, 2B en 3 aan bod. Het MMA is het alternatief dat het best tegemoet komt aan de projectdoelstelling en dat in voorliggend geval een combinatie is van een aantal basisalternatieven. Bij het MMA worden tegelijk de nadelige gevolgen voor het milieu zoveel mogelijk voorkomen en wordt zo veel mogelijk gemitigeerd of gecompenseerd. Waar mogelijk levert het MMA een verbetering van bestaande milieuwwaarden op.

Het MMA kan met andere woorden gezien worden als een synthese van doelstellingen, inzichten op basis van de onderzochte basisalternatieven en mitigerende maatregelen. Uit het MER blijkt dat een integratie van de 'milieuvriendelijke alternatieven' in beide landsdelen (alternatieven 2A in Vlaanderen en 3 in Nederland), aangevuld met een aantal relevante mitigerende maatregelen, aanleiding geeft tot het ontstaan van een win-win-situatie waarbij de alternatieven voor elk van de twee landsdelen het meest bijdragen tot het behalen van de gewenste natuurdoelstellingen.

Om aan te tonen dat de realisatie van het MMA er toe bijdraagt dat de hoofddoelstelling van het project kan worden gerealiseerd, werd het MMA morfologisch en hydrodynamisch gemodelleerd (IMDC, Soresma, 2007; actualisatie tijdens expert meeting in april 2013). De resultaten van deze modellering halen we hieronder nog even aan.

- In de Hedwigepolder blijkt dat er in het MMA tot 20% minder slibdepositie is dan in het progressief dijken weg-alternatief (alternatief 3), hetgeen een langzamere opslibbing van de Hedwigepolder met zich meebrengt. Dit sluit aan bij de Nederlandse Natura 2000-doelstelling.
- In de Prosperpolder is er in het MMA iets meer depositie dan in het progressief dijken weg-alternatief, hetgeen een vrij snelle opslibbing met ontwikkeling van pioniersschor met zich meebrengt. Dit sluit dan weer aan bij de doelstellingen uit de (Vlaamse) Achtergrondnota Natuur.
- In beide polders merken we op dat het MMA op morfodynamisch vlak nauw aansluit bij het bressenalternatief 1B. Dit betekent dat meer depositie evenwel geen garantie geeft op meer dynamiek. De stroomsnelheden in de polders halen immers niet de genoodzaakte snelheden om slib in belangrijke mate uit het gebied te laten wegeroderen.
- Op vlak van duurzaamheid en dynamiek zijn de stroomsnelheden bij gemiddelde omstandigheden in alle alternatieven te gering om op een evenwichtige manier voor een cyclisch systeem van afwisselend opslibbing en erosie te zorgen. Het effect van dynamiek moet bijgevolg vooral komen van stormen, hetgeen in een 'open' configuratie waarbij de dijken en schorren zoveel mogelijk zijn afgegraven, betere garanties geeft t.o.v. een gesloten dijkconfiguratie. Deze 'open' configuratie van het MMA kan worden gevonden op Nederlands grondgebied (zijnde alternatief 3).
- Ook op vlak van natuurlijkheid biedt een 'open' configuratie meer potenties tot het ontstaan van een kwalitatief waardevoller slikken- en schorregebied met de volledige sequentie van slikken, zandplaten, geulen, oeverwallen en kommen en schordelen. Immers, wanneer de voorliggende Scheldedijk er niet meer is, zal er een geleidelijke gradiënt ontstaan vanaf de Scheldegeul over de zone van de voormalige Scheldedijk tot in de Hedwigepolder. Hetzelfde geldt voor de overgang van de Hedwigepolder naar het Sieperdaschor bij afgraving van de Sieperdadijk. Deze gradiënten bieden optimale mogelijkheden tot indringing van het Scheldewater via meerdere hoofd- en nevengeulen tot in het poldergebied, waardoor een dendritisch geulen- en krekensysteem zal ontstaan dat zich makkelijker uitbreidt waardoor een structuur- en bio-diverser geheel tot ontwikkeling komt dat veel natuurlijker oogt dan een 'man-made' systeem met enkel bressen. Ter hoogte van de afgegraven dijken zal bovendien nieuwe intergetijdennatuur ontstaan dat als pure oppervlaktewinst inzake schorareaal beschouwd kan worden en op deze wijze bijdraagt aan de natuurlijkheid van het systeem, te meer daar dit jonge schor in harmonie zal zijn met het nieuwe slikken- en schorrensysteem in de polders.

Vanuit bovenstaande opzichten combineert het MMA, door enerzijds de Schelde- en Sieperdadijk af te graven tot polderniveau en anderzijds de voorliggende schorren zo min mogelijk te verstoren, in met name de Hedwigepolder, zowel wat betreft opslibbing, dynamiek

(tengevolge van de impact van stormen) en natuurlijkheid, de voordelen van enerzijds het bressen- en anderzijds het progressief dijken weg-alternatief. In de Prosperpolder speelt het criterium inzake de realisatie van Natura 2000-beleidsdoelstellingen op Vlaams niveau een belangrijke rol. Aangezien inzake het opslibbingsproces het MMA ongeveer dezelfde karakteristieken vertoont als het bressenalternatief, kunnen we stellen dat het MMA zowel voor de Hedwige- als de Prosperpolder de meest optimale uitvoeringskeuze betreft.

Specifiek met betrekking tot het behalen van de Natura 2000-doelstellingen zowel op Vlaams als op Nederlands grondgebied betreft kan het volgende worden gesteld:

- Op Nederlands grondgebied is in alle van de onderzochte uitvoeringsalternatieven een negatief effect op de IHD op enigerlei (vogel)soort of habitat uit te sluiten. Voor de meeste Natura 2000-soorten en -habitats is er op langere termijn (circa 10 jaar na inwerkingtreden van het intergetijdengebied) een positief effect te verwachten. Vanzelfsprekend is er op Nederlands grondgebied dan ook slechts een tijdelijk effect te verwachten bij realisatie van het MMA in het zuidwestelijk deel van de Hedwigepolder.
- Op Vlaams grondgebied is er alleen bij de B-varianten en bij Alternatief 3 in de inrichtingsfase en op vrij korte termijn na realisatie een significant negatief effect te verwachten. Op Vlaams grondgebied leunt het MMA zeer sterk aan bij uitvoeringsalternatief 2A; volgens de passende beoordeling zijn bij dit uitvoeringsalternatief geen significant negatieve effecten te verwachten. Tot deze niet-significantie werd besloten omwille van het integrale behoud van bijna alle Natura 2000-gerelateerde habitats en soorten bij toepassing van de A-varianten. We kunnen logischerwijze dan ook concluderen dat er op Vlaams grondgebied geen significant negatief effect te verwachten is op de Natura 2000-doelstellingen van het projectgebied.

Vanuit bovenstaande argumentatie omtrent dynamiek en natuurlijkheid kunnen we concluderen dat het MMA bijdraagt tot het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen in beide landsdelen én dat negatieve effecten op het IHD slechts in tijdelijke zin aan de orde zijn. Op deze manier integreert en optimaliseert het MMA alle positieve aspecten van de onderzochte basisalternatieven. We kunnen op basis van de modellering ook stellen dat de uitvoering en inwerkingtreding van het Meest Milieuvriendelijk Alternatief aan Nederlandse zijde (d.i. het Nederlandse deel van Basisalternatief 3) geen significante effecten heeft voor Vlaanderen, en dat de uitvoering en inwerkingtreding van het Meest Milieuvriendelijk Alternatief aan Vlaamse zijde (d.i. het Vlaamse deel van Basisalternatief 2A) geen significante effecten heeft voor Nederland.

9 **Aanvulling MMA - Verstevingswerken Leidingendam**

De leidingendam (ook wel Gasdam genoemd) is gelegen tussen Het Verdrongen Land van Saeftinghe en het te creëren intergetijdengebied Hedwige- en Prosperpolder. Deze leidingendam kan op grond van zijn functie als belangrijkste energie-slagader van Zeeuws-Vlaanderen niet verwijderd worden en blijft derhalve ter plaatse ook in de toekomst een gedeeltelijke waterscheiding vormen.

De aanval van wind, golven en stroming op de noordzijde van deze leidingendam blijft ongewijzigd na de aanleg van het nieuwe intergetijdengebied. De aanval vanuit het zuiden zal wel veranderen door realisatie van het intergetijdengebied, derhalve zullen verstevingswerken aan deze dam moeten plaatsvinden

Er werden in de studie *'Technische detailstudie Hedwige-Prosperpolder – Gasdam'* een aantal berekeningen gemaakt om na te gaan wat de mogelijke effecten zullen zijn op de leidingendam wanneer de verschillende in het MER beschreven alternatieven – incl. het Meest Milieuvriendelijk Alternatief – zullen worden doorgevoerd.

In het onderdeel *'Mitigerende maatregelen'* van genoemde studie komen de volgende conclusies aan bod:

Bij normale waterstanden en tijbewegingen blijft het waterpeil in het Sieperdaschor onder het peil van de bestaande berm of benadert dit. Dit betekent dat erosie en golfaanval zullen gebeuren op het talud van deze berm en dat overslaande golven zullen breken op de berm zelf. Door deze veranderde belasting kan de stabiliteit van de leidingendam niet gegarandeerd worden, waardoor de kans wordt vergroot dat er zich calamiteiten zullen voordoen. Derhalve is, in verband met het voorkomen van calamiteiten, versteving van de leidingendam noodzakelijk. Als gevolg van eventuele calamiteiten en de daarmee gepaarde herstelwerkzaamheden, zullen de natuurwaarden in het gebied door verlies van schor aangetast worden. In dat kader is het noodzakelijk de versteving van de leidingendam in het kader van deze effectbeoordeling als mitigerende maatregel mee te nemen.

In eerste instantie is een versteving van de bestaande berm over de volledige lengte van de leidingendam noodzakelijk. Een versteving van de bestaande berm onder de vorm van een verhoging en/of verdichting van het bestaande grondpakket is in deze uitgesloten doordat in de berm twee waterleidingen in vezelcement liggen, bestaande uit buiselementen met elkaar verbonden door middel van schuifmoffen. Het aanbrengen van een bijkomende belasting bovenop de berm zou derhalve kunnen leiden tot zettingen met schade aan de leidingen tot gevolg. Hetzelfde geldt voor dynamische belasting door rijdend materieel.

Een uitbreiding van de berm in de breedte kan, mits een gepaste uitvoeringswijze, wel voor de nodige stabiliteit zorgen. De uitbreiding moet hierbij aan volgende criteria voldoen :

- het talud moet zorgen voor de nodige veiligheid tegen erosie door geulvorming;
- het bermoppervlak moet breed genoeg zijn opdat aanrollende golven kunnen breken vooraleer de bestaande berm te bereiken, en moet kunnen weerstaan aan het breken van de golven zelf;
- het bermoppervlak moet in hoogte aansluiten op de bestaande berm zodat de afwatering naar de hoofdgeul gegarandeerd blijft;
- de uitvoering moet zo gebeuren dat geen zettingen voelbaar zijn ter hoogte van de AC-leidingen; de bermuitbreiding moet, indien hiervoor geopteerd wordt, voldoende verdicht worden zodat zij als dienstweg kan gebruikt worden.
- uitvoering van deze uitbreiding zal dus bij voorkeur moeten gebeuren vanuit de polder naar de Schelde, waarbij het werkverkeer over het reeds uitgevoerde deel van de nieuwe berm moet gebeuren.
- de bestaande kleiberm kan langs de zuidkant uitgebreid worden met goede kleigrond over een kruinbreedte van zo'n 10m, met kruinpeil ongeveer 3,4m NAP, zijnde een bufferzone van 2m tegen de bestaande berm die ontoegankelijk gemaakt moet worden en ervoor moet zorgen dat er geen zettingen kunnen doorgaan van de uitbreiding naar

de bestaande leidingenzone, een zone van 6 m breed die wordt ingericht voor transport (dolomietverharding, kruisend verkeer in principe mogelijk), een zone van 2 m tot de kruin van het nieuwe bermtalud, zo uitgevoerd dat ze beter bestand is tegen golfaanval en stroming dan het bestaande bermtalud. De totale lengte bedraagt ongeveer 3500 m. Dit komt neer op een totaal oppervlakte van 3,5ha. Een deel van de vegetatie die hiervoor dient te wijken, wijkt sowieso reeds in functie van de inrichting van het intergetijdengebied.

- op het talud van de leidingendam, boven de berm, zal een verzwaarde erosiewerende mat aangebracht worden die enerzijds zwaar genoeg is om nauw aan te sluiten met het talud en stabiliteit te garanderen tegen golfbelasting, en anderzijds licht genoeg is zodat ze geen zettingen kan veroorzaken in de bestaande berm. Een dergelijke mat zou kunnen bestaan uit een 3-dimensionele structuurmat in kunststof, gevuld met bitumen. Deze wordt op het vooraf ingezaaide talud vastgelegd aan de hand van metalen pinnen en boven- en onderaan verankerd in de dam. Deze mat wordt voorzien over dezelfde lengte van 3500 m en tussen de peilen +3,4 m NAP en +5,9 m NAP.
- versteviging van de kop van de dijk en van de geulaanzetten is nodig om diverse redenen (bv. mogelijke verplaatsing van de geulen naar de leidingendam toe, stroomsnelheden die ter hoogte van de kop van de dam en in het afwaartse deel van het Sieperdaschor zullen toenemen, ...)
- door het opbreken van de weg naar de het plateau van de leidingendam in het oostelijk deel van het Sieperdaschor verdwijnt de toegangsweg van de Hedwigepolder naar het plateau van de leidingendam, het zomerverblijf van stichting Het Zeeuwse Landschap en het Verdrongen Land van Saeftinghe. Ten behoeve van de bereikbaarheid van het plateau van de leidingendam is op de te verstevigen berm van de leidingendam een nieuwe dienstweg voorzien.

Effecten

Bovenstaande technische beschrijving heeft de volgende rechtstreekse gevolgen op de aanwezige natuurwaarden:

- de oppervlakte natuurwaarden in het Sieperdaschor die verdwijnt door de verstevigingswerkzaamheden bedraagt maximaal 3,5 ha, een deel hiervan zou reeds verdwijnen door de nieuwe inrichting.
- op termijn kan zich in deze verstevigingszone een vegetatie ontwikkelen die bestaat uit schor, rietvegetatie en – voornamelijk –soortenarm grasland. Een ander deel zal onbegroeid blijven. Welk natuurtypen zich waar en in welke oppervlakten op de verstevigingszone zal ontwikkelen, is voorspellen niet in detail te voorspellen.
- deze verstevigingszone heeft zowel een stabiliteits- als controledoel, en wordt om die reden wekelijks betreden. Als broed- of foerageerplaats zal deze zone slechts een beperkte functie vervullen.
- de kop van de dam (ter hoogte van het plateau) wordt beschermd met breuksteen.

Deze werkzaamheden zorgen voor zowel een fysieke, visuele, als geluids-verstoring en worden hieronder op hun effect beoordeeld.

Effectbeoordeling

Deze werkzaamheden kunnen gezien worden als werkzaamheden die – zowel qua fysieke verstoring, visuele verstoring als qua geluidsverstoring – te vergelijken zijn met de werken ter hoogte van de bestaande, Nederlandse en Vlaamse schorren. Deze werken zijn qua oppervlakte slechts een fractie van de schor- en slikverstorende werken langs de Schelde. De werken hebben bovendien vooral een impact op de schorrevegetaties; een vegetatie-eenheid die over vele 100'en hectaren voorkomt in het Land van Saeftinghe, ten noorden van het projectgebied. De impact die deze werken veroorzaken is daarom klein in relatie tot de werken nabij de Schelde, in functie van de aanleg van het intergetijdengebied.

We kunnen stellen dat de effecten van de versteviging van de leidingendam zódanig klein zijn, dat deze ook in cumulatie met de werken langs de Scheldeschorren, een slechts tijdelijk effect op de IHD'en hebben. Het werk aan de leidingendam is een noodzakelijke mitigerende maatregel die ertoe bijdraagt dat het gehele gebied in een gunstige staat van instandhouding wordt gebracht. Een dergelijke maatregel kan niet tegelijkertijd een significant negatief effect opleveren, d.w.z. het instandhoudingsdoel in gevaar brengen. In onderstaande opsomming wordt dit nog uitgebreid toegelicht:

- Het is duidelijk dat een herinrichting van verschillende 100'en hectaren poldergebied (akkers, weliswaar thans nog buiten het Natura 2000-gebied) tot een grotendeels

natuurlijke, spontaan ontwikkelende en voor vogels waardevolle situatie zal leiden. Er zijn echter broedvogels waarop – zoals hoger aangetoond – tijdelijk effecten te verwacht zijn wanneer bv. de aanwezige Scheldeschorren worden verwijderd (bv. Bruine kiekendief, Blauwborst). Herstel- of uitwijkmogelijkheden voor deze soorten blijven echter in ruime mate aanwezig ter hoogte van het Nederlands deel van het projectgebied (m.n. Saeftinghe en het niet beïnvloede deel van Sieperdaschor). Het verwijderen van broedbiotoop in functie van de versteviging van de leidingendam heeft voor de aangemelde vogelsoorten tijdens de uitvoeringsfase of kort na de inwerkingtreding slechts tijdelijke negatieve, bijkomende effecten tot gevolg, en ook bijkomende negatieve effecten op de vooropgestelde IHD's zijn er niet. Vooral door de manier waarop de versteviging zal worden aangepakt (werken aan de zuidzijde van de huidige dam en min of meer uit het zicht en het geluidsveld van de avifauna van Saeftinghe) kan worden gesteld dat menselijke aanwezigheid en geluidsverstoring een marginale rol zullen spelen, en daarmee geen negatieve effecten zullen teweegbrengen op de IHD'en van de avifauna van dit Natura 2000-gebied (dat zich voor meer dan 99% ten noorden van de leidingendam bevindt).

- Als gevolg van de versterking van de leidingendam zal in totaal circa 3,5 ha Schorhabitat (H1320 en H1330) en ca 0,2 ha Slikhabitat (behorend tot het habitatype Estuaria H1130) verdwijnen. Dit weegt niet op tegen de 3580 ha slikken en (vooral) schorren die voorkomen in het gehele Natura 2000-gebied 'Westerschelde & Saeftinghe'. De ontwikkeling van 295 ha intergebied draagt bij aan het op termijn behalen van de IHD'en.
- De habitatypen Estuaria, Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten en Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met Salicornia-soorten en andere zoutminnende planten ondervinden in de Scheldeschorren van het projectgebied zowel bij Basisalternatief 1, 2 als 3 (en de varianten hierop) een negatief effect dat op korte termijn (ruimschoots) wordt gecupereerd door het in werking treden van het intergetijdengebied. Die inschatting verandert niet wanneer er een grondoppervlak van om en nabij de 3 ha wordt ingenomen in functie van de versteviging van de leidingendam. Bovendien wordt slechts ± 700 m² 'slikhabitat langs de leidingendam ingenomen.
- Het habitatype Schorren met slijkgrasvegetaties (H1320) ondervindt in alle basisalternatieven een tijdelijk negatief effect ter hoogte van de Scheldeschorren. Er wordt verwacht dat dit effect in geen van de drie Basisalternatieven van lange duur is aangezien het verdwenen habitat op relatief korte termijn in voldoende mate kan ontwikkelen ter hoogte van het intergetijdengebied. Ook voor het habitat Atlantische schorren (H1330) geldt een gelijkaardige conclusie. De versteviging van de leidingendam (waardoor ±2 ha schorhabitat verdwijnt) zal in combinatie met het afgraven van het Scheldeschor geen negatief effect op het IHD teweegbrengen.
- Geen van de aangemelde zoogdier- en vissoorten is in relevante aantallen aanwezig in of in de omgeving van het projectgebied. (Potentiële) leefgebieden worden geenszins vernietigd door de werkzaamheden in het projectgebied en langs de leidingendam. Bijgevolg is een effect op het IHD niet aan de orde.

Voorgesteld wordt om de werkzaamheden aan en langs de leidingendam uit te voeren in een periode waarin de flora- en fauna-activiteit tot een minimum beperkt is (bv. augustus – oktober, en eventueel ook juli). Op die manier wordt verstoring van broedvogels, pleisterende en foeragerende vogels en planten tot een minimum beperkt.

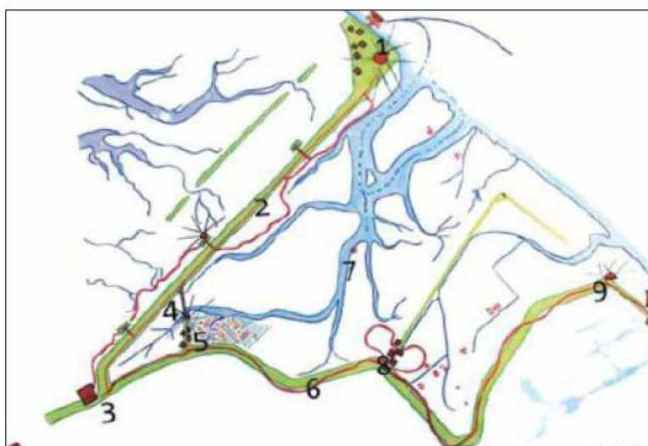
10 Aanvulling voorkeursalternatief - recreatie

Naast de herinrichting van het gebied zijn ook de mogelijkheden voor intensief recreatief gebruik verkend. Deze mogelijkheden zijn getoetst aan Natura 2000-doelen.

De belevingsas, de ecolodges en het natuurpaviljoen worden als wijzigingsbevoegdheid opgenomen in het inpassingsplan, maar hiervoor wordt nog geen vergunning wordt aangevraagd.

Beschrijving onderzochte recreatieve ontwikkelingen

Aan de kop van de leidingendam (zie figuur 10.1) wordt de mogelijkheid geboden een natuurpaviljoen te realiseren. Het natuurpaviljoen (van maximaal 25 bij 25 meter met een hoogte van maximaal 8 meter) is uitsluitend bruikbaar als natuureducatiecentrum en omvat daarnaast ook kleinschalige horeca en een terras. Ingeschat wordt dat het natuurpaviljoen circa 20.000 tot 30.000 bezoekers op jaarbasis aantrekt (uitgaan van gemiddeld 25.000). Het paviljoen is bereikbaar via een verharde weg ten zuiden van de leidingendam, welke zal worden ingericht als belevingsas. De weg zal dienst doen als wandel- en of fietspad en kan tevens worden gebruikt voor bevoorrading van het paviljoen.

Figuur 10.1 Locatie natuurpaviljoen (1), ecolodges en parkeergelegenheid (5) en leidingendijk als belevingsas (2 en 4) [Inrichtingsplan, 2010]

Naast de realisatie van het natuurpaviljoen wordt in het inpassingsplan de mogelijkheid geboden om maximaal vijf ecolodges te realiseren. De lodges zijn voorzien ter hoogte van de Prosperweg (zie figuur 10.1) en hebben een maximaal vloeroppervlak van 50 m² (hoogte maximaal 3,5 meter). Naar verwachting trekken de lodges ongeveer 1.000 bezoekers op jaarbasis.

Voor zowel het natuurpaviljoen als de ecolodges wordt binnendijs één parkeerterrein gerealiseerd (ter hoogte van de ecolodges), welke bereikbaar is over bestaande wegen.

Effectbeoordeling recreatieve ontwikkelingen

De voorgenomen recreatieve ontwikkelingen leiden tot meer activiteit op de Leidingendam en daarmee potentieel tot verstoring van het aangrenzende natuurgebied. Het zijn met name de broedvogelsoorten in het Sieperdaschor en het Verdrongen Land van Saefthinghe die daar mogelijk hinder van ondervinden. Gezien dit te verwachten effect is in een vroegtijdig stadium van planvorming voor de recreatieve ontwikkelingen voorgesteld om de toekomstige recreatie af te schermen van het natuurgebied. In het Inrichtingsplan is daartoe afscherming voorzien in de vorm van een rietzone aan de kant van het Sieperdaschor, en schermen in de vorm van bijvoorbeeld rietmatten ter plaatse van de uitkijpunten ('vensters') aan de kant van het Verdrongen Land van Saefthinghe. Tussen de uitkijpunten aan de noordzijde vormt de dam zelf voldoende afscherming om verstoring van broedvogels in het Verdrongen Land te voorkomen.

De beoogde afscherming moet functioneren op het moment dat de ecolodges en het paviljoen in functie zijn en de daarmee samenhangende recreanten van de belevingsas gebruik gaan maken.

De aanlegfase van de afschermdende voorzieningen mag zelf niet leiden tot verstoring van het natuurgebied, en moet daarom buiten het broedseizoen worden gepland. Dit betreft met name het plaatsen van de schermen langs de kant van het Verdronken Land van Saeftinghe bij de opgangen naar de 3 beoogde uitzichtpunten aan die zijde. Voor de afscherming aan de zijde van het Sieperdaschor geldt dat de beoogde begroeiing voldoende hoogte en dichtheid moet hebben op het moment dat de recreatieve voorzieningen in functie komen. Deze dienen dus enkele jaren eerder (tenminste circa 2 jaar) dan ingebruikname te worden aangebracht om zich tot een voldoende dichte vegetatie te kunnen ontwikkelen.

Het recreatieve gebruik langs het Sieperdaschor zal met de aanleg van de beschreven afschermdende voorzieningen niet leiden tot verstoring van bestaande natuurwaarden, en zal daarmee ook de beleidsdoelstellingen voor het Natura 2000-gebied zoals verwoord in de instandhoudingsdoelstellingen niet negatief beïnvloeden.

Aanleg en gebruik van het natuurpaviljoen zal leiden tot aantasting van het broedgebied van de strandplevier, die op korte afstand van het beoogde paviljoen een aantal (circa 6) broedparen heeft. Gezien de ongunstige staat van instandhouding van deze soort zijn negatieve effecten op deze soort zeer ongewenst en moeten bij verwachte negatieve effecten mitigerende maatregelen worden genomen. Concreet behelzen de maatregelen het creëren van geschikt broedbiotoop (kaal zand) door middel van frezen van terreindelen, en tijdelijk afsluiten van de zone met potentiële broedlocaties tussen de beoogde locatie voor het paviljoen en de Scheldeoever.

Deze maatregelen dienen in het beheerplan en de feitelijke uitvoering daarvan te worden geborgd, om negatieve effecten als gevolg van ontwikkeling van het paviljoen en het bijbehorende gebruik te kunnen uitsluiten.

Bovenbeschreven maatregelen zijn voortgekomen uit de toetsing van de recreatieve ontwikkelingen aan de Natuurbeschermingswet 1998 in de vorm van een Voortoets (uit 2010 (Oranjewoud, 2010)) en een Passende Beoordeling (Oranjewoud, 2013/bijlage 28b).

11 Inventarisaties, bronnen en informatie

Algemeen

Er zijn verschillende gegevens beschikbaar. In de effectbeoordeling werd reeds melding gemaakt van de volgende bronnen met terreininformatie inzake het projectgebied:

- Diverse RIKZ- en RWS-rapporten (o.a.)
 - *Met het tij mee,*
 - *Monitoring van de effecten van de verruiming 48'/43' MOVE Eindrapport 2006,*
 - *Watervogels en zeezoogdieren in de Zoute Delta 2005/2006 en 2003/2004,*
 - *Broedsucces van kustbroedvogels in het Deltagebied in 2005*
 - *Kansen in de Delta; Globale indicatie van kansen voor gebruikers van de Delta bij het herstel van estuariene dynamiek (dec 2006)*
- Losse Steltkluut-info (kopies uit # studies)
- Algemene informatie op www.steltkluut.nl
- Dagwaarnemingen Saefthinghe, Sieperdaschor en Schelde op www.saeftinghe.be
- Dagwaarnemingen Prosperpolder, Schor Ouden Doel op www.scheldeschorren.be
- 'Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied': resultaten van het eerste, tweede, derde en vierde jaar, via www.inbo.be

Andere gehanteerde informatiebronnen zijn:

- Anoniem – diverse recente inventarisaties van en rondom het projectgebied van Natuurpunt, INBO, De Steltkluut, www.scheldeschorren.be -monitorings, www.saeftinghe.be,
- Arcadis, 2009. Passende beoordeling Westerschelde & Saefthinghe. Gasunie. 110623/CE8/0N5/00623
- Baeyens, W., Monteny, F. & Van Ryssen, R. (1992). Metalen in de Scheldesedimenten. Tussentijds rapport fase 2. Vrije Universiteit Brussel.
- Belconsulting (2004). MER aanleg van een kreek in Buffer Noord en een weidevogelgebied in de zoekzone Doelpolder-Noord. Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen.
- Bervoets, L., Schneiders, A., Wils, C. (1993). Onderzoek naar de verspreiding en de typologie van ecologische waardevolle waterlopen in het Vlaamse Gewest. Beneden-Scheldebekken. UIA i.o.v. Aminal, Afdeling Water.
- Bouma, H., de Jong, D.J., Twisk, F., Wolfstein, K. (2005). Zoute wateren ecotopenstelsel. Rapport RIKZ/2005.024. Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Rijkswaterstaat, Middelburg, 156p.
- De Deckere, E., Blust, R., Cornelis, B., Herman, P., Janssen, C., Meire, P., Van Regenmortel, S., Starink, M., Steen Redeker, E., Van den Bergh, E. & Ysebaert, T. 2002. Ecologie en ecotoxicologie van natuurgericht waterbeheer: implicaties van verontreiniging op natuurdoelstellingen en ontwikkeling in overstromingsgebieden. Vlaams Impulsprogramma Natuurontwikkeling 99/05. Universiteit Antwerpen. Antwerpen. 97 blz.
- De Kraker A.M.J. (2002). De Westerschelde, een water zonder weerga.
- INBO, 2004-2007. – Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied in uitvoering van de resolutie van het Vlaams Parlement van 20/2/2002: resultaten van het 1^e, 2^e, 3^e en 4^e jaar.
- MinLNV, okt. 2006. – Natura 2000-doelendocument. Ando bv, Den Haag.
- MinLNV, jan 2007 – Ontwerp-aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied n° 122 'Westerschelde en Saefthinghe'.
- Proses (2004). Rapport 9301. Natuurinrichtingsschets "Hedwige-, Doel- en Prosperpolder".
- Provincie Zeeland (2006). Omgevingsplan Zeeland 2006-2012.
- Schelde Informatie Centrum in samenwerking met het Rijksinstituut voor Kust en Zee/RIKZ (1999). "De ScheldeAtlas, een beeld van een estuarium".
- Soresma (2005). Ecologische doelstellingen intergetijdengebied Hedwige-Prosperpolder. Nota in functie van de opmaak van het MER.
- Spanoghe, G. et al. (2006). Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied: resultaten van het derde jaar. Instituut voor Natuurbehoud. Verslag IN O.2006.1.
- Stikvoort, E.; De Winder, B (1997). Sieperdaschor, van polder naar schor, interim-evaluatie 1990-1996.
- Stikvoort, E. (2000). Met het tij mee: over de ontwikkelingen in het Sieperdaschor. [Going with the tide: on the developments in the Sieperdaschor]. Rapport RIKZ, 2000(46). Rijkswaterstaat, Rijksinstituut voor Kust en Zee: Middelburg, The Netherlands. 50 pp.

- Van Damme, S., Ysebaert, T., Meire, P. & Van den Bergh, E. (1999). Habitatstructuren, waterkwaliteit en leefgemeenschappen in het Schelde-estuarium. Rapport Instituut voor Natuurbehoud 99.24. Instituut voor Natuurbehoud (IN), Brussel.
- Van Damme et al. (2005). Spatial and temporal patterns of water quality along the estuarine salinity gradient of the Scheldt estuary (Belgium and the Netherlands): result of an integrated monitoring approach. *Hydrobiologia* 540: 29-45.
- Van den Bergh, E. & Mertens, W. (2005). Ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder en het Noordelijk deel van de Prosperpolder: ecologische visievorming en keuze van het meest wenselijke scenario. W&Z – Aminal. Afdeling Natuur. 24p. IN.A.2005.118.
- Van Oevelen, D., Van den Bergh, E., Ysebaert, T. & Meire, P. (2000). Literatuuronderzoek naar ontpolderingen. Rapport IN.R.2000.7.
- Verbessem, I., Ysebaert, T., Van den Bergh, E., De Regge N., Soors, J., Kuijken, E. (2002). 10 jaar monitoring op het Groot Buitenschoor. Rapport Instituut voor Natuurbehoud 2002.10 Brussel.
- Ysebaert T. & Herman P. (2001). Bodemdieren langsheen estuariene gradiënten. De levende natuur: De Schelde een rivier met vele gezichten 2: 74-77.

Flora en vegetatie (habitats)

Het onderzoeksgebied is in het voorjaar 2006 verschillende malen bezocht door medewerkers van Soresma/Antea Group. Op basis hiervan werd een Biologische Waarderingskaart (BWK) opgesteld volgens de methodiek die in Vlaanderen frequent wordt toegepast. Ook het Nederlands deel van het projectgebied werd aldus in kaart gebracht. Deze informatie werd gekoppeld aan bestaande inventarisatiegegevens van het RIKZ, INBO, Zeeuws Landschap, De Steltkluut en Natuurpunt. De BWK is zowel in 2010 als in 2013 geactualiseerd. Op deze manier werd een beeld verkregen van de beschermde plantensoorten, zoutplanten en wieren in en rond het projectgebied.

Broedvogels / andere vogels

Het onderzoeksgebied is in voorjaar 2006 verschillende malen bezocht door medewerkers van Soresma/Antea Group. Er heeft een globale inventarisatie van de broedvogels plaatsgevonden van het toekomstige intergetijdengebied aangevuld met gegevens van het RIKZ, Zeeuws Landschap, INBO (referenties; zie hierboven). In dit rapport zijn voor het onderzoeksgebied broedvogelgegevens van maximaal 10 jaar geleden gebundeld.